

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ: «Οργανική ένταξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στον
πολεοδομικό ιστό της πόλης. Η περίπτωση των Τρικάλων.»**

Φοιτήτρια: Γελαδάρη Ειρήνη

Α.Μ. : 20703

Επιτροπή

Επιβλέπουσα:

Ρ. Μητούλα, Επίκουρη Καθηγήτρια

Μέλη:

Ε. Γεωργιτσογιάννη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Ε. Θεοδοροπούλου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Αθήνα, 2011

Αφιερωμένη στην οικογένειά μου

Στα πλαίσια της ολοκλήρωσης του προπτυχιακού προγράμματος σπουδών στο τμήμα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου Αθηνών, πραγματοποιείται η εκπόνηση της συγκεκριμένης πτυχιακής μελέτης η οποία φέρει τον τίτλο «Οργανική ένταξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στον πολεοδομικό ιστό της πόλης. Η περίπτωση των Τρικάλων.». Η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος και, ειδικότερα, της πόλης των Τρικάλων έγινε με σκοπό την παρουσίαση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης των Τρικάλων, καθώς και της βιωσιμότητάς της. Η καταγωγή μου από τη συγκεκριμένη περιοχή με ώθησε στην επιθυμία μου να γνωρίσω επισταμένως τα διάφορα μνημεία και την ιστορία τους, διότι αποδεικνύονται ιδιαιτέρως ενδιαφέροντα. Η αισθητική των σπουδαίων αυτών μνημείων, η σπουδαία ιστορία τους και η αντοχή τους στο χρόνο, με την απαραίτητη, βέβαια, φροντίδα, προσδίδουν στην πόλη μία ξεχωριστή φυσιογνωμία.

Κλείνοντας το σύντομο αυτό εισαγωγικό απόσπασμα, θα ήθελα να ευχαριστήσω την τριμελή επιτροπή των καθηγητριών, την επιβλέπουσα κ. Μητούλα Ροίδω, την κ. Γεωργιτσογιάννη Ευαγγελία και την κ. Θεοδωροπούλου Ελένη, για την ανάθεση κι επιμέλεια της εργασίας αυτής, καθώς και για τις χρήσιμες συμβουλές και παρατηρήσεις τους, προκειμένου να επιτευχθεί το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. Επιπλέον, όσους συνέβαλαν για την συγκέντρωση του βιβλιογραφικού υλικού, όπως είναι η κ. Τσαπάλα Φανή, η κ. Μαντζανά Κρυσταλλία, η κ. Κούτσια Μαρία, η κ. Σακελλαρίου Γεωργία και ο κ. Καρκανιάς Ηλίας. Τέλος, οφείλω να ευχαριστήσω όλους όσους ανήκουν στο στενό μου περιβάλλον και, ιδιαιτέρως, την οικογένειά μου, όχι μόνο για την υπερπολύτιμη στήριξή της στην 4ετή φοίτησή μου στο Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, η οποία ήταν υλική, ηθική και συναισθηματική, αλλά και για τη στήριξη που μου προσέφερε κι εξακολουθεί να προσφέρει σε όλες τις ιδιαίτερες στιγμές της ζωής μου.

Περίληψη

Η πόλη των Τρικάλων αποτελεί μία ιδιαίτερη περιοχή, μεταξύ άλλων, και από πλευράς αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Πολλά από τα μνημεία που συγκαταλέγονται σε αυτή εντάσσονται στην πόλη με διάφορες χρήσεις. Αυτό σημαίνει ότι τα διάφορα αρχιτεκτονήματα συμβάλλουν στην ανάπτυξή της, είτε αυτή είναι κοινωνική, οικονομική ή και περιβαλλοντική. Σκοπός της εργασίας αυτής είναι η μελέτη των μνημείων αυτών και η ένταξή τους στον ιστό της πόλης, δηλαδή ποια η χρήση και η συμβολή τους στη βιώσιμη ανάπτυξη της πόλης.

Πραγματοποιήθηκε δειγματοληπτική έρευνα σε 200 κατοίκους κι επισκέπτες της πόλης των Τρικάλων και μέσω των δύο λογιστικών παλινδρομήσεων διεξήχθησαν τα παρακάτω αποτελέσματα σχετικά με την αρχιτεκτονική κληρονομιά των Τρικάλων. Αρχικά, η μεταβλητή, η οποία εκφράζει τη γνώμη του δείγματος για την ύπαρξη πολλών ή όχι αρχιτεκτονικών μνημείων στην πόλη, επηρεάζεται θετικά από τις μεταβλητές που δηλώνουν το βαθμό πληροφοριών που γνωρίζουν για αυτά οι ερωτηθέντες, αν το δείγμα γνωρίζει για τη διοργάνωση εκδηλώσεων σε αυτά, το βαθμό συμβολής τους στην οικονομική ανάπτυξη της πόλης σύμφωνα με το δείγμα, καθώς και τη γνώμη του δείγματος για το αν οι διεργασίες πραγματοποιήθηκαν με σεβασμό των αναγκών κι επιθυμιών του τοπικού πληθυσμού. Ειδικότερα, όσο περισσότερες πληροφορίες γνωρίζουν οι ερωτηθέντες για τα μνημεία, όσο υποστηρίζουν ότι γνωρίζουν πως πραγματοποιούνται εκδηλώσεις σε αυτά, όσο πιστεύουν ότι οι διεργασίες σε αυτά έγιναν με σεβασμό των αναγκών κι επιθυμιών του τοπικού πληθυσμού και όσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός της οικονομικής συμβολής της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης στην ανάπτυξη της, τόσο πιθανό είναι να θεωρούν ότι αυτά τα μνημεία υπάρχουν σε μεγάλο βαθμό στην πόλη. Έπειτα, η μεταβλητή, η οποία εκφράζει αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης των Τρικάλων χρησιμοποιείται από τους κατοίκους της, επηρεάζεται θετικά από το βαθμό της οικονομικής συμβολής της στη ανάπτυξη της πόλης, από το αν πραγματοποιούνται στα διάφορα μνημεία εκδηλώσεις, και αρνητικά από το βαθμό αλλοίωσής της. Αναλυτικότερα, όσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός συμβολής της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στην πόλη στην οικονομική της ανάπτυξη και όσο υποστηρίζουν οι ερωτηθέντες ότι γνωρίζουν πως πραγματοποιούνται εκδηλώσεις στα μνημεία, τόσο πιθανό είναι να χρησιμοποιείται η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης από τους κατοίκους της και όσο αυξάνεται ο βαθμός αλλοίωσής της, τόσο πιθανότερο είναι αυτή να μην χρησιμοποιείται από τους κατοίκους της.

Abstract

The town of Trikala constitutes a particular region, between others, and from the side of architectural heritage. Many of the monuments that are included in architectural heritage are included in town with various uses. This means that various buildings contribute in town's growth, by social, economic or even environmental way. Aim of this work is the study of these monuments and their integration in town's web which is the use and their contribution are in the sustainable growth of town.

Sampling research has been done with 200 residents and visitors of town of Trikala and via the two accountant regressions the following results were carried out with regard to the architectural heritage of Trikala. Initially, the variable that expresses the sample's opinion for the existence or not of architectural monuments in town, is influenced positively by the variables that declare the amount of information that sample knows, if the sample knows about the organisation of events in them, their amount of contribution in town's economic growth according to the sample, as well as sample's opinion for whether the activities have been done with respect of needs and willings of local population. Specifically, as long as more information the sample knows about the monuments, as long as they support that they know that events happen in them, as long as they believe that the activities have been done with respect of needs and willings of local population and as bigger the amount of economic contribution of architectural heritage in town's growth is, so much likely is the sample to consider that the monuments exist to a large extent in town. Then, the variable that expresses if the architectural heritage of town of Trikala is used by her residents, is influenced positively by the amount of her economic contribution in town's growth, if events happen in the various monuments, and negatively by the amount of alteration, as long as bigger is the amount of contribution of architectural heritage of town in its economic growth and as long as the sample supports that they know about events in those monuments, so much likely the architectural heritage of town is used by the residents and as long as its amount of alteration is increased, so much likely is that the architectural heritage is not used by her residents.

Περίληψη	σελ. 4
Abstract	σελ. 5
Περιεχόμενα	σελ. 6
Εισαγωγή	σελ. 11

I. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Βιώσιμη ανάπτυξη και οι πυλώνες της	σελ. 12
-------------------------------------	---------

II. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2.1. Γενικά εισαγωγικά για την πόλη των Τρικάλων	σελ. 16
2.2 Ιστορικά στοιχεία της πόλης-Ιστορική αναδρομή	σελ. 17
2.3 Η προέλευση του ονόματος της πόλης των Τρικάλων	σελ. 21

III. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3.1 Φρούριο	σελ. 22
3.2 Αρχοντικά και νεοκλασικά κτίρια της πόλης	σελ.25
3.2.1 Το κτίριο Νακόπουλου (Μπάρδα)	σελ.26
3.2.2 Το κτίριο Αυγέρη	σελ.27
3.2.3 Το κτίριο Τεγόπουλου	σελ.38
3.2.4 Το κτίριο Ζουρνατζή	σελ.29
3.2.5 Το Λαογραφικό Μουσείο	σελ.30
3.2.6 Το κτίριο του Ιδρύματος Μακρή	σελ.31
3.2.7 Το κτίριο της Αγροτικής Τράπεζας Ελλάδος	σελ.32
3.2.8 Το κτίριο Πελέκη	σελ.33
3.2.9 Το κτίριο Τσαγκούλη	σελ.34
3.2.10 Το ξενοδοχείο «Πίνδος»	σελ.35
3.2.11 Το Ξενοδοχείο «Πανελλήνιον»	σελ.35
3.3 Το Δημοτικό Ωδείο	σελ.38

3.4 Ιστορικά σχολεία των Τρικάλων	σελ.39
3.4.1 Το 3 ^ο Δημοτικό Σχολείο	σελ.39
3.4.2 Το 4 ^ο Δημοτικό Σχολείο	σελ.40
3.4.3 Η Δωροθέα Σχολή	σελ.40
3.5 Το Κουρσούμ Τζαμί	σελ.42
3.6 Οι στρατώνες της ΣΜΥ- στρατόπεδο «Καβράκου»	σελ.44
3.7 Η συνοικία Βαρούσι	σελ.45
3.8 Η περιοχή των Μανάβικων	σελ.49
3.9 Οι γέφυρες του ποταμού Ληθαίου	σελ.50
3.9.1 Η κεντρική γέφυρα	σελ.50
3.9.2 Η γέφυρα του Αγίου Κωνσταντίνου	σελ.52
3.9.3 Η γέφυρα της Μαρούγκενας	σελ.52
3.9.4 Η γέφυρα Πίχτου	σελ.53
3.9.5 Η γέφυρα Γούρνας	σελ.53
3.9.6 Η γέφυρα Πελέκη	σελ.53
3.9.7 Η γέφυρα Τρικκαίογλου	σελ.54
3.10 Οι εκκλησίες της πόλης	σελ.55
3.11 Το μουσείο Δημήτρη και Λέγκως Κατσκογιάννη	σελ.60
3.12 Το Κέντρο Ιστορίας και Πολιτισμού Κλιάφα	σελ.61
3.13 Ο μύλος Ματσόπουλου	σελ.62

IV. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4.1 Μεθοδολογική προσέγγιση	σελ.64
4.2 Αποτελέσματα	σελ.65
4.2.1 Κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά	σελ.65
4.3 Ανάλυση αποτελεσμάτων	σελ.100
4.4 Επιλογή ελέγχου ανεξαρτησίας χ^2	σελ.103
4.5 Έλεγχοι ανεξαρτησίας χ^2	σελ.104

4.5.1 Έλεγχος ανεξαρτησίας μεταξύ των μεταβλητών που εκφράζουν αν υπάρχουν πολλά μνημεία στην πόλη και το βαθμό πληροφοριών σχετικά με αυτά.

σελ.104

4.5.2 Έλεγχος ανεξαρτησίας ανάμεσα στις μεταβλητές που εκφράζουν το αν οι ερωτηθέντες πιστεύουν αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη και αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους.

σελ.104

4.5.3 Έλεγχος ανεξαρτησίας ανάμεσα στις μεταβλητές που εκφράζουν το αν οι ερωτηθέντες πιστεύουν αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη και σε τι βαθμό συμβάλλει η αρχιτεκτονική κληρονομιά στην οικονομική ανάπτυξη της.

σελ.105

4.5.4 Έλεγχος ανεξαρτησίας ανάμεσα στις μεταβλητές που εκφράζουν το αν οι ερωτηθέντες πιστεύουν αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη και αν πραγματοποιούνται εκδηλώσεις στους χώρους αυτούς.

σελ.106

4.5.5 Έλεγχος ανεξαρτησίας ανάμεσα στις μεταβλητές που εκφράζουν το αν οι ερωτηθέντες πιστεύουν αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη και σε τι βαθμό έχει αλλοιωθεί η αρχιτεκτονική της κληρονομιά.

σελ.106

4.5.6 Έλεγχος ανεξαρτησίας ανάμεσα στις μεταβλητές που εκφράζουν το αν οι ερωτηθέντες πιστεύουν αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη και αν οι διεργασίες για συντήρηση και ανάπλαση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς πραγματοποιήθηκαν έτσι, ώστε να σέβονται τις ανάγκες και τις επιθυμίες του τοπικού πληθυσμού.

σελ.107

4.5.7 Έλεγχος ανεξαρτησίας ανάμεσα στις μεταβλητές που εκφράζουν το αν οι ερωτηθέντες πιστεύουν αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από

τους κατοίκους και κατά πόσο συμβάλλει στην οικονομική της ευημερία.

σελ.108

4.5.8 Έλεγχος ανεξαρτησίας ανάμεσα στις μεταβλητές που εκφράζουν το αν οι ερωτηθέντες πιστεύουν αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους και αν πραγματοποιούνται εκδηλώσεις στους χώρους αυτούς.

σελ.108

4.5.9 Έλεγχος ανεξαρτησίας ανάμεσα στις μεταβλητές που εκφράζουν το αν οι ερωτηθέντες πιστεύουν αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους και κατά πόσο έχει αλλοιωθεί.

σελ.109

4.5.10 Έλεγχος ανεξαρτησίας ανάμεσα στις μεταβλητές που εκφράζουν το αν οι ερωτηθέντες πιστεύουν αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους και αν οι διεργασίες για συντήρηση και ανάπλαση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς πραγματοποιήθηκαν έτσι, ώστε να σέβονται τις ανάγκες και τις επιθυμίες του τοπικού πληθυσμού.

σελ.110

4.5.11 Έλεγχος ανεξαρτησίας ανάμεσα στις μεταβλητές που εκφράζουν το βαθμό της οικονομικής συμβολής της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης σε αυτή και το αν υπάρχει σεβασμός από την πολιτεία όσον αφορά στη διατήρηση της αρχικής της φυσιογνωμίας.

σελ.110

4.5.12 Έλεγχος ανεξαρτησίας ανάμεσα στις μεταβλητές που εκφράζουν το βαθμό της αλλοίωσης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης και το αν υπάρχει σεβασμός από τους κατοίκους και τους επισκέπτες της προς τα διάφορα μνημεία.

σελ.111

4.5.13 Έλεγχος ανεξαρτησίας ανάμεσα στις μεταβλητές που εκφράζουν αν η συντήρηση που έχουν υποστεί τα διάφορα μνημεία αναδεικνύει τη σημασία και την ιστορία τους και το τι πρέπει να γίνει από πλευράς ανάπλασης και συντήρησής της.

σελ.112

4.5.14 Έλεγχος ανεξαρτησίας ανάμεσα στις μεταβλητές που εκφράζουν το αν υπάρχει σεβασμός από την πολιτεία όσον αφορά στη διατήρηση της αρχικής φυσιογνωμίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και το τι πρέπει να γίνει από πλευράς ανάπλασης και συντήρησής της.

σελ.113

4.6 Επιλογή παλινδρόμησης

σελ.114

4.7 Παλινδρομήσεις

σελ.116

V. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

5.1 Συμπεράσματα-προτάσεις

σελ.124

VI. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

6.1 Βιβλιογραφία

σελ.130

Παράρτημα

σελ.133

Εισαγωγή

Η αρχιτεκτονική κληρονομιά του εκάστοτε τόπου αποτελεί μία εκ των διαστάσεων της πολιτιστικής του ταυτότητας. Είναι το σήμα κατατεθέν της κάθε περιοχής και η σύνδεση της με τη βιώσιμη ανάπτυξή της είναι αυτονόητη. Στη συγκεκριμένη εργασία παρουσιάζεται η εξέλιξη της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς και οι πυλώνες της, δηλαδή καταγράφεται μία ιστορική αναδρομή της ανάπτυξης και, στη συνέχεια, η σημασία και η επίδραση της βιώσιμης ανάπτυξης, μέσω της προβολής και της επιρροής των παραγόντων που τη συντελούν. Επιπλέον, ακολουθεί μία σύντομη εισαγωγή, καθώς και ιστορική εξέλιξη της πόλης των Τρικάλων, διότι αποτέλεσε το αντικείμενο έρευνας της εν λόγω εργασίας. Ο σκοπός της εργασίας είναι η μελέτη της γνώμης των κατοίκων κι επισκεπτών της πόλης των Τρικάλων, σχετικά με την ένταξη της αρχιτεκτονικής της κληρονομιάς στον ιστό της πόλης, καθώς και με τους παράγοντες που συνδέονται με τη βιωσιμότητά της. Τέλος, έπεται το ερευνητικό μέρος της εργασίας, στο οποίο αναλύθηκαν τα δεδομένα που συλλέχθηκαν από τη συγκέντρωση των ερωτηματολογίων, ώστε να διεξαχθούν συμπεράσματα, τα οποία και προβάλλονται στο τέλος της εργασίας.

I. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Βιώσιμη ανάπτυξη και οι πυλώνες της

Η έννοια της ανάπτυξης ήταν ευρέως διαδεδομένη μέχρι την δεκαετία του 1970. Κατά τη δεκαετία του 1980 γνωστοποιήθηκε η έννοια της περιβαλλοντικής αφύπνισης, ώσπου στην δεκαετία του 1990 ήρθε στην επιφάνεια η αειφόρος ανάπτυξη.¹

Η ανάπτυξη έως τότε συνδεόταν με την οικονομική μεγέθυνση, η οποία δεν αποτελεί και δεν θα πρέπει να αποτελεί αυτοσκοπό και να θεωρείται επιτυχία όταν δεν συντρέχει παράλληλη σύγκλιση των περιοχών της χώρας και ανάπτυξη της ευημερίας των πολιτών (σημερινών και μελλοντικών) μέσα από καλύτερες συνθήκες διαβίωσης.²

Συνεπώς, είναι επιβεβλημένη η αλλαγή της έννοιας της οικονομικής ανάπτυξης με αυτή της βιώσιμης ανάπτυξης ώστε να αξιοποιηθούν οι διαθέσιμοι πόροι με τον καλύτερο δυνατό τρόπο και να δημιουργηθούν οι βάσεις για μια αειφόρο ανάπτυξη.³

Βιώσιμη ανάπτυξη είναι η ανάπτυξη εκείνη που ανταποκρίνεται στις ανάγκες και στις απαιτήσεις των τωρινών γενεών χωρίς να θέτει σε κίνδυνο τις απαιτήσεις και τις ανάγκες των επόμενων γενεών. Πολλές φορές ταυτίζεται με την έννοια της πράσινης ανάπτυξης και της προστασίας του περιβάλλοντος, αλλά καλύτερος όρος της βιώσιμης ανάπτυξης είναι ο όρος αειφόρος ανάπτυξη. Έτσι, παράλληλα με την οικονομική ανάπτυξη, έχουμε μέσω της βιώσιμης ανάπτυξης μια αποτελεσματική προστασία του περιβάλλοντος, καθώς και τη δημιουργία κοινωνικής συνοχής, τα οποία είναι γνωστά ως οι τρεις πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης. Συγκεκριμένα, η βιώσιμη ανάπτυξη οδηγεί τις χώρες στην οικονομική ανάπτυξη εξασφαλίζοντας τα φυσικά στοιχεία και τις άμεσες ή μελλοντικές ανάγκες τους.⁴

Πολύ σημαντικό μέρος της βιώσιμης ανάπτυξης είναι η ύπαρξη και σωστή λειτουργία της ανακύκλωσης προϊόντων, η διαμόρφωση μιας κουλτούρας βασισμένης στη σχέση του ανθρώπου με τη φύση και την πολιτιστική παράδοση, η προώθηση της συμμετοχής των πολιτών στην διαδικασία της λήψης αποφάσεων και η εντονότερη ενασχόλησή τους με τα κοινά και η διάθεση του ελεύθερου χρόνου σε φυσιολατρικές δραστηριότητες.⁵

Όταν η ανάλυση της οικονομικής παραμέτρου στηρίζεται κατά βάση στη νεοκλασική προσέγγιση, τότε η αειφόρος ανάπτυξη πέφτει σε αντιφάσεις. Σύμφωνα με την νεοκλασική προσέγγιση, η μεγιστοποίηση της ευημερίας του ατόμου επιτυγχάνεται μέσα από την επίτευξη ποσοτικών στόχων με πρωταρχική ανάγκη την αύξηση του ΑΕΠ κάθε χώρας και αυτό

επιτυγχάνεται μέσα από την ελεύθερη λειτουργία της αγοράς. Η συγκεκριμένη προσέγγιση αφορά στην ικανοποίηση των αναγκών του ανθρώπου με τη μεγιστοποίηση της χρησιμότητας από την κατανάλωση χωρίς να λαμβάνεται υπόψη το φυσικό περιβάλλον.¹

Η φιλελεύθερη θεωρία οικονομικής ανάπτυξης υποστηρίζει ότι με την απελευθέρωση των αγορών οδηγούμαστε όχι σε σύγκλιση, αλλά σε απόκλιση των εισοδημάτων μεταξύ των περιοχών μιας χώρας δυσκολεύοντας έτσι την λειτουργία της βιώσιμης ανάπτυξης.⁷

Τέλος, τα τελευταία χρόνια και γίνεται όλο πιο έντονη και ακολουθείται από όλο και περισσότερους η άποψη de-growth. Οι υποστηρικτές της οποίας αφουγκράζονται μεν αυτά που λέει η βιώσιμη ανάπτυξη, αλλά υποστηρίζουν ότι όλα αυτά δεν θα πρέπει να γίνονται με σκοπό να υπάρχει συνεχιζόμενη οικονομική μεγέθυνση, δηλαδή συνεχής επέκταση του υλικού πλούτου και του ΑΕΠ. Αντίθετα υποστηρίζουν ότι αυτό αξίζει να γίνει απλά και μόνο για να προστατέψουμε το περιβάλλον γιατί έτσι θα πρέπει να είναι, χωρίς, ουσιαστικά, να σκεφτόμαστε το κέρδος. Είναι ακόμη πολύ σημαντικό το ότι υποστηρίζουν ότι χρειάζεται μερικές φορές να επιβραδυνθεί η οικονομική μεγέθυνση ώστε να αντιστραφεί μια ξέφρενη πορεία υπερπαραγωγής και υπερκαταναλωτισμού, η οποία ουσιαστικά είναι σπατάλη πόρων και δεν συνεισφέρει καθόλου στην βιώσιμη ανάπτυξη.¹

Ο βασικός στόχος της βιώσιμης ανάπτυξης είναι η διατήρηση της ισορροπίας του φυσικού περιβάλλοντος. Επίσης, περιλαμβάνει τη διατήρηση, τόσο των ανθρώπινων, όσο και των φυσικών πόρων που υπάρχουν. Το φυσικό περιβάλλον έχει την ικανότητα να υποστηρίζει τον άνθρωπο αλλά και να βελτιώνει την ευημερία του. Όπως επίσης έχει την ικανότητα να ανακυκλώνεται, δηλαδή να ανανεώνεται από την ίδια την παρέμβαση του ανθρώπου. Αυτό συμβαίνει για να διασφαλιστούν και να υποστηριχτούν οι σύγχρονες αλλά και οι μελλοντικές γενεές.⁹

Από την άλλη πλευρά βέβαια υπάρχουν κάποιοι που υποστηρίζουν ότι δεν υπάρχει δυνατότητα αποκατάστασης, λόγω της ανεξέλεγκτης οικονομικής ανάπτυξης και της παρέμβασης του ανθρώπου στο φυσικό περιβάλλον.¹⁰

Τέλος, για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης επιβάλλεται η συνεργασία της οικονομίας και του περιβάλλοντος. Ειδικότερα η σύζευξη και η σύνθεση των ιδιαίτερων και πολλαπλών χαρακτηριστικών τους κρίνεται απαραίτητη, με προϋπόθεση, την υιοθέτηση των καταλληλότερων μέτρων πολιτικής. Με φυσικό επακόλουθο την σύνδεση τους με την κοινωνία, δηλαδή τον τρίτο πυλώνα της αειφόρου ανάπτυξης, καθίσταται αναγκαία και απαραίτητη.⁹

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1990, στην έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης συμπληρώθηκε κι αναδείχθηκε ένας τρίτος πυλώνας. Αυτός ο πυλώνας ήταν η κοινωνία. Για την κατανόηση και την ερμηνεία των νέων, σύνθετων προβλημάτων της ανάπτυξης, όπως, επίσης, και για την εξεύρεση λύσεων σε χώρες ή περιοχές με παρόμοια οικονομικά, φυσικά, πολιτισμικά, κοινωνικά, και ιδεολογικοπολιτικά χαρακτηριστικά η κοινωνική παράμετρος θεωρήθηκε απαραίτητη για την σύνδεση των άλλων δυο παραμέτρων. Αυτό ήταν φυσικό επακόλουθο καθώς η κοινωνία συνδέεται άμεσα με το περιβάλλον μέσα στο οποίο ζει και μεταλλάσσεται ανάλογα με τις οικονομικές συνθήκες που επικρατούν σε κάθε χρονική περίοδο.¹¹

Η κοινωνική διάσταση της αειφόρου ανάπτυξης συμπληρώνει την οικονομική και οικολογική διάσταση λαμβάνοντας υπόψη την ύπαρξη των αρχών της δημοκρατίας, της ισοτιμίας, της ισονομίας, της ελευθερίας του λόγου, της μείωσης της φτώχειας, της ενίσχυσης της απασχόλησης, της ελεύθερης πολιτικής έκφρασης, του σεβασμού των πολιτιστικών και θρησκευτικών ιδιαιτεροτήτων και τη διαμόρφωσης της δημόσιας πολιτικής. Είναι πολύ σημαντικό να ενταχθούν αυτές οι κοινωνικές αρχές μέσα στο πλαίσιο της ανάπτυξης, διαφορετικά δεν θα έχει νόημα το αποτέλεσμά της.¹²

1. Δημαδάμα Ζ., «Οικονομία, ανάπτυξη, περιβάλλον: Θεωρητικές προσεγγίσεις και πολιτικές της αειφόρου ανάπτυξης», εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2008.
2. Ευθυμιόπουλος Η., Μοδινός Μ., «Οι δρόμοι της αειφορίας: περιβάλλον-εργασία-επιχειρηματικότητα», εκδόσεις Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 2003.
3. Αποστολοπούλου Μ., «Μελέτη για τη βιώσιμη ανάπτυξη του Δ.Δ. Μάκρης στο δήμο Αλεξανδρούπολης Θράκης», Μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών «Βιώσιμη ανάπτυξη», κατεύθυνση: διαχείριση περιβάλλοντος, Αθήνα 2004.
4. Μητούλα Ρ., Αστάρα Ο., Κάλδης Π., «Βιώσιμη ανάπτυξη->έννοιες-> διεθνείς & ευρωπαϊκές διαστάσεις», εκδόσεις Rosili, Αθήνα 2008.
5. Turner, R. Kerry, «Sustainable environmental economics and management: principles and practice», J. Wiley & Sons, Chichester 1995.
6. Selman, Paul H., «Local sustainability: managing and planning ecologically sound places», Paul Chapman, London 1996.
7. Παπαγεωργίου Κ., «Βιώσιμη συνεταιριστική οικονομία: Θεωρία και πρακτική», Σταμούλης Αθήνα 2004.
8. Fisher F., Black M., «Greening environmental policy: the politics of a sustainable future», Chapman, London 1995.

9. Σιάρδος Γ., Κουτσούσης Α., «Αειφορική γεωργία και ανάπτυξη», Ζυγός, Θεσσαλονίκη 2002.
10. Μπίθας Κ., «Βιώσιμες πόλεις: Θεωρία-Πολιτική», Τυπωθητώ, Αθήνα 2001.
11. Botkin, Daniel B. , Keller, Edward A., «Environmental science: earth as a living planet», J. Wiley & Sons, New York 1998.

II. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2.1 Γενικά εισαγωγικά για την πόλη των Τρικάλων

Η περιφερειακή ενότητα της Θεσσαλίας αποτελείται από τέσσερις νομούς οι οποίοι είναι ο Ν. Λάρισας, ο Ν. Μαγνησίας, ο Ν. Τρικάλων και ο Ν. Καρδίτσας. Τα όρια του Νομού Τρικάλων βρίσκονται ανατολικά στο Νομό Λαρίσης, νότια στο Νομό Καρδίτσας, βόρεια με το Νομό Γρεβενών και δυτικά με δύο νομούς της Ηπείρου, το νομό Ιωαννίνων και το νομό Άρτας. Πρωτεύουσα του Νομού Τρικάλων είναι η πόλη των Τρικάλων, η οποία θα μας απασχολήσει στη συνέχεια της εργασίας αυτής. Η συνολική έκταση του Δήμου, ειδικότερα, ανέρχεται στα 75.000 στρέμματα (Νημάς Θ., 1987). Ειδικότερα, στο Δήμο υπάγονταν, πριν από το σχέδιο «Καλλικράτης», εκτός από την πόλη των Τρικάλων, και οι συνοικισμοί Άγιοι Απόστολοι, Καρυές, Κηπάκι, Λεπτοκαρυά, Λογγάκι, Περδικοράχη, Πυργετός, Ριζαριό, Σωτήρα και Φλαμούλι (Κατσόγιαννος Ν., 1992). Πλέον ο Δήμος Τρικκαίων έχει απορροφήσει τους Δήμους Καλλιδένδρου, Εστιαιώτιδας, Κόζιακα, Μεγάλων Καλυβίων, Παληοκάστρου, Παραληθαίων και Φαλώρειας.¹ Ο πληθυσμός της πόλης, κατά την απογραφή του 2001 ανέρχεται στις 51.952 κατοίκους, αν και ο πραγματικός πληθυσμός εκτιμάται στις 75.000 κατοίκους. Καθημερινά υπολογίζεται ότι στην πόλη διακινούνται κατά μέσο όρο περίπου 85.000 άτομα.²

1. <http://www.scribd.com/>

2. <http://el.wikipedia.org/>

2.2 Ιστορικά στοιχεία της πόλης- Ιστορική αναδρομή

Από την αρχαιότητα η πόλη Τρίκκη συνδεόταν με το περίφημο Ασκληπιείο, καθώς θεωρείτο από πολλούς ως η πατρίδα του «πατέρα» της ιατρικής Ασκληπιού. Από το Ασκληπιείο υποστηρίζεται ότι πέρασαν και προσέφεραν τις υπηρεσίες τους πολλοί λαμπροί γιατροί της εποχής. Αρχαιολογικές έρευνες απέδειξαν ότι η αρχαία Τρίκκη ιδρύθηκε περίπου στα μέσα της 3ης χιλιετηρίδας π.Χ.¹

Σύμφωνα με ιστορικά στοιχεία, κατά τη μυκηναϊκή εποχή υπήρξε πρωτεύουσα μυκηναϊκού βασιλείου, ενώ στους ιστορικούς χρόνους ήταν πρωτεύουσα της Εστιαιώτιδος. Διοικητικώς, η Τρίκκη ανήκε στην συγκεκριμένη τετραρχία της Εστιαιώτιδος και, μετά τους Περσικούς πολέμους, προσχώρησε στη θεσσαλική νομισματική ένωση με κέντρο τη Λάρισα με αφορμή την ανακάλυψη νομισμάτων που χρονολογούνται από τα κλασσικά χρόνια έως την Τουρκοκρατία. Το 343 π.Χ. η πόλη κατελήφθη από τον Βασιλιά της Μακεδονίας, Φίλιππο Β΄, ενώ το 168 π.Χ. την κατέλαβαν οι Ρωμαίοι. Ενώ στην ρωμαϊκή εποχή η Τρίκκη εξακολουθούσε να βρίσκεται σε ακμή, στα πρώτα βυζαντινά χρόνια υπέστη παρακμή. Η πόλη ξαναχτίστηκε τον 6^ο αιώνα μ.Χ. με πρωτοβουλία του αυτοκράτορα Ιουστινιανού, ο οποίος έδωσε ξανά ώθηση στην πόλη για μια νέα αρχή. Ωστόσο, η πόλη δεν κατάφερε να ακολουθήσει αυτή την ανοδική πορεία, διότι λεηλατήθηκε πολλές φορές από τις επιδρομές των Γότθων (396 μ.Χ.), των Σλάβων (577 μ.Χ.), των Βουλγάρων (976-1025 μ.Χ.), των Νορμανδών (1081), των Καταλανών (1309-1311 μ.Χ.) και όλων εκείνων των φυλών που πραγματοποιούσαν επιδρομές στη Θεσσαλία κατά το Μεσαίωνα. Ορισμένοι Σέρβοι ηγεμόνες κατόρθωσαν να κάνουν τα Τρίκαλα έδρα τους. Κατά το τέλος του 14^{ου} αιώνα, τα Τρίκαλα περνούν υπό το ζυγό των Τούρκων, των οποίων η κυριαρχία διήρκησε από το 1395 έως και το 1881. Απογραφικά στοιχεία της περιόδου 1520-1530 μ.Χ., δείχνουν ο πληθυσμός της πόλης ανέρχεται σε περίπου 3.500 κατοίκους, δηλαδή σε 644 οικογένειες, από τις οποίες οι 343 είναι χριστιανικές, ενώ οι 301 τουρκικές.²

Οι Έλληνες ήταν συγκεντρωμένοι στο συνοικισμό που βρίσκεται κάτω από το παλιό κάστρο της πόλης, στο Βαρούσι. Έπειτα, μέσα σε όλες αυτές τις κακουχίες που είχαν πλήξει την πόλη, επήλθαν και οι καταστροφικές πλημμύρες του 1729, οι οποίες «έπνιξαν» τα Τρίκαλα. Ωστόσο, οι δραστηριότητες για ανάπτυξη συνεχίζονται και από το τέλος του 17^{ου} αιώνα και, κατά το 18^ο αιώνα, λειτουργεί στην πόλη των Τρικάλων δραστηριότητα γυναικεία συντεχνία με αποκλειστικό παραγόμενο προϊόν το σαπούνι. Η συμβολή αυτή των γυναικών υπήρξε αρκετά σημαντική. Δυστυχώς, όμως, για μία ακόμη φορά τα Τρίκαλα αποτέλεσαν στόχο για τους Αλβανούς, οι οποίοι, όντας εξαγριωμένοι, εστάλησαν, ώστε να καταστρέψουν την πόλη καίγοντάς τη και για να καταπνίξουν τις εξεγέρσεις της Θεσσαλίας κατά τα Ορλωφικά (1770-

1774 μ.Χ.). Μέχρι τότε, η πόλη παρουσίαζε ακμάζων ρυθμό ανάπτυξης, καθώς ακόμη και ο πληθυσμός είχε αυξηθεί κατά 20.000 κατοίκους. Πολλοί από αυτούς, κυρίως Εβραίοι, ασχολούνταν με τη βιοτεχνία και το εμπόριο και, αν και υποβάλλονταν σε βαριά φορολογία και περιορισμούς, κατόρθωναν να βιώνουν μία ζωή ικανοποιητική. Γύρω στο 1813 η πόλη είχε 10.000-12.000 κατοίκους.¹

Λόγω του συνονθυλεύματος θρησκειών, υπήρχαν στην πόλη 10 χριστιανικές εκκλησίες, 7 τζαμιά με μιναρέδες, 2 εβραϊκές συναγωγές και 2 μικρά σεράγια, ενώ στην πόλη κατοικούσε ένας πασάς. Για άλλη μία φορά τα Τρίκαλα, αλλά και όλη η Θεσσαλία, περνούν μία μεγάλη καταστροφή. Το 1813 πέφτει πανούκλα και μόνο στα Τρίκαλα πέθαναν κατά τον Πουκεβίλ, 7.777 άτομα.²

Λόγω αυτής της μεγάλης καταστροφής επήλθε οικονομική κρίση μιας και η σοδειά έμεινε αμάζευτη. Μερικά χρόνια αργότερα, για καλή τύχη της πόλης, έρχεται η απελευθέρωσή της από τον ελληνικό στρατό, ο οποίος την παρέλαβε από την τουρκική φρουρά βάσει της Συνθήκης της Κωνσταντινούπολης που ενσωμάτωσε όλη τη Θεσσαλία στην Ελλάδα. Έτσι, από τις 23 Αυγούστου 1881, η πόλη απελευθερώνεται, παρόλο που οι Τούρκοι δεν αποχώρησαν από τα Τρίκαλα από τη μία μέρα στην άλλη. Οι ελληνικές αρχές έδωσαν τη δυνατότητα στους Οθωμανούς να επιλέξουν εάν θα παρέμεναν, αποδεχόμενοι την ελληνική υπηκοότητα, ή θα εγκατέλειπαν την περιοχή. Ωστόσο, οι Έλληνες δεν αλλοίωσαν τίποτα από τα περιουσιακά τους στοιχεία και τους επέτρεψαν να διατηρήσουν τα προνόμιά τους. Φυσικά, προβλήματα προσαρμογής στα νέα δεδομένα αντιμετώπισαν και οι Έλληνες, καθώς, ζώντας υπό τον ζυγό των Τούρκων τόσους αιώνες, είχαν αποκτήσει διαφορετική νοοτροπία και συνήθειες από αυτές που ίσχυαν στο πλέον ελεύθερο κράτος. Η άσκηση οπουδήποτε επαγγέλματος, και ειδικότερα αυτού του γιατρού, προϋπέθετε την ύπαρξη πτυχίου. Έτσι, πολλοί άνθρωποι, εξαιτίας αυτού του νόμου, αναγκάστηκαν να αλλάξουν επάγγελμα και να ασχοληθούν με άλλο, όπως οι πρακτικοί γιατροί. Πολυάριθμοι διωγμοί, πρόστιμα και φυλακίσεις επιβλήθηκαν εκείνη την εποχή. Η απελευθέρωση της πόλης, αν και αποτέλεσε ιστορικό γεγονός, έφερε στους πολίτες αβάσταχτους φόρους και αντίξοες συνθήκες διαβίωσης. Οι Τρικαλινοί γεωργοί κι έμποροι επιβαρύνονταν με σχεδόν δεκαπλάσιους φόρους από αυτούς των Οθωμανών. Εκτός των άλλων, οι ληστείες μάζιζαν την πόλη. Οι περιουσίες των κατοίκων έμεναν απροστάτευτες από τις αλλεπάλληλες επιδρομές των ληστών. Μεγάλη αναρχία προκαλείτο και λόγω της ανυπαρξίας σωστού ρυμοτομικού σχεδίου της πόλης. Ο πληθυσμός των Τρικάλων είχε φτάσει τις 12.000 κατοίκους μετά από την αποχώρηση των Τούρκων και σε ολόκληρη την πόλη υπήρχαν μόνο δύο σχολεία. Αυτά σχολεία προσπαθούσαν να προσφέρουν γνώση σε όλα τα παιδιά της πόλης. Το περιβάλλον της πόλης ήταν ιδιαίτερα ρυπαρό, γεμάτο σκουπίδια και βρωμιά, ενώ η κοίτη του

ποταμού Ληθαίου, που σήμερα αποτελεί σημείο αναφοράς για την πόλη, αποτελούσε έναν τεράστιο σκουπιδότοπο. Η πρώτη προσπάθεια για ανασυγκρότηση κι αναμόρφωση της πόλης πραγματοποιήθηκε το 1884 από τον πολιτικό μηχανικό Μένανδρο Ποτεσσάριο, ο οποίος εκπόνησε ένα ρυμοτομικό σχέδιο με κεντρικές λεωφόρους και πλατείες. Η υλοποίηση αυτού του σχεδίου απαιτούσε την κατεδάφιση ολόκληρης, σχεδόν, της παλιάς πόλης και, ειδικότερα, όλων των παλιών «παραγκών» για την ανέγερση των νέων. Το 1887 ολοκληρώνεται και το οδικό δίκτυο της πόλης με την κατασκευή των κεντρικών οδών Ασκληπιού, Λαρίσης και Ηπείρου. Την εμφάνισή τους εκείνα τα χρόνια κάνουν και τα πρώτα πετρόκτιστα αρχοντικά, εκ των οποίων τα πιο γνωστά νεοκλασικά μέχρι σήμερα είναι αυτά της οικογένειας Χατζηγιάκη και του Αβέρωφ.³

Η πόλη άρχισε να αποκτά μορφή και να γίνεται ολοένα και πιο όμορφη. Ιδιαίτερη βαρύτητα προσέδωσε στο εσωτερικό των σπιτιών η διακόσμησή τους, η οποία γινόταν με ευχαρίστηση. Σημαντικό γεγονός της εποχής ήταν και η δημιουργία του πρώτου τυπογραφείου των Τρικάλων λίγες μέρες μετά την απελευθέρωση της πόλης στις αρχές Σεπτεμβρίου του 1882. Αυτή τη χρονική περίοδο, η πόλη αποκτά ελευθερία λόγου και τύπου. Το συγκεκριμένο τυπογραφείο λειτουργούσε στη Λαμία και ο ιδιοκτήτης του καταγόταν από τα Τρίκαλα κι αποφάσισε να μεταφέρει την επιχείρησή του, καθώς με αυτό τον τρόπο ήθελε να ενισχύσει τον τόπο του.² Η ακμάζουσα πορεία της πόλης συνεχίστηκε και τα οικονομικά ολοένα και αυξάνονταν. Η δημιουργία του σιδηροδρόμου το 1886 αναβάθμισε τη ζωή των κατοίκων ακόμη περισσότερο. Ο πρώτος συρμός που λειτούργησε συνέδεε την πόλη των Τρικάλων με τη Λάρισα και το Βόλο, από όπου μεταφέρονταν άνθρωποι κι εμπορεύματα ακτοπλοϊκώς μέχρι και τον Πειραιά. Αυτή η ευνοϊκή περίοδος για την πόλη έπαψε το 1897 με τον ατυχή ελληνοτουρκικό πόλεμο, κατά τον οποίο πολλοί κάτοικοι χρησιμοποίησαν το σιδηρόδρομο για να εγκαταλείψουν την πόλη και τις περιουσίες τους. Πολλοί από αυτούς πήραν μέρος στον αγώνα απελευθέρωσης της Μακεδονίας. Ευτυχώς για την πόλη των Τρικάλων, οι Τούρκοι δεν προκάλεσαν ιδιαίτερες ζημιές, ούτε λεηλασίες. Έτσι, η πόλη παρέμεινε στο επίπεδο ανάπτυξης, στο οποίο είχε φτάσει πριν από τον πόλεμο. Άλλον ένα μεγάλο σταθμό στην ιστορία των Τρικάλων αποτέλεσε και το ηλεκτρικό ρεύμα, το οποίο μέχρι τότε ήταν ανύπαρκτο.² Το πρώτο εργοστάσιο παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας της Θεσσαλίας λειτούργησε στις 18 Οκτωβρίου 1906 με πρωτοβουλία του Κ. Μ. Σταματόπουλου. Αρχικά, λίγοι ήταν αυτοί που εμπιστεύτηκαν το ηλεκτρικό ρεύμα ως πηγή ενέργειας, οι οποίοι ήταν, μάλιστα, οι άνθρωποι που έμεναν σε αρχοντικά. Οι περισσότεροι συνέχιζαν να χρησιμοποιούν την ασετιλίνη ως μέσο φωτισμού. Έπρεπε να περάσουν πολλές δεκαετίες μέχρις ότου το ηλεκτρικό ρεύμα θα χρησιμοποιούταν ευρέως. Ακόμη μια καταστροφική πλημμύρα συνέβη στις 5 Ιουνίου 1907 και προκάλεσε σημαντικές ζημιές στην πόλη και, μάλιστα, πολλά από τα νεοκλασικά αρχοντικά καταστράφηκαν ολοσχερώς, με εξαίρεση ελάχιστα τα οποία παραμένουν μέχρι σήμερα. Ο Ληθαίος ποταμός ξεχείλισε κι έπνιξε

2.000 σπίτια και περίπου 150 Τρικαλινούς πολίτες. Το φαινόμενο αυτό συγκλόνισε την πόλη και πολλοί την εγκατέλειψαν προσωρινώς.¹

Λίγα χρόνια αργότερα, στις 20 Μαΐου του 1917 ο Ε. Βενιζέλος, στου οποίου τα χέρια ήταν η εξουσία, εκδίδει διάταγμα περί αναγκαστικής απαλλοτρίωσης με εξαίρεση το Νομό Τρικάλων, τον οποίο, όμως, ένα χρόνο αργότερα περιελάμβανε στο διάταγμα. Μετά από κάποια χρόνια και αφού σημειώθηκαν επεισόδια με τραυματισμούς, εξεγέρσεις και σοβαρές αντιπαραθέσεις, η απαλλοτρίωση πραγματοποιείται κι ακολουθούν αντιπλημμυρικά και εξυγιαντικά έργα με τη βοήθεια της Αγροτικής Τράπεζας, επί πρωθυπουργίας Ελευθερίου Βενιζέλου (1928-1932).²

Δυστυχώς, παρά τις προσπάθειες για βελτίωση της διαβίωσης των πολιτών και τις προσδοκίες της εκμηχάνισης, αυτή παρέμεινε η ίδια, διότι ακόμη και οι τιμές των προϊόντων παραμένουν χαμηλές, με αποτέλεσμα οι αγρότες να επιζητούν στήριξη από διάφορους πιστωτικούς οργανισμούς (τράπεζες, συνεταιρισμούς) με υψηλούς και συνεχείς δανεισμούς. Αν και κατά το διάστημα 1923-1928 απαλλοτριώθηκαν 472 τσιφλίκια κι αποκαταστάθηκαν 38.117 ακτήμονες, εξακολουθούσε να υφίσταται το πρόβλημα των αδιάθετων τσιφλικιών και της εκκλησιαστικής περιουσίας, το οποίο θα χαρακτήριζε τις πολιτικές αντιπαραθέσεις των κομμάτων της μετεμφυλιοπολεμικής Ελλάδας.¹

1. Νημάς Θ., «Τρίκαλα-Καλαμπάκα-Μετέωρα-Πίνδος-Χάσια» (Γεωγραφία, Ιστορία, Μνημεία, Τουρισμός), Θεσσαλονίκη 1987.
2. Ψημένος Σ., «Ανεξερεύνητη Θεσσαλία», Θεσσαλονίκη 1992.
3. Γοργογέτας Σ., «Αρχοντικά και νεοκλασσικά κτίρια των Τρικάλων», Άρθρο στο Τρικαλινό Ημερολόγιο 2002-2003.

2.3 Η προέλευση του ονόματος της πόλης των Τρικάλων

Από τον ίδιο τον Όμηρο έχει γίνει αναφορά στην αρχαία Τρίκαι ή Τρίκα ή Τρίκη, η οποία βρισκόταν στην περιοχή που σήμερα βρίσκονται τα Τρίκαλα και, ειδικότερα, στην περιοχή βορειοανατολικά του Ληθαίου ποταμού, με επίκεντρο το συνοικισμό Βαρούσι.¹ Σχετικά με την προέλευση των ονομάτων Τρίκη και Τρίκαλα, τα οποία θεωρούνται προ-θεσσαλικά και θεσσαλικά, υφίστανται πολλές απόψεις, οι οποίες διαφοροποιούνται μεταξύ τους. Αρχικά, σύμφωνα με μυθολογικές παραδόσεις, η πόλη πήρε το όνομά της από την νύμφη Τρίκη ή Τρίκα, η οποία ήταν κόρη του Πηνειού ποταμού ή, σύμφωνα με άλλους, του Ασωπού ποταμού. Ιστορικά ευρήματα της περιοχής, όπως αρχαία νομίσματα, απεικονίζουν, αφενός, τη θεά Τρίκη να κρατά μία φιάλη ή μία θήκη φαρμάκων ως σύμβολο ιατρικών θεοτήτων και, αφετέρου, ο Ασκληπιός καθήμενος, έχοντας το ραβδί του ακουμπισμένο στον αριστερό του ώμο, ενώ με το δεξί του χέρι δίνει τροφή στον ιερό όφι.² Στην ίδια πλευρά υπάρχει φθαρμένη η επιγραφή ΤΡΙΚΚΑΙΩΝ. Κατά την άλλη άποψη, επειδή η αρχαία πόλη, όπως και η σημερινή, ήταν κτισμένη στις υπώρειες τριών λόφων, υπάρχει ένδειξη ότι ονομαζόταν Τρικάρανον (όρος) και η πόλη ονομάστηκε Τρικάρανος. Αυτή η ονομασία χρησιμοποιούταν συνήθως ως τοπωνύμιο. Ο τύπος Τρικάρανος, αν και συνήθως συναντάται και στον πληθυντικό ως Τρικάρανα, έδωσε τον νεοελληνικό τύπο Τρίκαλα, καθώς ο τύπος αυτός με απλολογία εξελίχθηκε σε Τρίκαλα, έπειτα με ανομοίωση των δύο ρ έδωσε τα Τρίκαλα.³ Για την εμφάνιση αυτή του ονόματος Τρίκαλα, υπάρχουν πολλές θεωρίες ίσως για το λόγο ότι το όνομα Τρίκη, μεταξύ 6^{ου} και 11^{ου} αιώνα, εξελίχθηκε ποικιλοτρόπως. Σε κώδικα του 11^{ου} αιώνα του Ηλιοδώρου, η αλλαγή του ονόματος αποδίδεται στην αμάθεια: «πόλεως Τρίκης καλούμενης, ήνπερ οι νυν αγροίκοι Τρίκαλα λέγουσιν».

1. Ζιάκας Γ., «Τρικαλινοί-Θεσσαλικοί-Αρχαιολογικοί μύθοι-Αρχαία Θεσσαλικά Τοπωνύμια και ονόματα», Άρθρο στο Τρικαλινό Ημερολόγιο 1992.
2. Παπαστεργίου Κ., Ασκληπιός «Ο Πρώτος Γιατρός Χωρίς Σύνορα», Τρίκαλα 1998.
3. Νημάς Θ., «Τρίκαλα-Καλαμπάκα-Μετέωρα-Πίνδος-Χάσια» (Γεωγραφία, Ιστορία, Μνημεία, Τουρισμός), Θεσσαλονίκη 1987.

III. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3.1 Φρούριο

Το βυζαντινό κάστρο ή Φρούριο των Τρικάλων βρίσκεται στη βορειοανατολική πλευρά της πόλης. Σύμφωνα με τον Προκόπιο, ανεγέρθη από τον Ιουστινιανό Α΄ τον 6^ο αιώνα μ.Χ. Για του λόγου το αληθές, επρόκειτο για ανακαίνιση, καθώς το Φρούριο χτίστηκε πάνω στα ερείπια της ακρόπολης της αρχαίας Τρίκκης. Κατά την παλαιολόγια περίοδο υπέστη αρκετές επισκευές. Την περίοδο που κατελήφθη η πόλη από τους Οθωμανούς, ορισμένα τμήματα του κάστρου καταστράφηκαν. Η πόλη, στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο είχε μεγάλη στρατηγική σημασία ως προχωρημένη βάση εναντίων των ανυπότακτων ορεινών πληθυσμών της Πίνδου και των Αγράφων. Για το λόγο αυτό ανάγκασε τους Οθωμανούς να πραγματοποιήσουν εργασίες για επισκευή, συμπλήρωση και διατήρηση των σωζόμενων τμημάτων. Στο Φρούριο έγιναν πολλαπλές επισκευές μετά τις θεσσαλικές επαναστάσεις του 1854 και 1878. Το Κάστρο αυτό διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην ασφάλεια και την ανάπτυξη του οικισμού στις πλαγιές και στους πρόποδες του. Τοποθετημένο στην κορυφή ενός χαμηλού λόφου, δέσποζε πάνω από τα Τρίκαλα και στη γύρω πεδινή έκταση. Στην ανατολική πλευρά του Κάστρου, ένα μεγάλο ρολόι είχε τοποθετηθεί από τους Τούρκους το 17^ο, το οποίο συνοδευόταν από μια καμπάνα βάρους 650 κιλών. Ο πύργος του Ωρολογίου των Τρικάλων είναι από τους παλαιότερους γνωστούς στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα.¹

Εξωτερικό του Φρουρίου

Το 1936 τοποθετήθηκε άλλο ρολόι από το Δήμαρχο Θεοδοσόπουλο, το οποίο όμως είχε άδοξο τέλος καθώς βομβαρδίστηκε από τους Γερμανούς το 1941. Το σημερινό ρολόι αντικατέστησε το παλαιότερο. Το φρούριο είναι κατασκευασμένο με τυπική μορφή βυζαντινής οχύρωσης: είναι επίμηκες, με άξονα από τη νοτιοδυτική προς τη βόρεια πλευρά της πόλης κι ενισχύεται κατά διαστήματα με τετράπλευρους πύργους. Εσωτερικά, διαιρείται κλιμακωτά με εγκάρσια τείχη, σε τρία τμήματα: α) στο κάτω φρούριο που βρίσκεται στο χαμηλότερο τμήμα της νότιας κλιτύος του λόφου, β) στο μεσαίο φρούριο που είναι και το μεγαλύτερο σε έκταση και

γ)στο μικρό εσωτερικό φρούριο (ic kale) που βρίσκεται στην κορυφή του λόφου στη βορειοανατολική γωνία. Το Φρούριο ενισχύεται από τέσσερις ογκώδεις και ψηλούς πύργους και αποτελούσε το έσχατο καταφύγιο των αμυνομένων. Στο τρίτο διάζωμα του φρουρίου, από τον πάτο ενός πηγαδιού, ξεκινάει τούνελ που διέσχιζε το λόφο του Προφήτη Ηλία και κατέληγε στο δρόμο προς Καλαμπάκα. Η μορφή του σχηματίστηκε σταδιακά. Απομεινάρια της οχύρωσης που συνδέεται με τη χρονική περίοδο της αυτοκρατορίας του Ιουστινιανού έχουν παρατηρηθεί στη νότια πλευρά της ακρόπολης. Στην ίδια περίοδο ανήκει και η οχύρωση της βορειοανατολικής πλευράς, στην οποία βρίσκεται ο περιδρόμος του μεσαίου φρουρίου και ίχνη της κλίμακας που οδηγούσε σε αυτόν, στοιχεία τα οποία και διασώζονται. Σήμερα, η πλευρά αυτή καλύπτεται από πολλά δέντρα, εξωτερικά, και από κατακρημνίσματα, εσωτερικά.¹

Μία εκ των δύο εισόδων του Φρουρίου

Από τον Πύργο του Ρολογιού ο επισκέπτης μπορεί να θαυμάσει από ψηλά ολόκληρη την πόλη των Τρικάλων και μεγάλο μέρος του θεσσαλικού κάμπου. Από τις αρχές του προηγούμενου αιώνα είχε προταθεί να αξιοποιηθεί το πρώτο διαμέρισμα του Φρουρίου με την κατασκευή ενός ψυχαγωγικού κέντρου. Μελανό σημείο της όλης προσπάθειας που το επικροτούσε και ο Τύπος της εποχής, ήταν η πρόταση να κατεδαφιστεί το εξωτερικό περιτοιχίσμα του Φρουρίου, με τη δικαιολογία ότι το Φρούριο παρεμποδίζει τον αερισμό της πόλης και πιο συγκεκριμένα κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Το θέμα, δυστυχώς, δεν σταμάτησε στις παράλογες αντιλήψεις των Τρικαλινών της εποχής εκείνης. Η πρόταση για κατεδάφιση του εξωτερικού περιτοιχίσματος ψηφίστηκε από το δημοτικό συμβούλιο και λίγο αργότερα επήλθε και η έγκριση από το υπουργείο. Ο χώρος, στον οποίο βρίσκεται σήμερα το δημοτικό αναψυκτήριο, κατά τα προπολεμικά χρόνια ήταν μια αλάνα χωρίς διαζώματα και σκαλοπάτια, καθώς εκεί υπήρχε μόνο ένα παλιό βυζαντινό πηγάδι, όπως προαναφέρθηκε. Για το λόγο αυτό, κατασκευάστηκε μικρό πέτρινο κτίσμα, από τα ερειπωμένα κτίσματα του Φρουρίου, και διαμορφώθηκε ο υπαίθριος χώρος. Η προσέλευση των θαμώνων γινόταν αποκλειστικά από τον παλιό στενό χωματόδρομο διαμέσου της μεγάλης εισόδου του Φρουρίου. Η σημερινή

ελικοειδής σκάλα έγινε μεταπολεμικά. Η ανάπλαση του χώρου έγινε επί θητείας του δημάρχου Θεοδοσόπουλου. Μάλιστα, το χώρο είχε επισκεφθεί ο Μάρκος Βαμβακάρης στα πρώτα βήματα της καριέρας του και συγκεκριμένα το καλοκαίρι του 1938. Το αναψυκτήριο λειτουργεί από το 1964 και, συγκεκριμένα, τη γνωστοποίηση για την κατασκευή του έκανε ο δήμαρχος Μάτης κατά τη διάρκεια ταξιδιού του στην Ευρώπη το 1959. Τα πρώτα δέκα χρόνια το κέντρο γνώρισε μεγάλες δόξες, καθώς σε αυτό πραγματοποιήθηκαν διάφορες εκδηλώσεις, όπως καλλιστεία, δεξιώσεις, χοροί, επιδείξεις μόδας κ.ά.²

Εσωτερικό του Φρουρίου και το περίφημο ρολόι

Το Φρούριο αποτελεί το σήμα κατατεθέν της πόλης των Τρικάλων και όποιος βλέπει φωτογραφίες του το συνδέει αυτόματα με αυτή.

1. Ζιάκας Γ., «Αρχαιολογικός και τουριστικός οδηγός Ν. Τρικάλων», Τρίκαλα 1976.
2. Κατσόγιαννος Ν., «Τωρινά και περασμένα και τα παλιά στέκια των Τρικάλων», τόμος Α', Πολιτιστικός Οργανισμός Δήμου Τρικκαίων, Τρίκαλα 1998.

3.2 Αρχοντικά και νεοκλασικά κτίρια της πόλης

Σημαντικό χαρακτηριστικό της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης των Τρικάλων αποτελούν τα παλαιά αρχοντικά και νεοκλασικά κτίρια που έχουν απομείνει από παλαιότερες εποχές. Έπειτα από την απελευθέρωση της Θεσσαλίας από την τουρκική κυριαρχία το 1881, ο μηχανικός Μένανδρος Ποτεσσάριος κατέβαλε σπουδαίες προσπάθειες, ώστε να αναπλάσει ολόκληρη την πόλη, δημιουργώντας ένα σοβαρό ρυμοτομικό και πολεοδομικό σχέδιο, το οποίο αποτέλεσε τον πυρήνα της σημερινής πόλης. Μετά από την παρέμβαση του γνωστού μηχανικού ετέθησαν οι βάσεις για περαιτέρω αναβάθμιση της πόλης. Συνεπώς, στα νέα οικοδομικά τετράγωνα που δημιουργήθηκαν, κτίστηκαν σπουδαία αρχοντικά, τα οποία ανήκαν, κυρίως, σε ευκατάστατους Τρικαλινούς κατοίκους και η πλειοψηφία των οποίων προέρχονταν από χώρες του εξωτερικού, όπως Ρουμανία, Αμερική, Αίγυπτος και Τουρκία, μετά από την απελευθέρωση των Τρικάλων. Οι συγκεκριμένοι Τρικαλινοί είχαν πλούσια δραστηριότητα σε όλους τους τομείς, αλλά, κυρίως, εμπορικές δραστηριότητες. Εξάλλου, μόνο το εμπόριο απέφερε τόσα χρήματα εκείνη την εποχή. Ακόμη και σήμερα, πολλά από αυτά διατηρούν της αίγλη και τη μεγαλοπρέπειά τους, διότι κατασκευάστηκαν με άφθαστη τέχνη και πολυτέλεια, σε νεοκλασικό αρχιτεκτονικό ρυθμό, τα περισσότερα διώροφα, διακοσμημένα με γύψινα στολίδια και κεραμικά αετώματα στις προσόψεις τους.¹

Οι κήποι των αρχοντικών, που ήταν γεμάτοι με σπάνια λουλούδια, ήταν ιδιαίτερα αξιοζήλευτοι, καθώς αυτά προέρχονταν από άλλες χώρες και μοσχοβολούσαν την άνοιξη. Η ύπαρξη του κήπου και της αυλής ήταν απαραίτητη σε κάθε κτίσμα, διότι το φυτικό στοιχείο αποτελούσε κι αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του περιβάλλοντος. Εκτός από τα αρχοντικά που κτίστηκαν από σπουδαίους αρχιτέκτονες, φτιάχτηκαν και κτίρια από ασπούδαστους τεχνίτες, οι οποίοι, όμως, διέθεταν μεράκι και καλαισθησία. Δημιουργήματα αυτών των ανθρώπων αποτελούν τα πέτρινα αρχοντικά, τα οποία διαθέτουν δική τους χάρη και δεν έχουν να ζηλέψουν σε τίποτα τα αρχοντικά με την υψηλή εξειδίκευση των δημιουργών τους. Οι τεχνίτες αυτοί δημιούργησαν νέες μορφές, αποφεύγοντας κάθε ξενόφερτο στοιχείο και, συνεπώς, τη μίμηση. Δυστυχώς, αυτή η παλαιά εικόνα της όμορφης πόλης με τα ωραία νεοκλασικά κι αρχοντικά, με κήπους και πρασινάδες, αντικαταστάθηκε από τα τσιμεντένια πολυώροφα κτίσματα και την ατελείωτη άσφαλτο χωρίς ουδεμία χάρη. Πλέον τα πέτρινα αυτά αρχοντικά μετρώνται στα δάκτυλα των χεριών κι έχουν απομείνει σε διάφορα σημεία της πόλης. Τα Τρίκαλα είχαν πάντα μια δική τους αισθητική, η οποία, όμως, εξαλείφθηκε με το πέρασμα των ετών, επειδή, προφανώς, διασταυρώθηκαν πολλά συμφέροντα, όπως της τοπικής αυτοδιοίκησης, των μηχανικών-εργολάβων, αλλά και όλων των κατοίκων ανεξαιρέτως, οι οποίοι είχαν ιδιόκτητα σπίτια και φιλοδοξούσαν να αποκτήσουν μέγαρο.²

Επομένως, τα εναπομείναντα αρχοντικά θα πρέπει να διατηρηθούν όσο περισσότερο γίνεται. Κάποια από τα εναπομείναντα αρχοντικά και νεοκλασικά της πόλης καταγράφονται στη συνέχεια.

3.2.1 Το κτίριο Νακόπουλου (Μπάρδα)

Στην οδό Βύρωνος 18 βρίσκεται μέχρι και σήμερα το αρχοντικό του Δ. Νακόπουλου (σήμερα των κληρονόμων του) που χτίστηκε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Πρόκειται για κτίριο με ημιυπόγειο και δύο ορόφους. Το αρχοντικό αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα της εκλεκτικιστικής νεοκλασικής αρχιτεκτονικής, χαρακτηριστικό πολλών κτιρίων των Τρικάλων. Κοσμείται με περίτεχνο σιδερένιο κιγκλίδωμα που βρίσκεται στην αυλόπορτα. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η πρόσοψη του κτιρίου, καθώς η πέτρινη σκάλα οδηγεί στην κύρια είσοδο του κτιρίου. Η εξώπορτα είναι από ξύλο μασίφ σε καφέ χρώμα, έχει μπρούτζινα χειρόθυρα και σχέδια κι αντιπροσωπεύει ένα συγκεκριμένο στυλ. Ο εξώστης του ορόφου περιβάλλεται από κτιστό στηθαίο με πήλινα κολονάκια και στηρίζεται σε δύο ραδινές κολόνες, σκεπάζοντας το χώρο μπροστά από την εξώπορτά του. Οι ακμές του ισογείου στολίζονται από λαξευμένα αγκωνάρια από ψαμμίτη και ψευδοπαραστάδες.³

Η κομψότητα του κτιρίου είναι εμφανής, καθώς παραστάδες με επίκρανα, επιστήλια και γείσα πλαισιώνουν τα παράθυρα και τις εξώπορτες του κτιρίου. Δίδυμες παραστάδες με επίκρανα στηρίζουν το γείσο που είναι βάση τριγωνικού αετώματος στην κορνίζα της στέγης και πάνω από την εξώπορτα του εξώστη, χαρίζοντας μια επιβλητική όψη στο κτίριο. Ο εξωτερικός χρωματισμός είναι σε δύο τόνους, χαρίζοντας έμφαση στα μορφολογικά χαρακτηριστικά που με επιτυχία προσδίδουν ένα σπάνιο δείγμα του μεγαλοαστικού τρικαλινού νεοκλασικισμού. Ανοιχτή όχρα στις παραστάδες, επίκρανα, επιστήλια, γείσα, αέτωμα, θριγκό και θερμό χρώμα έντονης τερακότα στο σοβά, στις κολόνες και στο στηθαίο του εξώστη ανάμεσα στο γκρίζο των γύρω πολυκατοικιών. Χάρη στη συνεχή χρήση του, το κτίριο βρίσκεται σε καλή κατάσταση σήμερα και διατηρεί όλη την παλιά του μεγαλοπρέπεια από τότε που βρισκόταν στο επίκεντρο της κοσμικής ζωής της άλλοτε μικρής πόλης των Τρικάλων.¹

Πρόσοψη κτιρίου Νακόπουλου (Μάρδα)

3.2.2 Το κτίριο Αυγέρη

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το κτίριο αυτό που βρίσκεται στη διασταύρωση των οδών Τιουσόν και 28^{ης} Οκτωβρίου στην κεντρική πλατεία. Είναι η χαρακτηριστική περίπτωση του τρικαλινού εκείνου κτιρίου που έχει καταστήματα στο ισόγειο και κατοικία στον όροφο. Χτίστηκε το 1887, όπως αναφέρεται στον Τύπο της εποχής. Πρόκειται για μια σύνθετη αρχιτεκτονική σύνθεση που εκπροσωπεί μία ώριμη εκδοχή του αστικού εκλεκτικιστικού νεοκλασικισμού.¹

Κύριο χαρακτηριστικό του ισογείου είναι η τοξοστοιχία των δέκα ανοιγμάτων με τις παλιές ξύλινες πόρτες, που καταλήγουν σε περίτεχνες σιδεριές. Η είσοδος του ορόφου βρίσκεται επί της Τιουσόν. Εντυπωσιακοί οι δύο μαρμάρيني εξώστες, με τις θαυμάσιες μαντεμένιες σιδεριές, που στηρίζονται σε μαρμάρινα φουρούσια με νεοκλασικούς έλικες και οι ψευδοπαραστάδες με κορινθιακά επίκρανα που πλαισιώνουν τα παράθυρα και τις μπαλκονόπορτες του ορόφου.³ Το κομψό εκλεκτικιστικό διώροφο κτίριο ανακαινίστηκε και ανανέωσε την όψη του σχετικά πρόσφατα. Παραφωνία αποτελεί η ταμπέλα από λαμαρίνα που σκεπάζουν τα σιδερένια ημικυκλικά υπέρθυρα του ισογείου επί της οδού 28^{ης} Οκτωβρίου. Η εμφάνιση του κτιρίου είναι εντυπωσιακή λόγω των χρωματικών αντιθέσεων. Ανοιχτή όχρα στους πεσσούς, λευκό στις πόρτες και στα τοξωτά υπέρθυρα και ανοιχτό γαλάζιο στο σοβά του ισογείου. Κόκκινο στις ψευδοπαραστάδες κι επίκρανα, όχρα στο σοβά, σκούρο καφέ στο θριγκό, ανοιχτό γαλάζιο στα «γαλλικού τύπου» πατζούρια και ανοιχτό κίτρινο στις σιδεριές των μπαλκονιών του ορόφου. Το κτίριο βρίσκεται σε καλή κατάσταση χάρη στη συνεχή χρήση του.¹

3.2.3 Το κτίριο Τεγόπουλου

Είναι ένα εξάιρετο διώροφο σπίτι που βρίσκεται στην οδό Βύρωνος 13 και σήμερα στεγάζει κατάστημα στο ημιυπόγειο και γραφεία στο ισόγειο και στον όροφο. Πρόκειται για ένα αξιοπρόσεκτο κτίριο του γνήσιου νεοκλασικισμού. Από τα επιμέρους μορφολογικά στοιχεία, όπως είναι ο λιτός διάκοσμος, η οριζόντια υποδιαίρεση της όψης, τα γαλλικά πατζούρια και οι σφυρήλατες σιδεριές, συμπεραίνει κανείς ότι το σπίτι αυτό ανεγέρθη στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Η κεντρική είσοδος είναι στο πλάι, όπου πέτρινη σκάλα οδηγεί στην εξώθυρα, πάνω από την οποία υπάρχει εξώστης με στέγαστρο. Οι δύο μαρμαρίνοι εξώστες που στηρίζονται σε μαρμαρίνα φουρούσια με νεοκλασικούς έλικες είναι εντυπωσιακοί και διακοσμημένοι με σφυρήλατες σιδεριές. Ψευδοαγκωνάρια, σε λευκό χρώμα, τονίζουν τις ακμές του κτιρίου, ενώ ψευδοπαραστάδες πλαισιώνουν τα παράθυρα και τις μπαλκονόπορτες του κτιρίου, χαρίζοντας αίσθηση χαρακτηριστικής οργάνωσης όψεως του αστικού νεοκλασικισμού.³ Το κτίριο ανακαινίστηκε πριν από μερικά χρόνια, ενέργεια απαραίτητη για το δρόμο αυτό. Έγινε μια θαυμάσια δουλειά, λιτή τόσο στις εξωτερικές της επεμβάσεις, όσο και στις χρωματικές επιλογές. Απαλή λευκή όχρα στις διακοσμητικές λεπτομέρειες και στα πατζούρια, ανοιχτό γαλάζιο στο σοβά και μαύρο στις περίτεχνες σιδεριές. Το κτίριο βρίσκεται σε πολύ καλή κατάσταση λόγω της συνεχούς χρήσης του.¹

Πρόσοψη κτιρίου Τεγόπουλου

3.2.4 Το κτίριο Ζουρνατζή

Το κτίριο αποτελεί ένα ακόμα δείγμα μεγαλοαστικής κατοικίας των αρχών του 20^{ου} αιώνα. Πρόκειται για ένα πανέμορφο κτίριο με ποικιλία αρχιτεκτονικών στοιχείων. Βλέπουμε την εκλεκτικιστική νεοκλασική οργάνωση της πρόσοψης, προσαρμοσμένης σε ένα εκσυγχρονιστικό πνεύμα. Το διώροφο, με ημιυπόγειο, αυτό κτίριο αποτελεί ενδιαφέρον δείγμα νεοκλασικής αρχιτεκτονικής με αυστηρή συμμετρία στις όψεις του κι αξιόλογα διακοσμητικά στοιχεία. Αποτελεί μία σοβαρή κατασκευή έχοντας στόρια στα παράθυρα, με αχνή, αλλά σαφή μνεία στο ιστορικό παρελθόν. Η είσοδος που βρίσκεται επί της οδού Σαράφη 24 είναι στο πλάι, όπου η πέτρινη σκάλα οδηγεί στην εξώθυρα με το μεγάλο στέγαστρο- εξώστη. Η πρόσοψη του ημιυπόγειου με τα λαξευτά αγκωνάρια από ψαμμίτη και τα τρία τοξωτά παράθυρα με τις όμορφες σφυρήλατες σιδεριές είναι πραγματικά αξιοθαύμαστα. Επιβλητική είναι και η πρόσοψη του υπερυψωμένου ισόγειου με τα τρία παράθυρα που κοσμούνται με παραστάδες με κορινθιακού τύπου επίκρανα, επιστήλια και γείσα. Αν και μικρότερος σε εμβадό, τύπου «σοφίτας» σε σχήμα «Τ» με τους δύο εξώστες που περιβάλλονται από αριστοτεχνικές σιδεριές, σφυρήλατες και μαντεμένιες, ο όροφος είναι εντυπωσιακός και με πλούσιο διάκοσμο. Το κτίριο βρίσκεται σε άριστη κατάσταση, καθώς αποτελεί κατοικία του ιδιοκτήτη.¹

Πρόσοψη κτιρίου Ζουρνατζή

3.2.5 Το Λαογραφικό Μουσείο

Το διώροφο, με ημιυπόγειο, που βρίσκεται στη διεύθυνση Γαριβάλδη 6, αποτελεί μοναδικό δείγμα κτιρίου κατασκευασμένου από εμφανή λιθοδομή πωρόλιθου, κατά τα χρόνια του μεσοπολέμου. Είναι ένα ξεχωριστό κτίριο με ποικιλία εκλεκτικιστικών και λαϊκών αρχιτεκτονικών στοιχείων. Συνδέεται άμεσα με την οικονομική ανάπτυξη των Τρικάλων, καθώς στο συγκεκριμένο κτίριο στεγαζόταν για πολλά χρόνια η Εθνική Τράπεζα κι αργότερα το Ταμείο και η Εφορία. Τη δεκαετία 1980-1990 στεγάστηκε εδώ η Δημοτική Πινακοθήκη. Από το 1992 μέχρι σήμερα, στεγάζονται το Δημοτικό Λαογραφικό Μουσείο και η Δημοτική Πινακοθήκη. Το κτίριο αποτελεί ένα αληθινό κόσμημα για την πόλη και η χρήση του ως Λαογραφικού Μουσείου το καθιστά επισκέψιμο από όλους. Η κύρια είσοδος είναι στο πλάι, με σιδερένια αυλόπορτα, όπου μαρμάρινη σκάλα οδηγεί στην εξώθυρα από μασίφ ξύλο. Το μεγαλύτερο, όμως, ενδιαφέρον επικεντρώνεται στην τοξοστοιχία στις εισόδους που στηρίζει τον εξώστη του ορόφου.³

Εντυπωσιάζουν τα τοξωτά ανώφλια στα ανοίγματα του υπογείου (με καμπύλες σφυρήλατες σιδεριές) και τα τοξωτά παράθυρα του ορόφου με τα πέτρινα επιστήλια που είναι προφυλαγμένα από σφυρήλατες ευθύγραμμες σιδεριές. Πυκνή σειρά από πέτρινα ελικοειδή φουρούσια κοσμεί εξωτερικά το θριγκό του ορόφου κάτω από τον πλατύ γείσο. Επειδή το κτίριο βρίσκεται σε καίριο σημείο προβολής και για λόγους, στοιχειώδους και μόνο, σεβασμού, αλλά και καλαισθησίας, θα έπρεπε να είναι καλύτερα συντηρημένο.¹

Το Λαογραφικό Μουσείο του Δήμου Τρικκαίων

3.2.6 Το κτίριο του Ιδρύματος Μακρή

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το κτίριο στη συμβολή των οδών Βύρωνος 19 και Γαριβάλδη με την πρωτότυπη μορφολογία του και τα αρχιτεκτονικά του στοιχεία, δηλαδή με ψευδοπαραστάδες, «γαλλικού τύπου» πατζούρια και λιθοδομή. Ήταν, επί χρόνια κλειστό κι ερειπωμένο, με τα μεγάλα δένδρα στην αυλή του να του χαρίζουν ένα όμορφο περιβάλλον. Το σπίτι αυτό ανήκει στην ιστορική γεωγραφία της ιδιαίτερα πυκνής, σε αστικά κτίρια, περιοχής και, παρά την ερήμωσή του, απέπνεε μεγάλη γοητεία. Το διώροφο, με ημιυπόγειο, αυτό σπίτι εντάσσεται στην κατηγορία των εκλεκτικιστικών κτιρίων, μετά το 1925 και προσέφερε νέες ανέσεις και νεωτερική διαρρύθμιση. Κτίστηκε το 1930 από τον αείμνηστο ιατρό και συγγραφέα Λεωνίδα Μακρή και για πολλά χρόνια χρησιμοποιούταν ως κατοικία και ιατρείο. Η θέση του κτιρίου είναι προνομιακή κι είναι από τα λίγα που διασώθηκαν στην οδό Βύρωνος και τη γύρω περιοχή με νεωτερικά αρχιτεκτονικά στοιχεία, προσαρμοσμένα στην αισθητική που του έδωσε ο αρχιτέκτονας. Επιβλητική η κεντρική είσοδος με την τοξοστοιχία που βρίσκεται στη γωνία των οδών. Μετά την κομψή σφυρήλατη σιδερένια αυλόπορτα, μια μαρμάρινη σκάλα με μαρμάρινα ελικοειδή στηθαία οδηγεί στην ξύλινη εξώθυρα.²

Εντυπωσιακά τα ανοίγματα του υπογείου με τα τοξωτά ανώφλια και τις καλαίσθητες σφυρήλατες σιδεριές. Αποτελεί κτίριο του πρωτοποριακού ελληνικού μοντερνισμού της δεκαετίας του 1930, καθώς ο στεγασμένος εξώστης, οι προεξοχές, τα τρίδυμα παράθυρα, η γραμμική πέργκολα στον όροφο, μας δίνουν ένα αξιοπρόσεκτο αρχιτεκτονικό σύνολο που ερμηνεύεται με ενδιαφέροντα τρόπο, ακόμη και κοινωνιολογικά αν εξετάσει κανείς τι αντιπροσώπευε αυτή η αρχιτεκτονική οργάνωση για την Τρικαλινή κοινωνία.¹

Σήμερα το κτίριο ανήκει στο Ίδρυμα «Λεωνίδα Μακρή» κι έπειτα από τη συντήρησή του βρίσκεται εκεί η Στέγη Τέχνης και Πολιτισμού του Ιδρύματος Λεωνίδα Κ. Μακρή, το οποίο είναι υπό την αιγίδα του Πολιτιστικού Οργανισμού του Δήμου Τρικκαίων κι έχει φιλοξενήσει ήδη ιδιαίτερα σημαντικές εκθέσεις ζωγραφικής και όχι μόνο.

Το κτίριο του Ιδρύματος Μακρή στη σημερινή του κατάσταση

3.2.7 Το κτίριο της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος

Το κτίριο αυτό είναι διώροφο, έχει ημιυπόγειο και βρίσκεται επί της οδού Ασκληπιού στον αριθμό 18. Χτίστηκε το 1939 και μέχρι σήμερα στεγάζει το υποκατάστημα της ΑΤΕ. Το κτίριο είναι ιδιόκτητο και συνδέεται άμεσα με την οικονομική ζωή των Τρικάλων. Η δομή του είναι απλή και αυστηρή, το κτίσμα γίνεται, όμως, συμπαθές με την επιτυχή ογκοπλαστική του διάταξη. Το μεγαλύτερο ενδιαφέρον επικεντρώνεται στην πρόσοψη με τους δύο ραδινούς κίονες και τη μαρμάρινη σκάλα που οδηγεί στην είσοδο, με τα συμμετρικά μεγάλα ανοίγματα που πλαισιώνονται από κορνιζώματα, με τις γεωμετρικές σιδεριές με το έμβλημα "ΑΤΕ" και τη ζώνη με "σταγόνες" που διαμορφώνεται κάτω από το γείσωμα της στέγης. Ο αρχιτέκτονας, στο κτίριο αυτό απέβαλε όλα τα ξενόφερτα αρχιτεκτονικά στοιχεία" και απέδωσε ένα έργο καθαρά νεωτερικό, ελληνικό. Έγινε ανακαίνιση, που άρχισε το καλοκαίρι του 1995 και ολοκληρώθηκε τον Μάρτιο του 1998. Το κτίριο αυτό θεωρείται ότι αντιπροσωπεύει την επίσημη κρατική ιδεολογία του μεσοπολέμου. Είναι στιβαρό, αξιοπρεπές, καλαίσθητο αν και άκαμπτο. Συνδυάζει

το μοντέρνο κίνημα του '30, με ενδιαφέρουσα αισθητική και ατμόσφαιρα παλιάς αστικής ηρεμίας. Ανεγέρθηκε σε μία ευαίσθητη πολεοδομικά και χωροταξικά οδό που έχει αλλάξει όψη, αφού γκρεμίστηκαν, στο διάστημα μιας δεκαετίας, τα πιο αξιόλογα κτίρια.¹

Το κτίριο της Αγροτικής Τράπεζας

3.2.8 Το κτίριο Πελέκη

Το κτίριο του Ιδρύματος «Πελέκη» ορθώνεται στη διασταύρωση των οδών Κοραή και Ε. Πελέκη, στην πλατεία Μακαρίου (πλατεία Παλαιού Δεσποτικού). Πρόκειται για πέτρινο αρχοντικό που αποτελεί αξιόλογο δείγμα λαϊκής νεοκλασικής αρχιτεκτονικής με αυστηρή συμμετρία στις λιτές όψεις του κι ενδιαφέροντα διακοσμητικά στοιχεία.³

Κτίστηκε στις αρχές του 20ου αιώνα. Μετά το θάνατο της ιδιοκτήτριας Ευρυδίκης Πελέκη, το 1954 περιήλθε στην κυριότητα της Μητροπόλεως και, για πολλά χρόνια, στεγάσθηκε εκεί το κέντρο Νεότητας της Ιεράς Μητροπόλεως. Στις 30 Δεκεμβρίου 1997 εκμισθώθηκε από το Δήμο Τρικκαίων για 9 χρόνια. Στο κτίριο πραγματοποιήθηκαν εργασίες ανακατασκευής, οι οποίες τελείωσαν τον Οκτώβριο του 1998. Σήμερα, στεγάζεται σε αυτό η Δημοτική Αστυνομία του Δήμου Τρικκαίων. Δεν αποτελεί αρχιτεκτονικό κομψοτέχνημα, ωστόσο, είναι ένα κτίριο που έχει συνδεθεί με την πλατεία Παλαιού Δεσποτικού, της οποίας ενισχύει το αρχιτεκτονικό στίγμα.¹

Το κτίριο Πελέκη στην πλατεία Παλαιού Δεσποτικού

3.2.9 Το κτίριο Τσαγκούλη

Το κτίριο Τσαγκούλη βρίσκεται στην οδό Αν. Κομνηνής 6. Πρόκειται για ένα μονώροφο σπίτι με ημιυπόγειο που προκαλεί συγκίνηση με την ακαδημαϊκή μεγαλοπρέπειά του, μέσα στην ταπεινότητα του μεγέθους του. Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του είναι η αρμονική οργάνωση της όψης, τα στιβαρά γείσα, η αυστηρότητα και η κομψότητα που το διακατέχουν. Ανήκει στην καλύτερη παράδοση του αστικού νεοκλασικισμού των αρχών του 20ου αιώνα και εκπροσωπεί μια μεγάλη "οικογένεια" παρόμοιων σπιτιών που υπήρχαν άλλοτε στην πόλη των Τρικάλων. Η σιδερένια αυλόπορτα είναι ιδιαίτερος εντυπωσιακή με τις πέτρινες παραστάδες και τα νεοκλασικά στολίδια, η οποία επικοινωνεί με ένα μικρό και καλαίσθητο κήπο έμπροσθεν της οικίας. Η μαρμάρινη σκάλα καταλήγει στην κλασική ξύλινη εξώθυρα. Ο σχεδιασμός της τριπλής όψης της οικίας είναι υπέροχος, στην οποία η αετωματική επίστεψη, στο προεξέχον κεντρικό τμήμα, προσδίδει μνημειακή εμφάνιση. Οι ακμές του κτιρίου τονίζονται με ψευδοπαραστάδες.¹

3.2.10 Το ξενοδοχείο «Πίνδος»

Κατασκευάστηκε στις αρχές του 20ου αιώνα και βρίσκεται στη διασταύρωση των οδών Ασκληπιού και Απόλλωνος. Ήταν ένα αρχιτεκτονικό αριστούργημα, με τα πολλά ακροκέραμα και τα εντυπωσιακά γλυπτά στην άκρη της στέγης. Η ανέγερση έγινε από τους αδελφούς Αντωνίου. Στην αρχή της λειτουργίας του είχε 21 δωμάτια από τα οποία λόγω φθοράς έμειναν μόνο τα 18. η αρχική του ονομασία ήταν «Πετρούπολις», μετονομάστηκε όμως το 1957, για πολιτικούς λόγους, σε «Πίνδος». Το ξενοδοχείο κάποτε είχε άλλη χάρη, καθώς στη μεγάλη αίθουσα του ισογείου δίνονταν χοροί και δεξιώσεις.⁴

Η σημερινή εμφάνιση του κτιρίου δεν θυμίζει σε τίποτα την παλιά νεοκλασική του γραμμή. Αργότερα, στο ισόγειο στεγαζόταν το καφενείο του Παναγιώτη Κωστίκα, το οποίο πλέον δεν υπάρχει, καθώς η μεγάλη αυτή αίθουσα έχει γίνει χώρος καφέ-εστίασης γνωστής αλυσίδας.

Το άλλοτε ξενοδοχείο «Πίνδος»

3.2.11 Το ξενοδοχείο «Πανελλήνιον»

Είναι ένα από τα εναπομείναντα παλιά ξενοδοχεία, όχι μόνο της πόλης, αλλά και της Ελλάδας. Η ανέγερσή του από τον Κίτσιο Χατζηγάκη έγινε το 1915. Μέχρι την Κατοχή ήταν το καλύτερο της πόλης και σε αυτό φιλοξενήθηκαν εξέχουσες προσωπικότητες. Η προσέλκυση και η παραμονή εκλεκτών πελατών δεν οφείλονταν μόνο στις καλές και υψηλού επιπέδου παρεχόμενες υπηρεσίες, αλλά και στο γεγονός ότι στη μεγάλη αίθουσα του ισογείου

συγκεντρωνόταν ο καλύτερος κόσμος της πόλης. Η μεγάλη αθή αίθουσα το 1937 απέκτησε άλλη χρήση. Δημιουργήθηκε εκεί ο πρώτος χειμερινός κινηματογράφος με το όνομα «Ρεξ». Κατά τη διάρκεια της κατοχής, στο ξενοδοχείο εγκαταστάθηκε η ανωτέρα διοίκηση των κατοχικών δυνάμεων και όλος ο ξενοδοχειακός εξοπλισμός αντικαταστάθηκε από έπιπλα και άλλα υλικά του στρατού. Ένα χρόνο αργότερα, στα Τρίκαλα κατοχικές δυνάμεις ήταν οι Γερμανοί και στο «Πανελλήνιον» εγκαταστάθηκε η Komandatur, τοποθετώντας μάλιστα και σειρήνα στη στέγη. Αργότερα, αν και το ξενοδοχείο παρέμεινε κλειστό, μέχρι και τη δεκαετία του 1960, η αίθουσα του κινηματογράφου φιλοξένησε τους πρώτους αθηναϊκούς θιάσους. Τα χρόνια αυτά το ξενοδοχείο ήταν Γ' κατηγορίας. Στην άλλοτε αίθουσα κινηματογράφου, δημιουργήθηκε κατάστημα γνωστής αλυσίδας εστίασης, η οποία δίνει ζωή στην αίθουσα του ισόγειου. Αντιθέτως, το ξενοδοχείο αργοπέθαινε. Ο υπεύθυνος του μπαρ, όντας λάτρης του παραδοσιακού, ξεκίνησε την ανακαίνιση το 1999, σύμφωνα, βέβαια, με τις σύγχρονες απαιτήσεις. Τα εγκαίνια έγινα το 2000 και το κόστος έφτασε τα 230.000.000 δραχμές. Το 40% του έργου επιχορηγήθηκε, ενώ το υπόλοιπο καταβλήθηκε από την Ο.Ε. Ευαγγέλου και Μαρίνας Γεωργίου. Με την ανακαίνιση ο αριθμός των δωματίων υπέστη μια μείωση, τα οποία δεν ξεπερνούν τα 18.⁴

Το ξενοδοχείο ανήκει πλέον στη Β' κατηγορία. Ριζική ανακαίνιση υπέστη και ο χώρος του ισόγειου, όπου βρισκόταν το μπαρ-καφενείο, το οποίο μετατράπηκε σε εστιατόριο και καφετέρια.

Το ξενοδοχείο «Πανελλήνιον» στη σημερινή του κατάσταση

1. Γοργογέτας Σ., «Αρχοντικά και νεοκλασσικά κτίρια των Τρικάλων» Άρθρο στο Τρικαλινό Ημερολόγιο 2002-2003, Τρίκαλα 2002-2003.
2. Μπαρούτας Κ., «Για την αισθητική και τον πολιτισμό των Τρικάλων», Άρθρο στο Τρικαλινό Ημερολόγιο 2002-2003, Τρίκαλα 2002-2003.
3. Κατσόγιαννος Ν., «Τα Τρίκαλα και οι συνοικισμοί τους», Λάρισα 1992.
4. Κατσόγιαννος Ν., «Παράθυρο στο χθες», Τρικαλινό Ημερολόγιο 2004-2005, τόμος 21, Τρίκαλα 2004-2005.

3.3 Το Δημοτικό Ωδείο

Από την δεκαετία του 1920 είναι εμφανής η ανάγκη ιδρύσεως ενός μουσικού ωδείου στην πόλη μας, αλλά σκόνταφτε στις μεμψιμοιρίες των ιθυνόντων. Το πρώτο ωδείο λειτούργησε στην πόλη το 1924. Αργότερα ονομάστηκε «Εθνικόν» ωδείο και αποτέλεσε παράρτημα του Εθνικού Ωδείου Αθηνών από το φθινόπωρο του 1934. Από το 1939 το Ωδείο και η Δημοτική Φιλαρμονική συστεγάζονται. Το 1955 τίθενται τα θεμέλια ιδρύσεως του Δημοτικού Ωδείου. Αφορμή και κίνητρο, εκτός των άλλων, ήταν το κληροδότημα των 250 στρεμμάτων που είχε αφήσει η Ελένη Ζωγράφου στο Δήμο Τρικκαίων, με την υποχρέωση να ιδρυθεί στα Τρίκαλα ωδείο. Μετά από την εκποίηση των 250 στρεμμάτων αντί του ποσού των 650.000 δραχμών, ξεκινά η διαδικασία για την ίδρυση και κατασκευή του Δημοτικού Ωδείου επί δημάρχου Στεφάνου Παλλαντζά. Στην αρχή στεγάζεται επί της οδού Τρικούπη και στο κτίριο του 2^{ου} Γυμνασίου Αρρένων. Το 1960 αποκτά δική του στέγη επί της οδού Βύρωνος, όπου στεγάζεται μέχρι και σήμερα.¹

Το Δημοτικό Ωδείο

1. Κατσόγιαννος Ν., «Τωρινά και περασμένα και τα παλιά στέκια των Τρικάλων», τόμος Α', Πολιτιστικός Οργανισμός Δήμου Τρικκαίων, Τρίκαλα 1998.

3.4 Ιστορικά σχολεία των Τρικάλων

Ορισμένα σχολεία έχουν γράψει τη δική τους ιστορία, τα οποία χρησίμευσαν είτε ως στρατιωτικά νοσοκομεία στη διάρκεια της Κατοχής, είτε λειτούργησαν ως Παιδαγωγικές Ακαδημίες ή καταστράφηκαν στον πόλεμο και αναγεννήθηκαν λόγω της ανιδιοτελούς προσφοράς του λαού. Μερικά από αυτά τα σχολεία με ξεχωριστή ιστορία είναι το 3^ο Δημοτικό Σχολείο Τρικάλων, το 4^ο Δημοτικό Σχολείο Τρικάλων και η Δωροθέα Σχολή.¹

3.4.1 Το 3^ο Δημοτικό Σχολείο

Το 3ο Δημοτικό Σχολείο Τρικάλων ιδρύθηκε το 1892 ως 1/τάξιο και λειτούργησε το σχολικό έτος 1898-1900 ως 2/τάξιο, το 1900-1922 ως 3/τάξιο, το 1922-1929 ως 4/τάξιο και μέχρι και το 1950 ως 6/τάξιο. Στο αρχείο του σχολείου υπάρχουν Μαθητολόγια των ετών 1898 έως 1922 και 1939 έως 1977, Μαθητολόγιο Θηλέων των ετών 1923 έως 1926 και Γενικοί Έλεγχοι από 1899 έως 2007. Σύμφωνα με τα αρχεία που σώζονται στο σχολείο, το σχολικό έτος 1923-1924 φοίτησαν για πρώτη φορά 115 μαθήτριες. Κατά το σχολικό έτος 1929-30 το σχολείο έγινε μεικτό ως 3ο Δημοτικόν Σχολείον Τρικάλων. Τον Σεπτέμβριο του 1933 το σχολείο μεταφέρθηκε στο νέο διδακτήριο. Μετά την κήρυξη του πολέμου, το 1940, το διδακτήριο χρησιμοποιήθηκε ως στρατιωτικό νοσοκομείο. Στην κατοχή συνέχισε να χρησιμοποιείται ως νοσοκομείο από τους Ιταλούς και τους Γερμανούς. Στο διάστημα 1946-49, το διδακτήριο «διαδοχικώς επετάσσετο» κι άλλοτε χρησιμοποιήθηκε ως κρατητήριο, άλλοτε για «τον στρατωνισμόν διαφόρων στρατιωτών ή χωροφυλάκων και άλλοτε διά την στέγαση/οικογενειών...». Κατά τα σχολικά έτη 1947-1949 το διδακτήριο επιτάχθηκε για τη στέγαση πενήντα περίπου οικογενειών που κατάγονταν από τα χωριά Αγρελιά και Κουμαριά: «Αι οικογένειαι μη έχουσαι μαγειρεία εις την αυλήν εμαγείρευον και έψηνον τους άρτους εντός του διδακτηρίου». Το σχολείο, κατά τα έτη 1940-1942, λειτούργησε στο ισόγειο του σχολείου Αγίας Επισκέψεως, αλλά στις αρχές του 1942 οι Ιταλοί κατέλαβαν κι αυτό το σχολείο, το οποίο χρησιμοποίησαν ως «καραμπιναριάν». Το 1942 το σχολείο λειτούργησε σε αίθουσα του ισραηλιτικού σχολείου με λίγους μαθητές και με εργασία των δασκάλων. Κατά το 1944 λειτούργησε στο ισραηλιτικό σχολείο στην οδό Σωκράτους και στο γυναικωνίτη της συναγωγής επί της οδού Αθανασίου Διάκου. Κατά τα σχολικά έτη 1949-1950 ανακαινίστηκαν οι αίθουσες του σχολείου με μεγάλη προσπάθεια του διδακτικού προσωπικού.¹

Πρόσωση του 3^{ου} Δημοτικού Τρικάλων

3.4.2 Το 4^ο Δημοτικό Σχολείο

Το κτίριο του 4ου Δημοτικού Σχολείου Τρικάλων ανεγέρθη στην πλατεία Αγίας Επίσκεψης το 1874 με πρωτοβουλία του τότε Μητροπολίτη Τρίκης Κωνσταντίνου και με την υποστήριξη του Δήμου Τρικκαίων και των κατοίκων της πόλης. Αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα αρχιτεκτονικής της εποχής εκείνης, όντας πέτρινο με κεραμοσκεπή. Η λειτουργία του ξεκίνησε το 1887 και στην αρχή χρησιμοποιήθηκε ως Γυμνάσιο, Ελληνικό Σχολείο, Δημοτικό Σχολείο Αρρένων, Δημοτικό Σχολείο Θηλέων και από το έτος 1929 που θεσπίστηκε η μεικτότητα των σχολείων χρησιμοποιείται ως διδακτήριο του 4ου 6/ταξίου Δημοτικού Σχολείου Τρικάλων. Το 1934 πραγματοποιήθηκε ανακαίνιση του κτίσματος κι ανεγέρθησαν βοηθητικοί χώροι με κρατική και δημοτική στήριξη. Το διδακτήριο επισκευάστηκε και το 1945 μετά την αποχώρηση των ξένων στρατευμάτων. Το σχολικό έτος 1958-1959 και για τέσσερα χρόνια το 4^ο Δημοτικό Σχολείο Τρικάλων κηρύχθηκε ως πρότυπο με απόφαση του Γενικού Επιθεωρητή Τρικάλων έχοντας ως στόχο την εφαρμογή «νέων παιδαγωγικών αρχών» αναλόγων προσόντων προσωπικό στελέχωσε το σχολείο. Οι εργασίες του προτύπου σχολείου παρακολουθούνταν κατά διαστήματα από δασκάλους κι ακολουθούσε κριτική με ανάλογες κατευθύνσεις από τον Επιθεωρητή.¹

3.4.3. Η Δωροθέα Σχολή

Το 1ο Δημοτικό Σχολείο Τρικάλων ιδρύθηκε το 1882 και είναι το πρώτο σχολείο της πόλης. Τα πρώτα χρόνια και ως το 1876 στεγαζόταν σε παλαιό οίκημα κοντά στο ναό του Αγ. Στεφάνου

που ήταν τότε ο Μητροπολιτικός ναός. Το 1876 κτίστηκε η «Δωροθέα Σχολή των Θεσσαλικών Τρικάλων», με χορηγία του Μητροπολίτη Δωρόθεου Σχολάριου, όπου και στεγάστηκε το 1ο Δημοτικό Σχολείο. Το σχολικό έτος 1975-1976 το 1ο Δημοτικό Σχολείο Τρικάλων στεγάστηκε σε μισθωμένα κτίρια της οδού Χαριλάου Τρικούπη, καθώς και σε ξύλινα παραπήγματα. Συνεπώς, το 1ο Δημοτικό Σχολείο Τρικάλων που έναν αιώνα πριν διέθετε το ωραιότερο διδακτήριο, λειτούργησε για δεκαπέντε χρόνια σε αντίξοες συνθήκες. Στις 2/2/1989 έγινε η μεταφορά σε νέο σύγχρονο δημόσιο διδακτήριο επί της συμβολής των οδών Δερβενακίων και Πιτσάκου. Στις 17/11/2006 έλαβε την προσωνομία «Δωρόθεος Σχολάριος» προς τιμήν του μεγάλου ευεργέτη. Στη Δωροθέα Σχολή στεγάζονται σήμερα η Φιλαρμονική και η Πινακοθήκη του Δήμου Τρικκαίων.¹

Πρόσωση της Δωροθέας Σχολής

1. Ζώης Απ., άρθρο εφημερίδας «Η ΕΡΕΥΝΑ», αρ. φύλλου 15523, σελίδα 9, 13 Ιουνίου 2010

3.5 Κουρσούμ Τζαμί

Το τέμενος του Οσμάν Σάχ ή Κουρσούμ τζαμί, το οποίο στην ελληνική γλώσσα μεταφράζεται ως μολυβένιο, βρίσκεται στο νοτιοανατολικό άκρο της πόλης των Τρικάλων κι επί της οδού Καρδίτσης, νότια και παραπλεύρως των φυλακών και του ναού των Αγίων Κωνσταντίνου κι Ελένης. Είναι το μόνο σωζόμενο εκ των υπολοίπων οθωμανικών τζαμιών που άλλοτε υπήρχαν στην πόλη των Τρικάλων. Είναι ένα από τα 79 τζαμιά, αλλά το μοναδικό που σώζεται σε ελληνικό έδαφος που έχτισε ο ονομαστός αρχιτέκτονας του 16ου αιώνα Σινάν, οποίος ήταν ελληνικής καταγωγής από την Καπαδοκία. Αποτελεί ένα από τα μεγαλοπρεπέστερα κτίσματα της ανατολικής τέχνης στην Ελλάδα. Κτίστηκε περίπου το 1535-1550 επί Σουλεϊμάν του Μεγαλοπρεπούς ή επί Σελίμ με έξοδα του Οσμάν Σαχ, γιού του Μουσταφά Πασά που παντρεύτηκε την κόρη του σουλτάνου Σελίμ Α'.¹

Ο Οσμάν Σαχ όταν βρέθηκε στα Τρίκαλα με τη σύζυγό του ως διοικητής, έχτισε το τέμενος αυτό και το εμπλούτισε με εκατοντάδες αγαθοεργά ιδρύματα. Κτισμένο στις όχθες του ποταμού Ληθαίου, περιβαλλόταν από τα άλλα ιδρύματα που έχτισε ο Οσμάν Σαχ, όπως το πτωχοκομείο, το σχολείο, ο μεντρεσές, το χάνι κ.ά. Από τα κτίσματα αυτά σήμερα σώζεται μόνο το τέμενος και ο τουρμπές, δηλαδή το μανσωλείο, το οποίο έχει οκταγωνικό τρουλαίο σχήμα και λέγεται ότι εκεί είναι ο τάφος του Οσμάν Σαχ. Σήμερα στο εσωτερικό του μανσωλείου φυλάσσονται αρχαιολογικά ευρήματα της περιοχής. Το τέμενος αποτελείται από μια τετράγωνη αίθουσα προσευχής που καλύπτεται με πελώριο ημισφαιρικό θόλο. Η κατεστραμμένη παλιότερα στοά (revak) στην πρόσοψη, αναστηλώθηκε πρόσφατα. Το Κουρσούμ Τζαμί έχει πελεκημένες πέτρες και κουρασάνι ως συνδετικό υλικό, με τρούλο διαμέτρου και ύψους 18 και 22,5 μέτρων, αντίστοιχα, από τη βάση του. Έχει πανύψηλο μιναρέ, του οποίου η κωνική κορυφή δεν υφίσταται πλέον και ο οποίος αποτελεί εξαίσιο παράδειγμα τουρκικής αρχιτεκτονικής. Καταπληκτική είναι η τέχνη στο εσωτερικό του, όπου χρησιμοποιήθηκαν ειδικά μακριά τούβλα κι ενδιάμεσα υπάρχουν πήλινες υποδοχές για την καλή ακουστική. Στην πόρτα διακρίνεται στικτό μάρμαρο, γνωστό ως «Ατράγιο».²

Το Κουρσούμ Τζαμί είναι μνημείο προστατευόμενο από την UNESCO και χρησιμεύει σαν χώρος ήπιων εκδηλώσεων.³

Πρόσωση του Κουρσούμ Τζαμιού και ο τάφος του Οσμάν Σαχ

1. Νημάς Θ., «Τρίκαλα-Καλαμπάκα-Μετέωρα-Πίνδος-Χάσια» (Γεωγραφία, Ιστορία, Μνημεία, Τουρισμός), Θεσσαλονίκη 1987.
2. Ζιάκας Γ., «Αρχαιολογικός και Τουριστικός Οδηγός Ν.Τρικάλων», Τρίκαλα 1976.
3. <http://el.wikipedia.org/>

3.6 Οι στρατώνες της ΣΜΥ- στρατόπεδο «Καβράκου»

Καθώς ο επισκέπτης εξέρχεται από το κέντρο της πόλης των Τρικάλων και επί της οδού Βασίλη Τσιτσάνη, και τέως Λαρίσης, συναντά ένα από τα πιο σημαντικά αρχιτεκτονικά και ιστορικά μνημεία που υπάρχουν σήμερα στην πόλη, το οποίο είναι οι στρατώνες της Σχολής Μονίμων Υπαξιωματικών. Η ανοικοδόμησή τους ξεκίνησε το 1910 επί πρωθυπουργίας Ελευθερίου Βενιζέλου, μία περίοδος κατά την οποία τα Τρίκαλα θεωρούνταν ως ακριτική περιοχή και προετοιμάζονταν για τους Βαλκανικούς πολέμους. Κατά το πέρασμα του χρόνου, στους στρατώνες εγκαταστάθηκαν αρκετά σώματα του στρατού, όπως ήταν το 5^ο Σώμα Πεζικού, το Α' Σώμα Στρατού, το 86^ο Σώμα Πεζικού και από τις 9 Νοεμβρίου του 1975 εγκαταστάθηκε μόνιμα η Σχολή Μονίμων Υπαξιωματικών.¹

Η Σχολή Μονίμων Υπαξιωματικών

1. Νημάς Θ., «Τρίκαλα-Καλαμπάκα-Μετέωρα-Πίνδος-Χάσια» (Γεωγραφία, Ιστορία, Μνημεία, Τουρισμός), Θεσσαλονίκη 1987.

3.7 Η συνοικία Βαρούσι

Η πόλη των Τρικάλων πέρασε στην τουρκική κυριαρχία το 1430 και παρέμεινε μέχρι το 1881. Κατά τη διάρκεια της τουρκικής κατοχής, αποτέλεσε, μαζί με τη Λάρισα, τη μόνη αξιόλογη εμπορικά και οικονομικά πόλη της Θεσσαλίας. Η οικονομία της στηριζόταν κυρίως στον πρωτογενή τομέα, με έμφαση στο εμπόριο, που ήταν κυρίως στα χέρια των συντεχνιών των Ελλήνων. Ο πληθυσμός της περιελάμβανε Έλληνες, Τούρκους, Εβραίους και Άραβες που ζούσαν διαχωρισμένοι σε αυτόνομες ομάδες, τα λεγόμενα «μιλέτια», με δικούς τους νόμους και θεσμούς, κάτω από την καθοδήγηση των θρησκευτικών τους αρχηγών, οι οποίοι είχαν και την πολιτική εξουσία.¹

Τα Τρίκαλα το 19^ο αιώνα ήταν η δεύτερη σε πληθυσμό πόλη της Θεσσαλίας, μετά από τη Λάρισα, και παρουσίαζαν αξιόλογες εμπορικές δραστηριότητες. Σύμφωνα με περιγραφές περιηγητών που επισκέφτηκαν τα Τρίκαλα την εποχή εκείνη, η πόλη είχε αρκετά ευχάριστη όψη, με τις δενδροστοιχίες στις όχθες του Ληθαίου, τη δημόσια αγορά, το «παλιό Καστέλι», όπως ονόμαζαν το φρούριό της, και τα αρχοντικά σπίτια των πλούσιων Τούρκων μπέηδων και των Χριστιανών εμπόρων και τσιφλικάδων. Ο αυστηρός διαχωρισμός των διαφόρων κοινοτήτων σε ξεχωριστές συνοικίες έχει πάψει να υφίσταται κι έχει αρχίσει μια σταδιακή ανάμειξή τους. Έτσι, τούρκικα σπίτια υπήρχαν στη χριστιανική συνοικία ή το αντίθετο. Ο φυλετικός διαχωρισμός συνεχίζει να υπάρχει, δηλαδή οι Τούρκοι κατοικούν κυρίως στα Κουτσομούλια και στο Τρικκαίογλου, οι Εβραίοι στα «Εβραϊκά», ορισμένοι Άραβες στα «Αραπάτικα» και οι Χριστιανοί στο «Βαρούσι». Η ονομασία «Βαρούσι» χρησιμοποιήθηκε σε όλες σχεδόν τις βαλκανικές χώρες, χαρακτηρίζοντας οικισμούς που αναπτύχθηκαν έξω και γύρω από κάποιο κάστρο. Η χρήση της ονομασίας είναι ευρέως διαδεδομένη και στον ελλαδικό χώρο, με σκοπό να ονομάσει τις χριστιανικές συνοικίες των τουρκοκρατούμενων πόλεων, όπως για παράδειγμα στο Βελεστίνο, τις Σέρρες, τη Βέροια και άλλες πόλεις της Μακεδονίας και της Θράκης. Οι διάφορες εκδοχές θέλουν τη λέξη «Βαρούσι» να έχει ρίζες τουρκικές, αλβανικές, περσικές, αραβικές ή ουγγρικές, έχοντας ως απόδοση τη λέξη «προάστιο» ή τη φράση «την έξω από το φρούριο συνοικία».²

Η λέξη «Βαρούσι», υποδηλώνοντας την ελληνική συνοικία των Τρικάλων, αναφέρεται συχνά στα γραπτά του κώδικα της Τρίκκης. Η παλαιότερη εκκλησιαστική πράξη που την αναφέρει είναι του έτους 1708. Σε άλλες πράξεις συναντάμε φράσεις όπως «Χριστιανοί του Βαρουσίου», «οι τιμιότατοι του Βαρουσιώται», «ο οικοκύρης Βαρουσιώτης», «οι προεστώτες του Βαρουσίου», αποδεικνύοντας έτσι ότι το Βαρούσι ήταν η χριστιανική και παράλληλα εύπορη και αυτοδιοικούμενη συνοικία της πόλης. Τα τρικαλινά αρχοντόσπιτα του Βαρουσίου είναι απόρροια της ανάπτυξης της βιοτεχνίας και του εμπορίου, καθώς και της δημιουργίας της

τάξεως των μεγαλοκτημόνων. Τα δίπατα και μεγάλα, αυτά, σπίτια ήλθαν να αντικαταστήσουν τα παλαιότερα που ήταν απλώς λίγο καλύτερα από τις πλίνθινες καλύβες των γειτονικών χωριών. Κτίστηκαν ή αγοράστηκαν από εύπορους Έλληνες, καθώς οι Τούρκοι, σταδιακά, εγκατέλειψαν το ελληνικό έδαφος. Συνεπώς, το Βαρούσι το 19^ο αιώνα αποκτά τη μορφή της «αριστοκρατικής» συνοικίας της πόλης, όπου, τουλάχιστον μέχρι την προσάρτηση της Θεσσαλίας, κατοικούν σχεδόν αποκλειστικά οι μεγαλέμποροι και οι μεγαλοκτηματίες των Τρικάλων.

Το Βαρούσι στα τέλη του 19^{ου} αιώνα χάνει την παλαιότερη αίγλη του, όταν έξω από το συνοικισμό κτίζονται νέα αρχοντικά νεοκλασικού χαρακτήρα. Βρίσκεται στη βορειοανατολική πλευρά της πόλης. Καθώς κατηγοριοποιούνται τα σπίτια του Βαρουσίου σε τύπους, διαπιστώνεται η ύπαρξη τριών κατηγοριών: α) σπίτια με είσοδο από την αυλή, β) σπίτια με είσοδο απ' ευθείας από το δρόμο και γ) σπίτια με δύο εισόδους. Η κατηγορία που επικρατεί στο συνοικισμό είναι η πρώτη, δηλαδή σπίτια με είσοδο από την αυλή. Στη δεύτερη και τρίτη κατηγορία ανήκουν σπίτια μεταγενέστερα. Στην πρώτη κατηγορία, επίσης, περιλαμβάνονται τα τούρκικα σπίτια, ενώ στη δεύτερη και την τρίτη περιλαμβάνονται σπίτια που χτίστηκαν από Έλληνες, χωρίς, όμως, αυτό να είναι απόλυτο.

Χαρακτηριστική κατοικία στο συνοικισμό του Βαρουσίου

Χαρακτηριστικό, επίσης, των περισσότερων τύπων είναι το κλειστό σχήμα τους, δηλαδή το ακανόνιστο και ορθογώνιο Γ ή Π, αλλά με πολύ μικρά σκέλη, σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει σε αρχοντικά άλλων πόλεων, όπου τα καθαρά σχήματα Γ και Π είναι πιο διαδεδομένα.³ Η αυλή αποτελεί κυρίαρχο και λειτουργικό στοιχείο σε όλα τα σπίτια και, ειδικότερα, της πρώτης και τρίτης κατηγορίας. Έχει μεγάλο μέγεθος κι αποτελεί έναν πνεύμονα πρασίνου, ηλίου κι αέρα σε έναν οικισμό με στενούς δρόμους και περιορισμένα ελεύθερους χώρους.¹ Περικλείεται από υψηλό τοίχο που προσφέρει ασφάλεια κι απομόνωση της ιδιωτικής ζωής κι είναι διαμορφωμένη σε πολλά επίπεδα, μερικά από τα οποία είναι φυτεμένα κι άλλα χρησιμοποιούνται για

βοηθητικές χρήσεις. Εκεί υπάρχουν κοτέτσια, περιστερόνες, το πηγάδι, εστία για ζέσταμα νερού, πλυσταριό, αποχωρητήριο κτλ.⁴ Το τμήμα της εισόδου είναι πλακόστρωτο. Το χαγιάτι είναι ένας ημιυπαίθριος χώρος στον όροφο του σπιτιού πολύ βασικός για τη διάρθρωσή του, αφού σε αυτόν ανοίγονται όλα τα υπόλοιπα δωμάτια. Παρατηρείται στα περισσότερα σπίτια του Βαρουσίου κι αποτελεί χαρακτηριστικό πολλών αρχοντικών της Βόρειας Ελλάδας, με άλλη, ίσως, ονομασία. Στα σπίτια που δεν έχουν χαγιάτι υπάρχει ένας αντίστοιχος κεντρικός χώρος, κλειστός, όμως, που εξελίχτηκε αργότερα στον κεντρικό προθάλαμο των νεοκλασικών αρχοντικών της περιοχής με τη συμμετρική κάτοψη. Το ισόγειο των σπιτιών έχει, κυρίως, βοηθητικούς χώρους, κελάρια, ξυλαποθήκες, αποθήκες εργαλείων, χώρους για δουλειές του σπιτιού και, πιο σπάνια, δωμάτια για κατοικία. Τα δωμάτια του ορόφου διατάσσονται γύρω από το χαγιάτι ή από έναν κλειστό κεντρικό χώρο κι είναι αρκετά ευρύχωρα. Σε κάθε σπίτι απαραίτητοι χώροι ήταν το χειμωνιάτικο, το καλοκαιρινό και η σάλα. Το χειμωνιάτικο ήταν το πιο προφυλαγμένο δωμάτιο του σπιτιού κι είχε τζάκι για τη διαμονή της οικογένειας το χειμώνα. Το καλοκαιρινό ήταν το δωμάτιο με το περισσότερο φως και την ωραιότερη θέα για την καλοκαιρινή διαμονή, ενώ η σάλα ήταν το καλό δωμάτιο για τις κοινωνικές συγκεντρώσεις. Τα υπόλοιπα δωμάτια, όπου υπήρχαν, ήταν κοιτώνες ή τραπεζαρίες. Στα μεγαλύτερα αρχοντικά υπάρχει ένα τμήμα του σπιτιού απομονωμένο από το υπόλοιπο που χρησιμοποιείται για να μένουν οι υπηρέτες. Με αυτή την πτέρυγα επικοινωνούσε η κουζίνα, καθώς και το αποχωρητήριο, εφόσον βρισκόταν στο σπίτι. Η μορφοποίηση των όψεων των σπιτιών είναι αρκετά απλή κι ανάλογη με την εσωτερική λειτουργία τους. Στο ισόγειο των σπιτιών δεν υπάρχουν ανοίγματα προς το δρόμο για λόγους ασφαλείας κι επειδή στο εσωτερικό υπήρχαν μόνο βοηθητικοί χώροι. Ωστόσο, ο όροφος είναι διάτρητος από σειρές παραθύρων που φωτίζουν το εσωτερικό και επιτρέπουν τη θέα στους ενοίκους. Η όψη προς την αυλή έχει περισσότερα ανοίγματα από την όψη προς το δρόμο. Τα πρότυπα είναι καθορισμένα, οι παραλλαγές όμως και η προσαρμογή στις ιδιαίτερες απαιτήσεις κάθε σπιτιού δημιουργούν έναν οικισμό, το οποίου η μορφή χαρακτηρίζεται περισσότερο από ποικιλία παρά από μονοτονία. Το ιδιαίτερο γνώρισμα των τρικαλινών αρχοντικών, που τα διαφοροποιεί από τα αρχοντικά άλλων περιοχών, είναι ο έντονα ανατολίτικος χαρακτήρας τους, όπως αυτός εκφράζεται με τις βαριές αναλογίες, την τονισμένη οριζόντια διάσταση, τις επιχρισμένες σε διάφορα χρώματα επιφάνειες των τοίχων και τη χρήση καμπυλών, κοιλόκυρτων επιφανειών σαν επιμέρους μορφολογικών στοιχείων. Μία χαρακτηριστική διαφορά είναι η έλλειψη φεγγιτών πάνω από τα παράθυρα του ορόφου. Μπορεί να ειπωθεί ότι τα αρχοντικά των Τρικάλων μοιάζουν με αυτά των Ιωαννίνων, με χαρακτηριστικές, ωστόσο, διαφορές. Το Βαρούσι είναι ο μοναδικός διασωζόμενος παραδοσιακός οικισμός σε ολόκληρη τη Θεσσαλία με πλήρη αρχιτεκτονικό ιστό. Κυριαρχούν ένα χαρακτηριστικό δίκτυο στενών ελικοειδών δρόμων και πολλές εκκλησίες. Λόγω των

στενών αυτών δρόμων, χαρακτηρίζεται και ως τα «Στενά του Σακαφλιά» Από το 1983 ιδρύεται και λειτουργεί ο πολιτιστικός οργανισμός «Το Βαρούσι», έχοντας ως μοναδικό στόχο τη διάσωση, διατήρηση κι αναβίωση της παραδοσιακής συνοικίας.⁵

Στενό στο συνοικισμό του Βαρουσίου με θέα στο ιστορικό ρολόι του Φρουρίου

Εκτός από τις προσπάθειες που κάνει ο σύλλογος για την στήριξη και την ευαισθητοποίηση του κοινού και των αρχών, προβαίνει και στη διοργάνωση πολλών πολιτιστικών εκδηλώσεων, με σκοπό την ανάδειξη του πολιτισμού και τη συμμετοχή, ιδιαιτέρως, των νεότερων σε αυτές. Γενικότερα, θα έπρεπε να γίνει προσπάθεια από όλους τους κατοίκους της πόλης, ώστε να διασωθεί αυτό το μοναδικό κόσμημα ιδιαίτερης αισθητικής που αποτελεί, παράλληλα, πόλο έλξης για τους επισκέπτες. Εξασφαλίζοντας ανθρώπινες συνθήκες ζωής στους κατοίκους εξασφαλίζεται ταυτόχρονα και η πολιτιστική μας ταυτότητα.

1. Τσαπάλα Φ., «Θεσσαλία-Ήπειρος», Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική, εκδόσεις Μέλισσα.
2. Κωστοπούλου-Μπαλαμώτη Κ., «Η Συνοικία των Τρικάλων Βαρούσι», Τρίκαλα 1987.
3. Κλιάφα Μ., Γλούπας Κ., Βαρβούλη Δ., «Στο Βαρούσι», Τρίκαλα 1985.
4. Τριανταφύλλου Θ., «Τα παλιά Τρίκαλα- αναμνήσεις και ιστορήματα», Τρίκαλα 1976.
5. Κλειδονόπουλος Γ., «Βαρούσι, η πολιτισμική μας ταυτότητα», Άρθρο στο Τρικαλινό Ημερολόγιο, 2002-2003.

3.8 Η περιοχή των Μανάβικων

Μια από τις παλιές γειτονιές των Τρικάλων είναι και τα Μανάβικα. Η γειτονιά που αποτελεί την φυσική συνέχεια του Βαρουσίου. Τα κτίρια όλα κτισμένα με τον ίδιο αρχιτεκτονικό ρυθμό από συμπαγές τούβλο, ψηλοτάβανα με πατάρι και μεγάλα ανοίγματα.

Τα Μανάβικα έχουν μια εξελικτική πορεία στην μακρόχρονη ιστορία τους. Τη δεκαετία του 1920 λειτουργούσαν εκεί τα παλιά πορνεία της πόλης, τα λεγόμενα «στενά», ουζερί και ταβερνάκια. Όταν τα πορνεία σταμάτησαν να λειτουργούν στην γειτονιά, στα κτίρια αυτά άρχισε να λειτουργεί η λαχαναγορά.¹

Τα Μανάβικα αποτελούσαν μέχρι και τα τέλη της δεκαετίας του '90 το πιο υποβαθμισμένο κομμάτι του εμπορικού κέντρου της πόλης. Οι σκοτεινού δρόμοι, τα χαμηλής αισθητικής κτίρια, το είδος των καταστημάτων και η ερήμωση πολλών από τα κτίρια που υπήρχαν εκεί αποτέλεσαν τους λόγους αυτής της υποβάθμισης.²

Υπήρχε μία τάση για μεταφορά του εμπορίου στο νέο, τότε, εμπορικό κέντρο της Ασκληπιού, γεγονός που αποτέλεσε έναν ακόμη λόγο για την παραμέληση της περιοχής. Τα Μανάβικα ήταν δύσκολο να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της εποχής εκείνης, καθώς δεν κατείχαν τις κατάλληλες υποδομές για καινούρια καταστήματα.³

Έτσι, η περιοχή, έως και τα τέλη του '80, αποτελούσε ένα τμήμα το οποίο ήταν ιδιαίτερα παραμελημένο, παρά την ύπαρξη του ΟΤΕ και της ΔΟΥ Τρικάλων σε αυτό.

Οι τοπικές αρχές είχαν αναθέσει σε γραφείο τη μελέτη για την πολεοδομική παρέμβαση της περιοχής των Μανάβικων, η οποία και ολοκληρώθηκε το '94 κι έδινε κατευθύνσεις, ώστε να ανακατασκευαστούν τα προϋπάρχοντα κτίρια. Από τα μέσα της δεκαετίας του '90 κι έπειτα, ξεκινά στην περιοχή η ανακατασκευή πολλών εγκαταλελειμμένων κτιρίων με την παράλληλη ανάπτυξη μιας νέας δραστηριότητας για αυτή, αυτή της ψυχαγωγίας και της διασκέδασης. Οι ανακατασκευές αυτές πραγματοποιήθηκαν με την υποστήριξη των τοπικών αρχών. Οι ταβέρνες και τα μπαράκια υποστηρίχθηκαν από του κατοίκους των Τρικάλων, καθώς αποτελούσαν μία νέα, εναλλακτική διασκέδαση.

Σήμερα, τα Μανάβικα είναι μία περιοχή με πλήρως ανακαινισμένα κτίρια, τα οποία διαδραματίζουν ιδιαίτερο ρόλο στην προβολή της παράδοσης και της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης. Υφίστανται ακόμη παλαιά κι εγκαταλελειμμένα κτίρια, τα οποία ανεμένεται νανακαινισθούν προς νέα χρήση. Τα Μανάβικα αποτελούν το σημαντικότερο μέρος για τη νυχτερινή διασκέδαση των κατοίκων της πόλης, αλλά και των επισκεπτών της.

Τέλος, η εμπορική δραστηριότητα είναι ζωντανή, καθώς εκεί τοποθετούνται καταστήματα λιανικού εμπορίου.

Η περιοχή των Μανάβικων

1. <http://www.hotelsintrikala.gr/>
2. Γραμματόπουλος Π., Πανουσάκης Χ., Χούντρας Γ., Πολεοδομική και μορφολογική επέμβαση παλαιού εμπορικού κέντρου Τρικάλων, Μελέτη Δήμου Τρικκαίων, Αθήνα 1994.
3. Διαμαντόπουλος Γ., Μπέλλου Ε., κ.ά., Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο Τρικάλων, Αθήνα 1983.

3.9 Οι γέφυρες του ποταμού Ληθαίου

Στην πορεία της εργασίας και ενώ συνεχίζουμε να καταγράφουμε τα στοιχεία εκείνα που θα λέγαμε ότι πρωτοστατούν στην πόλη των Τρικάλων, θα αναφερθούμε σε ένα από τα πλέον σημαντικά για την πολιτισμική φυσιογνωμία της πόλης στοιχεία που είναι ο ποταμός Ληθαίος που διασχίζει γραφικά την πόλη. Είναι πολύ λίγες οι πόλεις που έχουν το φυσικό προνόμιο να διασχίζονται από ένα γραφικό ποτάμι, όπως ο Ληθαίος ποταμός. Η ομορφιά της πόλης των Τρικάλων οφείλεται σε ένα πολύ μεγάλο μέρος στην ύπαρξη αυτού του ποταμού ο οποίος διασχίζει την πόλη διαγωνίως από τη βορειοδυτική έως τη νοτιοανατολική άκρη της και πηγάζει από τα γειτονικά Αντιχάσια, ενώ χύνεται στον Πηνειό ποταμό, λίγο πιο έξω από τα Τρίκαλα νοτιοανατολικά της πόλης. Ερμηνεύοντας τον Ληθαίο σύμφωνα με τη μυθολογία, βλέπουμε ότι θεωρείται γιος της θεάς Λήθης ενώ γίνεται υπόθεση ότι στις όχθες του γεννήθηκε ο θεός της ιατρικής, Ασκληπιός. Οι όχθες του ποταμού τα τελευταία χρόνια έχουν καλλωπιστεί με ιδιαίτερη προσοχή. Καλλωπιστικά φυτά και ατελείωτο πράσινο ομορφαίνουν την κοίτη του ποταμού και κάνουν ευχάριστες τις βόλτες των Τρικαλινών. Τα τελευταία χρόνια πραγματοποιούνται και αθλήματα όπως κανόε-καγιάκ. Λόγω του ποταμού η πόλη χωρίζεται σε δύο μέρη, ωστόσο οι γέφυρες που υπάρχουν τα ενώνουν. Παλαιότερα οι δύο όχθες του Ληθαίου ενώνονταν με τρεις πέτρινες γέφυρες και μία ξύλινη πεζογέφυρα. Σήμερα υπάρχουν δέκα μεγάλες και στερεές γέφυρες από τις οποίες οι μισές είναι για πεζούς.² Μερικές από αυτές αναφέρονται στη συνέχεια.

3.9.1 Η κεντρική γέφυρα

Η κεντρική σιδερένια πεζογέφυρα αποτελεί σημείο αναφοράς για την πόλη και τόπο συνάντησης των Τρικαλινών, αλλά και των τουριστών. Είναι η μοναδική σιδερένια που απέμεινε στον Ληθαίο. Κατασκευάστηκε το 1886 από γαλλική εταιρεία κι αποτέλεσε ένα ξεχωριστό έργο για την εποχή του. Η αρχιτεκτονική της αρμονία και η αισθητική της εντυπωσιάζουν ακόμη και σήμερα, κηρύσσοντάς τη ως ένα μνημείο διαχρονικής αξίας. Οι Άγγλοι, στην προσπάθειά τους να ανακόψουν την προέλαση των Γερμανών το 1941, αποπειράθηκαν να την ανατινάξουν, όπως είχαν κάνει και με τις υπόλοιπες γέφυρες, αλλά δεν το κατάφεραν. Παλαιότερα, στη θέση της υπήρχε ένα μικρό ξύλινο γεφυράκι. Αν η γέφυρα της Μαρούγκενας θεωρείτο το σημείο, όπου η κοσμική ζωή συναντούσε την εμπορική δραστηριότητα, η κεντρική γέφυρα ήταν το σημείο που διαχωρίζε την αστική από τη λαϊκή τάξη. Παλαιότερα, πραγματοποιούνταν και διέλευση οχημάτων, σήμερα, όμως, εξυπηρετεί μόνο τους πεζούς.¹

Η κεντρική γέφυρα του ποταμού Ληθαίου

3.9.2 Η γέφυρα Αγίου Κωνσταντίνου

Η γέφυρα του Αγίου Κωνσταντίνου ήταν ένα πέτρινο γεφύρι που κατασκευάστηκε τον 18ο αιώνα. Η ονομασία αυτή δόθηκε λόγω της εκκλησία του Αγίου Κωνσταντίνου που βρίσκεται σε μικρή απόσταση από την εν λόγω γέφυρα.. Σε μικρή απόσταση, επίσης, υπήρχαν τα μεγάλα τούρκικα λουτρά που επικοινωνούσαν με το περίφημο Κουρσούμ Τζαμί. Το γεφύρι ήταν δίτοξο με συνολικό μήκος 30 μέτρων και ύψος 5,5 μέτρων. Ύστερα από την προσάρτηση της Θεσσαλίας το 1881 στο ελληνικό κράτος, το γεφύρι διαπλατύνθηκε με προσθήκη πεζοδρομίων και μεταλλικών στηθαίων. Όμως, ανατινάχθηκε από τους Άγγλους το 1941, μαζί με τις υπόλοιπες γέφυρες. Με τη διευθέτηση της κοίτης του ποταμού εξαφανίστηκαν και τα τελευταία ίχνη του. Το 1949 φτιάχτηκε ξύλινο γεφύρι στη θέση του και το 1960 έγινε η σημερινή τσιμεντένια πεζογέφυρα.¹

3.9.3 Η γέφυρα της Μαρούγκενας

Η γέφυρα της Μαρούγκενας ήταν ένα δίτοξο πέτρινο γεφύρι μήκους 31 μέτρων και ύψους 7,20 μέτρων, το οποίο κατασκευάστηκε το 18ο αιώνα και βρισκόταν στη θέση της σημερινής πεζογέφυρας, που ενώνει την οδό Όθωνος με την πλατεία Κιτριλάκη. Την ιδιαίτερη καλαισθησία του γεφυριού συμπλήρωνε η δίκρουνη βρύση της Μαρούγκενας και το ομώνυμο εξοχικό κέντρο, το οποίο υπήρξε ένα από τα πιο φημισμένα προπολεμικά στέκια της πόλης. Στο χώρο της σημερινής πλατείας Κιτριλάκη, όπου βρισκόταν μια μεγάλη αλάνα, είχε κατασκευαστεί στάδιο για την τέλεση των Πανελληνίων Αγώνων. Η τέλεση των αγώνων στην πόλη μας και η συνεπακόλουθη προοπτική φιλοξενίας ξένων παραγόντων αποτέλεσε κίνητρο

για τις τοπικές αρχές, οι οποίες για πρώτη φορά μεριμνούν για την καθαριότητα της κοίτης και την αισθητική αποκατάσταση της εικόνας του ποταμού. Αρχικά τα στηθαία του ήταν πέτρινα, αλλά το 1886 έγινε αντικατάσταση με σιδερένια, μετά από διαπλάτυνση του καταστρώματός του. Κι αυτό καταστράφηκε από τους Άγγλους το 1941. Στο σημείο αυτό, το 1946 πραγματοποιήθηκε η κατασκευή ξύλινου γεφυριού, το οποίο στηριζόταν στα βάθρα του παλιού. Το 1949 δημιουργήθηκε η σημερινή τσιμεντένια γέφυρα.¹

3.9.4 Η γέφυρα Πίχτου

Η γέφυρα Πίχτου βρισκόταν 80 μέτρα πάνω από την κεντρική γέφυρα και συνέδεε τις οδούς Βύρωνος και Αμαλίας. Λέγεται ότι κατασκευάστηκε κατά τα βυζαντινά χρόνια. Η ονομασία της αποδίδεται στο όνομα ιδιοκτήτη παρακείμενης οικίας. Ήταν πέτρινη με έξι τοξωτά ανοίγματα, κατά τα Ρωμαϊκά πρότυπα. Είχε μήκος 35 μέτρα και ύψος 4 μέτρα. Η μεγάλη πλημμύρα του 1907 προκάλεσε πολλές καταστροφές στη γέφυρα. Επομένως, στη θέση του πάνω στα πέτρινα βάθρα κτίστηκε ξύλινο γεφύρι. Το 1947 το γεφύρι ξηλώθηκε μαζί με τα βάθρα, ενώ σήμερα υπάρχουν οι δύο πεζογέφυρες που δημιουργήθηκαν τις χρονιές 1961 και 1998 και το άγαλμα του Ασκληπιού.¹

3.9.5 Η γέφυρα Γούρνας

Η γέφυρα γούρνας ήταν πέτρινο τοξωτό γεφύρι που ένωνε την, άλλοτε, οδό Κανούτα, πλέον Παππά, με την Κοραή. Πιθανολογείται ότι και αυτή η γέφυρα κατασκευάστηκε κατά τους βυζαντινούς χρόνους. Καταστράφηκε με τη μεγάλη πλημμύρα του 1907 και στη θέση της στήθηκε ξύλινη γέφυρα. Στο βάθος της αριστερής όχθης, όπου υπάρχει πλέον η οδός Σαράφη, διέπρεπε το μεγάλο χαμάμ του Ομέρ Βέη, ενώ στη δεξιά όχθη, όπου σήμερα βρίσκεται ο δημοτικός χώρος στάθμευσης οχημάτων, υπήρχε εγκατεστημένο το πρώτο ηλεκτρικό εργοστάσιο της πόλης. Αποκαλείτο «γέφυρα της Γούρνας», διότι εκεί υπήρχε γούρνα με πολύ νερό. Λεγόταν επίσης και «γέφυρα του Παππά», γιατί στην αριστερή του όχθη ορθωνόταν το τρίπατο αρχοντικό της οικογένειας Παππά, που γκρεμίστηκε το 1947. Το 1950 κτίστηκε εκεί σιδερένια γέφυρα τύπου Μπέλεϊ, η οποία ενισχύθηκε, καθώς δεν άντεχε μεγάλα φορτία. Στο σημείο αυτό το 1972 κτίστηκε η σημερινή τσιμεντένια γέφυρα.¹

3.9.6 Η γέφυρα Πελέκη

Η γέφυρα Πελέκη ήταν ένα εξάτοξο πέτρινο γεφύρι όμοιο με το προηγούμενο και με αντίστοιχη χρονολογία κατασκευής. Το όνομα που δόθηκε ήταν ενός ιδιοκτήτη παρακείμενης οικίας. Ονομάζεται και γέφυρα του Αγίου Στεφάνου, λόγω της κοντινής απόστασης από τον

ενοριακό ναό. Καταστράφηκε κατά την πλημμύρα του 1907, ώστε αργότερα να στηθεί ξύλινο γεφύρι, το οποίο, επίσης, ξηλώθηκε το 1947. Το 1960 δημιουργήθηκε η σημερινή πεζογέφυρα.¹

3.9.7 Η γέφυρα Τρικκαίογλου

Το γεφύρι Τρικκαίογλου ήταν πέτρινο με έξι τόξα, όμοιο με τα τρία προαναφερθέντα, το οποίο συνέδεε τη συνοικία Τρικκαίογλου με την παλιά πόλη, δηλαδή το Βαρούσι, και με τη συνοικία Κουτσομούλια. Η κατασκευή αυτής της γέφυρας πιθανολογείται ότι διεκπεραιώθηκε κατά τη βυζαντινή περίοδο. Η καταστροφή της επήλθε λόγω των συχνών πλημμύρων και ιδίως αυτής του 1907. Το 1910 φτιάχτηκε στη θέση της νέα σιδερένια που έπαθε ζημιές κατά την υποχώρηση των Άγγλων το 1941. Επισκευάστηκε από τους Ιταλούς, όμως το 1973 έσπασε στη μέση από το βάρος ενός διερχόμενου φορτηγού. Το 1975 κατασκευάστηκε το σημερινό τσιμεντένιο μονότοξο γεφύρι.¹

1. Κατσόγιαννος Ν., «Οι Ανατολικοί Παραπόταμοι του Πηνειού στο Νομό Τρικάλων», Εκδόσεις Τύποις, 2008.
2. Νημάς Θ., «Τρίκαλα-Καλαμπάκα-Μετέωρα-Πίνδος-Χάσια», (Γεωγραφία, Ιστορία, Μνημεία, Τουρισμός), Θεσσαλονίκη 1987.

3.10 Οι εκκλησίες της πόλης

Η πόλη των Τρικάλων χαρακτηρίζεται, επίσης, από την ύπαρξη πολλών εκκλησιών. Αυτό το γεγονός υποδηλώνει την δυνατή πίστη που διακατείχε την τρικαλινή κοινωνία. Όσες φορές η πόλη βρισκόταν στο παρελθόν σε δύσκολη θέση, γινόταν επίκληση στο θείο πνεύμα. Για το λόγο αυτό υπήρχε η ανάγκη για δημιουργία εκκλησιών.¹

Αν και στην πόλη υπήρχαν αρκετοί ναοί, εξακολουθούσαν να κατασκευάζονται και πολλοί νέοι. Το 1779 υπήρχαν επτά ναοί, οι οποίοι βρίσκονταν εξ' ολοκλήρου στο συνοικισμό του Βαρουσίου, ενώ το 1812 οι ναοί έφταναν τους δέκα.²

Αυτή τη στιγμή στην πόλη των Τρικάλων διασώζονται περίπου 24 παλαιοί και νέοι ναοί, οι οποίοι παρατίθενται με χρονολογική σειρά.

Ο πρώτος ναός είναι αυτός του Αγίου Δημητρίου. Πρόκειται για έναν ιδιαίτερα μικρό ναό, ο οποίος έχει υποστεί ορισμένες επεξεργασίες και βρίσκεται στο Βαρούσι στην οδό Αγίων Αναργύρων. Η ανέγερσή του εκτιμάται ότι πραγματοποιήθηκε μέχρι και το 1588. Κοσμείται από τοιχογραφίες του 17^{ου} αιώνα, ενώ το τέμπλο του ανακαινίστηκε το 1839.

Έπειτα, ο ναός των Αγίων Αναργύρων Κοσμά και Δαμιανού βρίσκεται σε μικρή απόσταση από το Βαρούσι, ομοίως στην οδό Αγίων Αναργύρων. Παλιές κι ενδιαφέρουσες τοιχογραφίες χαρακτηρίζουν το ναό, ενώ το 1575 πραγματοποιήθηκε ριζική ανακαίνιση και συντήρηση. Επιπλέον, η χρονολογία αναστήλωσης του ναού παραμένει άγνωστη. Αξίζει να αναφερθεί ότι σε μικρή απόσταση από το συγκεκριμένο ναό βρίσκονται τα παρεκκλήσια των Αγίου Ευθυμίου και Αγίου Σπυρίδωνος.

Ο ναός των Αγίων Αναργύρων στο Βαρούσι

Ο ναός του Αγίου Ιωάννη του Ελεήμονος και Αγίου Παντελεήμονος αποτελεί έναν ακόμη ναό που βρίσκεται στο ιδιαίτερο Βαρούσι. Ο ναός βρίσκεται, στην ουσία, πίσω από το μεγάλο ναό της Παναγίας Φανερωμένης και μπροστά ακριβώς από τις σκάλες που οδηγούν στο

περίφημο Φρούριο. Πρόκειται για έναν μονόκλιτο καμαροσκέπαστο ναό. Πιθανολογείται ότι ανεγέρθη λίγο αργότερα από την ανέγερση του ναού των Αγίων Αναργύρων. Είναι ένας ακόμη ναός, στον οποίο μπορεί κανείς να θαυμάσει αξιόλογες τοιχογραφίες.

Ένας ακόμη ναός, είναι αυτός του Ιωάννη του Προδρόμου. Είναι μονόκλιτος και καμαροσκέπαστος ναός που βρίσκεται σε μικρή απόσταση από το ναό του Αγίου Νικολάου, καθώς αποτελεί παρεκκλήσι του. Η ανέγερσή του πραγματοποιήθηκε γύρω στα 1674 και στο τέμπλο του υπάρχουν παλιές και αξιόλογης τέχνης εικόνες.

Η εκκλησία της Αγίας Μαρίνας τοποθετείται στο ενδιάμεσο της διαδρομής από το Φρούριο μέχρι και τον Προφήτη Ηλία. Πρόκειται για μονόκλιτη βασιλική εκκλησία και η ανέγερσή της πιθανολογείται ότι πραγματοποιήθηκε το 1766.

Το 1843 κτίστηκε ο ναός της Αγίας Παρασκευής, στο Βαρούσι κι αυτή. Αποτελεί ένα μεγάλο τρίκλιτο βασιλικό ναό. Σε αυτόν το 1932 πραγματοποιήθηκαν σημαντικές μεταρρυθμίσεις. Το τέμπλο είναι ξυλόγλυπτο και χρονολογείται από το 1845, έχει άμβωνα και θρόνο, ενώ παρατηρείται ότι υπάρχουν στο εσωτερικό παλιές εικόνες από το ναό του Αγίου Δημητρίου. Σε αυτόν υπάρχει παρεκκλήσι του Αγίου Γρηγορίου Νεοκαισαρείας του Θαυματουργού, στο οποίο βρίσκονται τα λείψανα του συγκεκριμένου αγίου.

Ο ναός της Παναγίας της Φανερωμένης ή του Γενεσίου της Θεοτόκου χαρακτηρίζεται ως τρίκλιτος βασιλικός και βρίσκεται κάτω από το Φρούριο στην οδό 25^{ης} Μαρτίου, επίσης στο Βαρούσι. Η ανέγερση πραγματοποιήθηκε την περίοδο 1849-1853. Το ξύλο κυριαρχεί στο ναό, καθώς στο εσωτερικό έχει ξυλόγλυπτο επιχρυσωμένο τέμπλο του 1887 και ξυλόγλυπτους το δεσποτικό θρόνο και τον άμβωνα. Στο εξωτερικό κομμάτι του ναού τοποθετείται το παρεκκλήσι του Αγίου Φανουρίου.

Η εκκλησία της Αγίας Επισκέψεως αποτελεί το δεύτερο μεγαλύτερο ναό των Τρικάλων, μετά από το ναό του Αγίου Νικολάου. Τοποθετείται, επίσης, στο Βαρούσι και η ανοικοδόμησή της διήρκησε το χρονικό διάστημα 1863-1877. Ήταν ο Μητροπολιτικός Ναός των Τρικάλων κι εκεί τελούνταν πολλές δοξολογίες. Στο εσωτερικό του ναού βρίσκεται το παρεκκλήσι του Αγίου Στυλιανού. Στη θέση του ναού υπήρχε άλλος ναός της Αγίας Επισκέψεως, στον οποίο λειτουργούσε το σχολείο της «εγκυκλίου παιδείσεως» το 1543.

Ο ναός του Αγίου Στεφάνου συναντάται μεταξύ της οδού Βασιλέως Κωνσταντίνου και του Ληθαίου ποταμού. Η ανέγερσή του πιθανολογείται ότι πραγματοποιήθηκε περίπου το 1882, καθώς κάηκε η προϋπάρχουσα εκκλησία που βρισκόταν εκεί. Κατασκευάστηκε τον 14^ο αιώνα

από τον ελληνοσερβικής καταγωγής ηγεμόνα Συμεών Ούρεση Παλαιολόγο και πρόκειται για τρίκλιτο βασιλικό ναό.

Ο ναός των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης βρίσκεται στην οδό Καρδίτσης ανάμεσα από τις παλιές φυλακές και το Κουρσούμ Τζαμί. Είναι πεντάκλιτος, βασιλικός και πολύ ιδιαίτερος ναός. Κατασκευάστηκε μετά από την απελευθέρωση, περίπου το 1881. Ο άμβωνας και ο δεσποτικός θρόνος ήταν οι πρώτες κατασκευές που πραγματοποιήθηκαν κι έπειτα δημιουργήθηκε το ξυλόγλυπτο τέμπλο από τους γνωστούς Τρικαλινούς καλλιτέχνες, τους αδελφούς Καραμάλη. Επιπλέον, παραπλεύρως του ναού βρίσκεται το παρεκκλήσι της Παναγίας της Ελευθερώτριας που κτίστηκε το 1955.

Το εξωκκλήσι του Προφήτη Ηλία ανήκει στο ναό της Αγίας Μαρίας. Το σημείο, στο οποίο είναι κτισμένο, αποτελεί έναν από τους πιο όμορφους και γνωστούς λόφους των Τρικάλων, καθώς η χλωρίδα του είναι πλούσια. Η ανέγερσή του διήρκησε αρκετά χρόνια, δηλαδή από το έτος και το 1902, λόγω του πολέμου.

Η εκκλησία της Ζωοδόχου πηγής Σαραγίων βρίσκεται στον ομώνυμο συνοικισμό και πρόκειται για τρίκλιτη βασιλική. Η ανέγερση πραγματοποιήθηκε το 1932 και σε μόλις τέσσερις μήνες ολοκληρώθηκε. Στο σημείο αυτό υπήρχε παλαιότερα άλλος ναός που χρονολογείται από το 1818.

Ο ναός του Αγίου Αθανασίου βρίσκεται στο συνοικισμό της Αγίας Μονής. Η ανέγερσή του πραγματοποιήθηκε μεταξύ 1930-1934. Πρόκειται για έναν μεγάλο τρίκλιτο βασιλικό και το τέμπλο του χρονολογείται από το 1836 και προέρχεται από τον παλαιότερο ναό που υπήρχε στην ίδια θέση από το 183.

Ο ναός του Αγίου Νικολάου είναι ο πιο σημαντικός της πόλης. Είναι ο Μητροπολιτικός Ναός των Τρικάλων από το 1967 και τοποθετείται επί της οδού Στρατηγού Σαράφη, δίπλα από τον αρχαιολογικό χώρο του Ασκληπιείου και οριακά με το συνοικισμό του Βαρουσίου. Η ανέγερση ξεκίνησε τον Οκτώβριο του 1948, ενώ η πρώτη Θεία Λειτουργία τελέστηκε την Κυριακή των Βαΐων του 1960. Η συγκεκριμένη εκκλησία κτίστηκε στη θέση της παλαιάς που καταστράφηκε από βομβαρδισμούς των Γερμανών λίγο πριν από το Πάσχα του 1941.

Ο Μητροπολιτικός Ναός του Αγίου Νικολάου Τρικάλων

Το 1951 ξεκίνησε η ανοικοδόμηση του ναού του Αγίου Αθανασίου Μπάρας Τρικάλων. Η ανέγερση διήρκησε μέχρι και το 1960. Αποτελεί έναν τρίκλιτο βασιλικό ναό, ενώ στο εσωτερικό του υπάρχει τέμπλο που κατασκευάστηκε από το γνωστό Τρικαλινό ζωγράφο και γλύπτη Μενέλαο Καταφυγιώτη.

Ο ναός του Αγίου Αθανασίου Μπάρας

Η εκκλησία του Αγίου Κοσμά του Αιτωλού συναντάται σε μικρή απόσταση από τη Σχολή Μονίμων Υπαξιωματικών και το Εθνικό Στάδιο Τρικάλων. Αποτελεί μία τρίκλιτη βασιλική εκκλησία, της οποίας η ανέγερση διήρκησε από το 1967 έως και το 1979.

Ο ναός της Παναγίας της Οδηγήτριας είναι ένας μικρός ναός που αποτελείται από ένα μικρό τέμπλο και παλιές εικόνες. Είναι κτισμένος στο συνοικισμό της Αγίας Μονής και η ανέγερσή του εκτιμάται γύρω στο 1960.

Ο ναός του Αγίου Βησσαρίωνος τοποθετείται, επίσης, στην Αγία Μονή, ενώ ανεγέρθη με πρωτοβουλία του ιερέα Ιωάννου Αγόρου το 1966.

Στον ονομαζόμενο συνοικισμό Πράσινη Γωνιά, στην οδό Καλαμπάκας, είναι κτισμένος ο ναός του Αγίου Νικολάου εκ Μετσόβου, ο οποίος είναι τρίκλιτος βασιλικός. Η ανέγερσή του διήρκησε το χρονικό διάστημα 1972-1977.

Το εκκλησάκι της Αγίας Ειρήνης αποπερατώθηκε το 1968. Πρόκειται για παρεκκλήσι της Αγίας Επίσκεψης και αποτελεί ένα μονόχωρο ναό, κοντά στο Δικαστικό Μέγαρο Τρικάλων, στην οδό Καραϊσκάκη.

Το εξωκκλήσι της Αναλήψεως αποτελεί ένα από τα πιο όμορφα που υπάρχουν στην πόλη και βρίσκεται στα όρια του συνοικισμού της Μπάρας. Η ανοικοδόμησή του πραγματοποιήθηκε κατά τη χρονική περίοδο 1973-1975.

Ο ναός της Αγίας Σοφίας είναι κτισμένος στο κέντρο της πόλης των Τρικάλων στην οδό 25^{ης} Μαρτίου. Ανεγέρθη το 1981 κι αποτελεί δωρεά Τρικαλινού πολίτη. Το εσωτερικό του ναού είναι ημιτελές.

Ιδιαίτερη χαρακτηρίζεται η εκκλησία του Αγίου Νεκταρίου, η οποία βρίσκεται στο συνοικισμό Μπάρας, κτίστηκε εξ' ολοκλήρου από πελεκητή πέτρα και για το λόγο αυτό δεν έχει αποπερατωθεί.

Ο ναός της Αγίας Σοφίας (Παλαιοημερολογιτών) είναι κτισμένος στο συνοικισμό των Σαραγίων με χρονολογία ανέγερσης το 1946. Πρόκειται για έναν τρίκλιτο βασιλικό ναό που περιέχει δύο άγιες τράπεζες, γεγονός ασυνήθιστο, καθώς ανεγέρθη εις μνήμην της Αγίας Σοφίας και των τριών θυγατέρων της, αλλά και του Αγίου Οικουμένιου Τρίκκης.³

1. Μπαρούτας Κ., «Για την αισθητική και τον πολιτισμό των Τρικάλων», Άρθρο στο Τρικαλινό Ημερολόγιο 2002-2003.
2. Νημάς Θ., «Τρίκαλα-Καλαμπάκα- Μετέωρα-Πίνδος-Χάσια» (Γεωγραφία, Ιστορία, Μνημεία, Τουρισμός), Θεσσαλονίκη 1987.
3. <http://trikala-pindus.blogspot.com/>

3.11 Το μουσείο Δημήτρη και Λέγκως Κατσιοκογιάννη

Το μουσείο Δημήτρη και Λέγκως Κατσιοκογιάννη συναντάται λίγο έξω από το κέντρο των Τρικάλων, στη συνοικία Αμπελάκια, στο δρόμο που οδηγεί στα ορεινά χωριά του Νομού, όπως είναι η Ελάτη, το Περούλι. Το μουσείο δημιουργήθηκε στις 11 Σεπτεμβρίου 1994 από το Δήμο Τρικκαίων, ενώ σήμερα στεγάζεται σε ένα ειδικά διαμορφωμένο κτίριο, το οποίο παλαιότερα στέγαζε τα ψυγεία ΑΓΡΕΞ (Πεπραγμένα 2003-2004). Είναι τιμή για την πόλη να έχει ένα μουσείο σαν και αυτό, διότι ο εμπνευστής του, Δημήτρης Κατσιοκογιάννης, υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους καλλιτέχνες, ο οποίος αντιμετώπισε το ταλέντο του ως ένα είδος άσκησης της ίδιας του της ιδεολογίας, η οποία αποτέλεσε κραυγή διαμαρτυρίας για τα πολιτικοκοινωνικά γεγονότα της εποχής του. Ο Δημήτρης Κατσιοκογιάννης είχε φοιτήσει στη σχολή Καλών Τεχνών και πραγματοποίησε πολλές εκθέσεις, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στο εξωτερικό, ενώ αρκετά από τα έργα του εκτίθενται ακόμη στο μουσείο Ερμιτάζ και στη Βαρσοβία. Η συλλογή των έργων του αριθμεί 1236 έργα ζωγραφικής και 114 γλυπτά, αλλά και σχέδια πρώτης έμπνευσης. Κάποια από τα πιο αντιπροσωπευτικά του έργα είναι: «Αγροτικός Αγώνας», «Αντίσταση», «Καπιταλισμός-Ειρήνη», «Αυτός ο ήλιος είναι δικός μας», «Κάτω η χούντα», «Η προστάτιδα ειρήνη».¹

Πρόσοψη του μουσείου Δημήτρη και Λέγκως Κατσιοκογιάννη

1. <http://www.hotelsintrikala.gr/>

3.12 Το Κέντρο Ιστορίας και Πολιτισμού Κλιάφα

Τα «Ψυγεία Κλιάφα», στη συμβολή των οδών Ομήρου και Θεμιστοκλέους, υπήρξαν από το 1926 σημείο αναφοράς της πόλης των Τρικάλων. Κτισμένα σε μια έκταση 1740 τ.μ., με κτιριακές εγκαταστάσεις συνολικού εμβαδού 1500 τ.μ., στέγασαν επί δεκαετίες το εργοστάσιο αεριούχων ποτών, το παγοποιείο και τους ψυκτικούς θαλάμους της εταιρίας. Μετά το 1970, η τεχνολογική εξέλιξη επέβαλε τη σταδιακή μεταφορά των παραγωγικών δραστηριοτήτων της εταιρείας «Ψυγεία Θεοδ. Κλιάφα Α.Ε.» στο 3ο χλμ. της οδού Τρικάλων-Λαρίσης. Το 1996 η διοίκηση της εταιρείας έλαβε την απόφαση να μετατρέψει το σύνολο των παλαιών της εγκαταστάσεων σε «Κέντρο Ιστορίας και Πολιτισμού». Στη μελέτη που εκπονήθηκε, ελήφθη πρόνοια, ώστε να διατηρηθούν, κατά το δυνατόν, τα αρχιτεκτονικά και μηχανολογικά στοιχεία της παλαιάς βιομηχανικής μονάδας με προσθήκες και τροποποιήσεις που της επιτρέπουν να ανταποκριθεί πλήρως στο νέο ρόλο.

Το «Κέντρο Ιστορίας και Πολιτισμού», το οποίο ανήκει και διευθύνεται από την εταιρεία Κλιάφα, άρχισε να λειτουργεί από το Δεκέμβριο του 2003 και περιλαμβάνει αίθουσα τοπικής ιστορίας, αίθουσα εταιρίας Κλιάφα, παραδοσιακό τυπογραφείο, αίθουσα εκθέσεως συσκευασίας αεριούχων ποτών, το παλαιό μηχανοστάσιο, αίθουσα πολλαπλών χρήσεων, παιδική κι εφηβική βιβλιοθήκη, καθώς κι αρχείο εφημερίδων.¹

Το Κέντρο Ιστορίας και Πολιτισμού της εταιρίας Κλιάφα

1. http://www.kliafa.gr/p_center/

3.13 Ο μύλος Ματσόπουλου

Ανάμεσα στα σημαντικότερα αξιοθέατα της πόλης των Τρικάλων, συγκαταλέγεται κι ένα από τα σημαντικότερα μνημεία Βιομηχανικής Κληρονομιάς στην Ελλάδα, το, άνω των 3.500 τετραγωνικών μέτρων, κτιριακό συγκρότημα του «Μύλου του Ματσόπουλου» μαζί με τη γύρω περιοχή των 90 στρεμμάτων.

Ο Μύλος Ματσόπουλου στο δυτικό άκρο της πόλης των Τρικάλων, πλάι στον Αγιαμονιώτη ποταμό, κτίστηκε το 1884 από τους αδελφούς Αγαθοκλή, οι οποίοι διατηρούσαν μεγάλο εργοστασιακό συγκρότημα στη Στυλίδα κι επέκτειναν τις δραστηριότητές τους στα Τρίκαλα μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλίας. Είναι ο πρώτος κυλινδρόμυλος που κτίστηκε στην Ελλάδα και ο μεγαλύτερος των Βαλκανίων. Μετά από παρέλευση 22 ετών έγινε ο δεύτερος (ο σημερινός) επιφανείας 1000 τετραγωνικών μέτρων. Δίπλα στο μύλο είχε κατασκευασθεί μακαρανοποιείο, το πρώτο στην Ελλάδα, την ίδια χρονιά με τον κυλινδρόμυλο.¹

Στο πέρασμα του χρόνου άλλαξε πολλές ιδιοκτησίες για να καταλήξει στα χέρια του Ιωάννη Ματσόπουλου. Η κινητήρια δύναμη του Μύλου στηριζόταν στο νερό του Αγιαμονιώτη ποταμού, το οποίο με ένα σύστημα φραγμάτων οδηγούνταν στη φτερωτή την οποία έθετε σε λειτουργία. Αργότερα, ο μύλος έγινε ατμοκίνητος και στη συνέχεια ηλεκτροκίνητος. Η καμινάδα κατασκευάστηκε από τον Ματσόπουλο προπολεμικά, διότι έγινε εγκατάσταση μιας πετρελαιομηχανής για την ενίσχυση του μύλου, καθώς κατά τους καλοκαιρινούς μήνες με την πτώση της παροχής του ποταμού, ο μύλος δεν μπορούσε να αποδώσει.

Ο μύλος αυτός σήμερα αποτελεί για την ελληνική πραγματικότητα ένα παραδοσιακό μνημείο Βιομηχανικής Αρχαιολογία. Η ιδιαιτερότητά του βρίσκεται, όχι μόνο στο μέγεθός του, αλλά και στις εσωτερικές εγκαταστάσεις που είναι όλες ξύλινες. Το ύψος του αγγίζει τα 37 μέτρα, ενώ το πλάτος του τα 17 μέτρα, κι αποτελείται από τρεις ορόφους. Όλα τα κτίρια του συγκροτήματος είναι λιθόκτιστα και στεγασμένα με ξύλινες κερσμοσκεπές, ενώ στις λιθοδομές τους γίνεται ευρεία χρήση πλίνθων σε ποικίλους συνδυασμούς. Ο μύλος είναι κατασκευασμένος σε τοποθεσία που παλιότερα έφερε το όνομα «ΑΛΗΚΑΡΑ» και το πήρε από κάποιον Τούρκο μεγαλοκτήμονα που ήταν ιδιοκτήτης της γύρω περιοχής. Το ίδιο όνομα φέρει και ο συνοικισμός που βρίσκεται μεταξύ του σιδηροδρομικού σταθμού και του Αγιαμονιώτη ποταμού. Μετά από το θάνατο του Ιωάννη Ματσόπουλου, τόσο τα κτίσματα όσο και η γύρω έκταση πέρασαν ως κληροδότημα το 1977 στο Δήμο Τρικκαίων ο οποίος το αναπαλαίωσε με συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για χώρο πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Τελευταίος ενοικιαστής του Μύλου ήταν ο Αθ. Κατσιάκος από το 1972 ως το 1984 οπότε και σταμάτησε πλέον η λειτουργία του. Τα τελευταία χρόνια δούλευε και με ρεύμα και με νερό και είχε επτά κυλίνδρους, η δε παραγωγή του ήταν 1.700 κιλά ανά ημέρα και το ενοίκιο τα τελευταία χρόνια ήταν 25.000

δραχμές ανά μήνα. Η εκπονηθήσα βραβευμένη μελέτη που έγινε από τις τεχνικές υπηρεσίες του Δήμου Τρικκαίων, προβλέπει ακόμη διαρρυθμίσεις και επεμβάσεις, καθώς και την διαμόρφωση ολοκλήρου του χώρου αναβαθμίζοντας τον, όπου προβλέπονται να γίνουν αθλητικές εγκαταστάσεις, παιδικές χαρές, πέτρινες βρύσες, κατασκευή λιμνών με το τρεχούμενο νερό του Αγιαμονιώτη, μικρά ξύλινα γεφυράκια, στοιχειώδες αμφιθέατρο, αναψυκτήρια κ.λπ.²

Μετά την αναπαλαίωση του από το Δήμο έχει ενταχθεί σε Δίκτυο Ευρωπαϊκής Πρωτοβουλίας για την Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς (Δίκτυο P.A.C.T. υπό την αιγίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης). Τέλος, με την υπ' αρ. ΥΑ ΥΠΠΟ ΔΙΛΑΠ / Γ / 1083 / 25197 / 11-4-1995, ΦΕΚ 497 / Β/ 6-6-1995, ΕΣΥΕ: 44200201, έχει χαρακτηριστεί ως ιστορικό διατηρητέο. Συγκεκριμένα η απόφαση αναφέρει: «Χαρακτηρίζουμε ως ιστορικό διατηρητέο το κτιριακό συγκρότημα «Μύλος Ματσόπουλου», Νομού Τρικάλων - Επαρχίας Τρικάλων - Δήμου Τρικκαίων, Θέση Τρίκαλα, με τα βοηθητικά κτίσματα, το μανδρότοιχο και με τον περιβάλλοντα χώρο του στα όρια της ιδιοκτησίας, γιατί αποτελεί αξιόλογο δείγμα βιομηχανικής αρχιτεκτονικής, όπως αυτή διαμορφώθηκε τον περασμένο αιώνα στον Ελλαδικό χώρο, απαραίτητο για τη μελέτη της ιστορίας της Αρχιτεκτονικής», Ν. 1469/50.³

Ο μύλος Ματσόπουλου

1. Πέρκα Α., «Οι νερόμυλοι των Τρικάλων», Διδακτορική διατριβή, Θεσσαλονίκη 2003.
2. Κατσόγιαννος Ν., «Τα Τρίκαλα άλλοτε και τώρα», Τρίκαλα 1992.
3. <http://www.matsopoulos.gr/history/>

IV. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4.1 Μεθοδολογική προσέγγιση

Για την εμπειρική διερεύνηση της οργανικής ένταξης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στον πολεοδομικό ιστό της πόλης χρησιμοποιήθηκε σαν ερευνητικό εργαλείο η τυχαία δειγματοληπτική, επιτόπια έρευνα. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε την χρονική περίοδο μεταξύ Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2011 και περιελάμβανε την περιοχή των Τρικάλων.

Συγκεκριμένα, η δειγματοληψία έγινε μέσα από ένα ερωτηματολόγιο κλειστού τύπου που διανεμήθηκε στους κατοίκους της πόλης των Τρικάλων. Το ερωτηματολόγιο μοιράστηκε σε 200 άτομα της περιοχής των Τρικάλων και περιέχει 36 ερωτήσεις.

Ειδικότερα, το ερωτηματολόγιο είναι χωρισμένο σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος περιέχει κοινωνικό-οικονομικά χαρακτηριστικά για τον ερωτώμενο και αποτελείται από 11 ερωτήσεις. Στο δεύτερο μέρος εξετάζεται η ένταξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και διάφοροι παράγοντες, κοινωνικοί, οικονομικοί κ.ά., που την επηρεάζουν. Το τελευταίο μέρος του ερωτηματολογίου είναι το πιο σημαντικό, διότι σκοπός της έρευνας είναι τι γνωρίζουν και τι πιστεύουν οι ερωτώμενοι για την αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης και πώς αυτή εντάσσεται στον ιστό της πόλης. Ειδικότερα, αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης εντάσσεται οργανικά, δηλαδή αν συμβάλλει στην ανάπτυξη της πόλης με τους οποιουσδήποτε τρόπους χρησιμοποιήσής της.

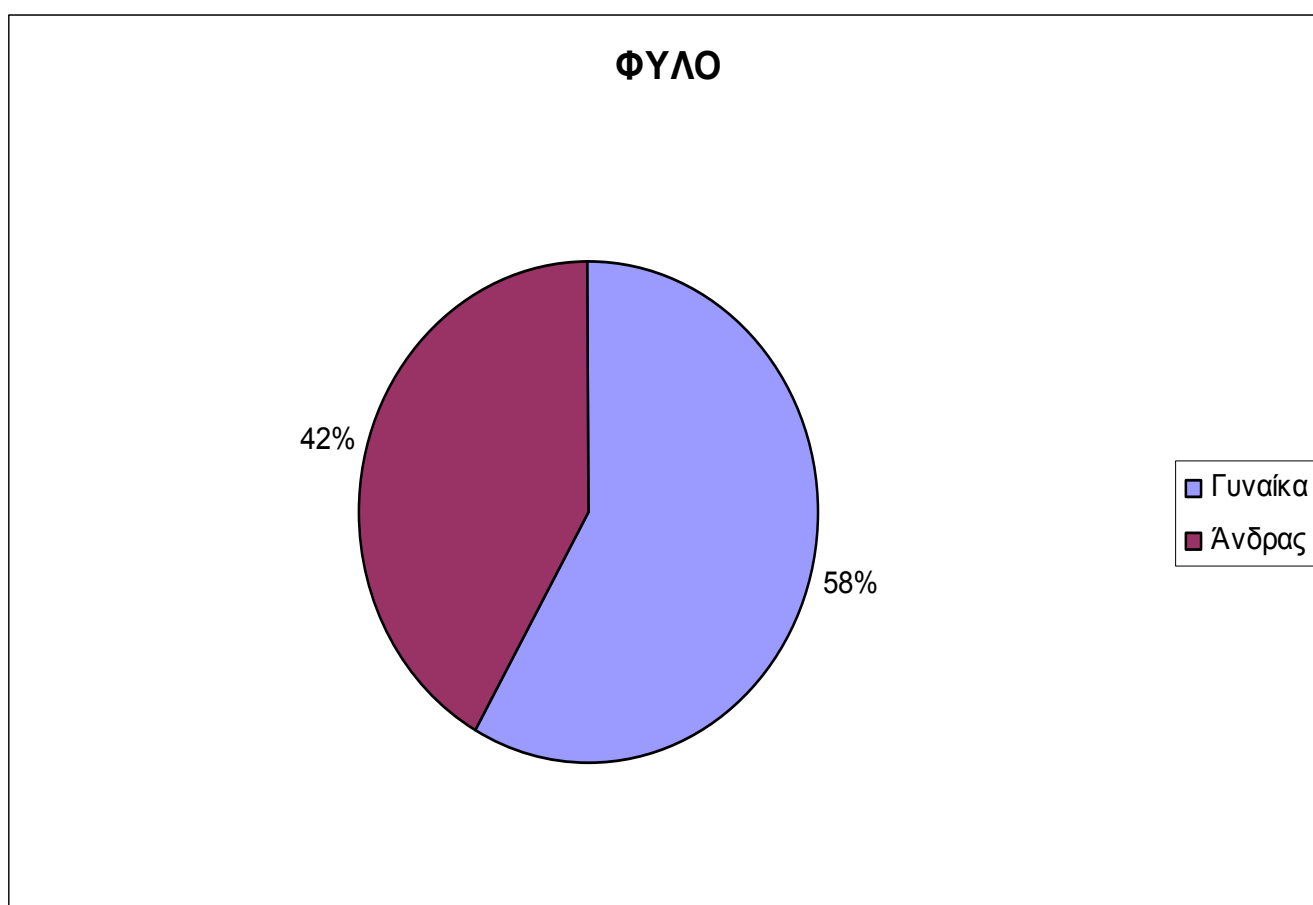
Στη συνέχεια, τα ερωτηματολόγια συλλέχθηκαν και καταχωρήθηκαν στη βάση δεδομένων EXCEL, έπειτα αντιγράφηκαν στο στατιστικό πακέτο SPSS, όπου και υπέστησαν επεξεργασία. Μετά, διεξήχθησαν τα min, max και τα ποσοστά των μεταβλητών. Έπειτα, οι πίνακες τοποθετήθηκαν στο EXCEL κι έτσι δημιουργήθηκαν τα διαγράμματα.

Στη συνέχεια, στο SPSS πραγματοποιήθηκαν οι έλεγχοι ανεξαρτησίας και βρέθηκαν τα P-value κι, επίσης, πραγματοποιήθηκαν παλινδρομήσεις. Μέσω αυτής της διαδικασίας διεξήχθησαν ορισμένα συμπεράσματα, τα οποία παρουσιάζονται στη συνέχεια.

4.2 Αποτελέσματα

1. Φύλο

Σύμφωνα με το σχήμα 1, από το σύνολο των 200 πολιτών το 58% αντιστοιχεί στις γυναίκες και το 42% στους άνδρες.

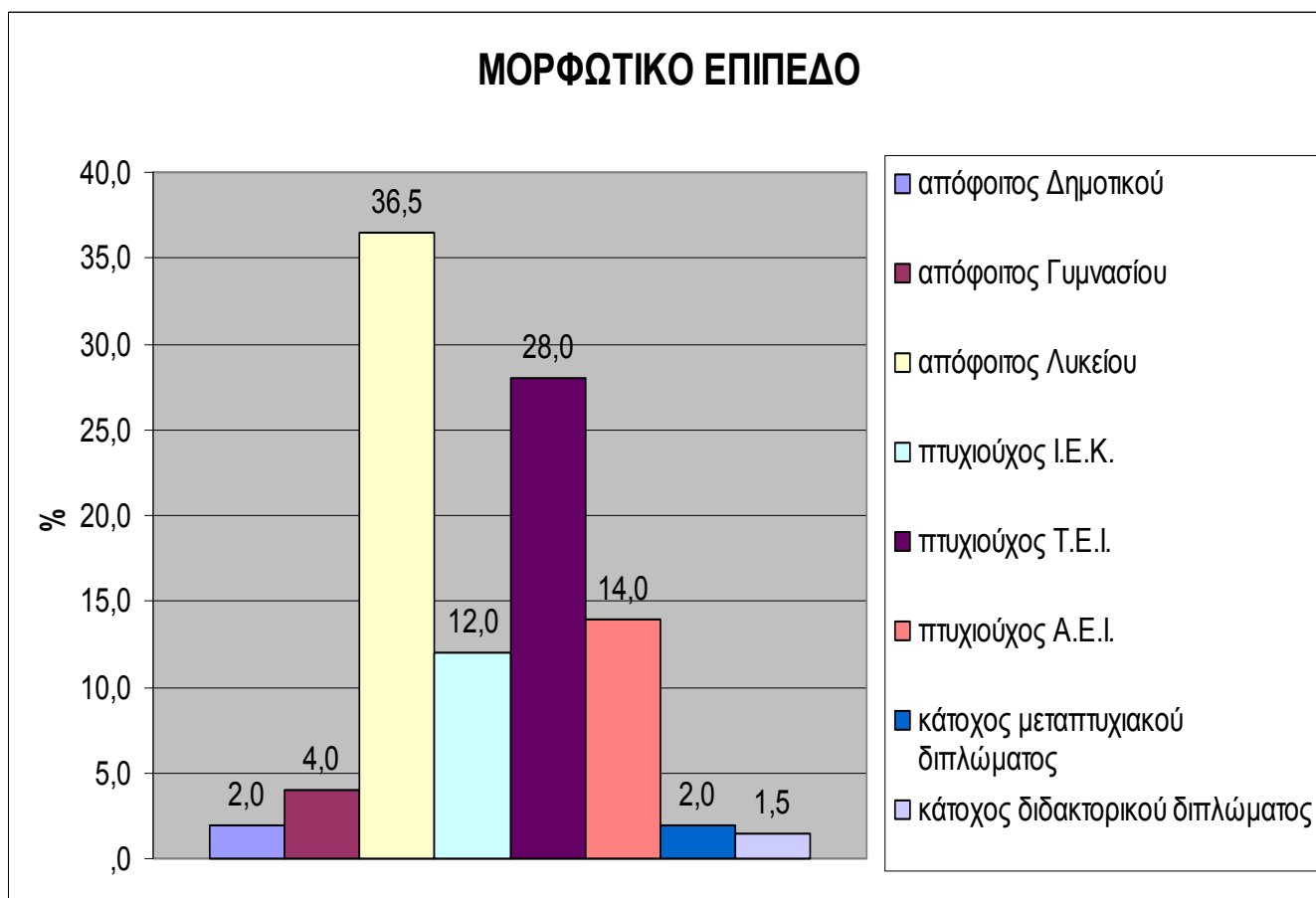
ΣΧΗΜΑ 1: Ποσοστά για τη μεταβλητή «φύλο».

2. Ηλικία

Η ηλικία του δείγματος κυμαίνεται μεταξύ 18 και 62 ετών και η μέση ηλικία είναι αυτή των 39 ετών.

3. Μόρφωση

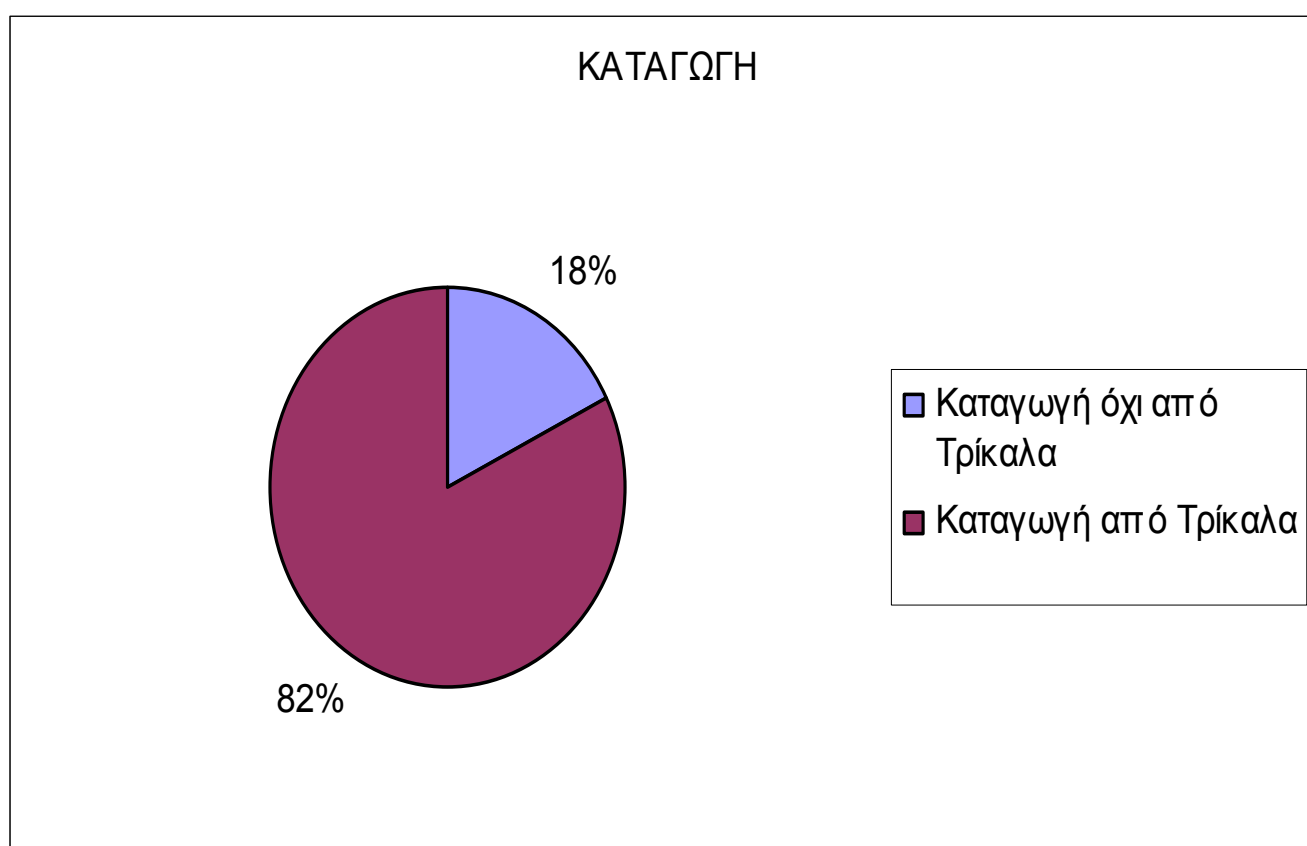
Κατά το 3^ο σχήμα, το 2 % του δείγματος αντιστοιχεί σε αποφοίτους Δημοτικού, το 4% σε αποφοίτους Γυμνασίου, το 36,5 % σε αποφοίτους Λυκείου, το 12% σε πτυχιούχους Ι.Ε.Κ., το 28 % σε αποφοίτους Τ.Ε.Ι., το 14% σε πτυχιούχους Α.Ε.Ι., το 2 % σε κατόχους μεταπτυχιακού διπλώματος και το 1,5% σε κατόχους διδακτορικού διπλώματος.

ΣΧΗΜΑ 3: Ποσοστά για τη μεταβλητή «μόρφωση».

4. Καταγωγή

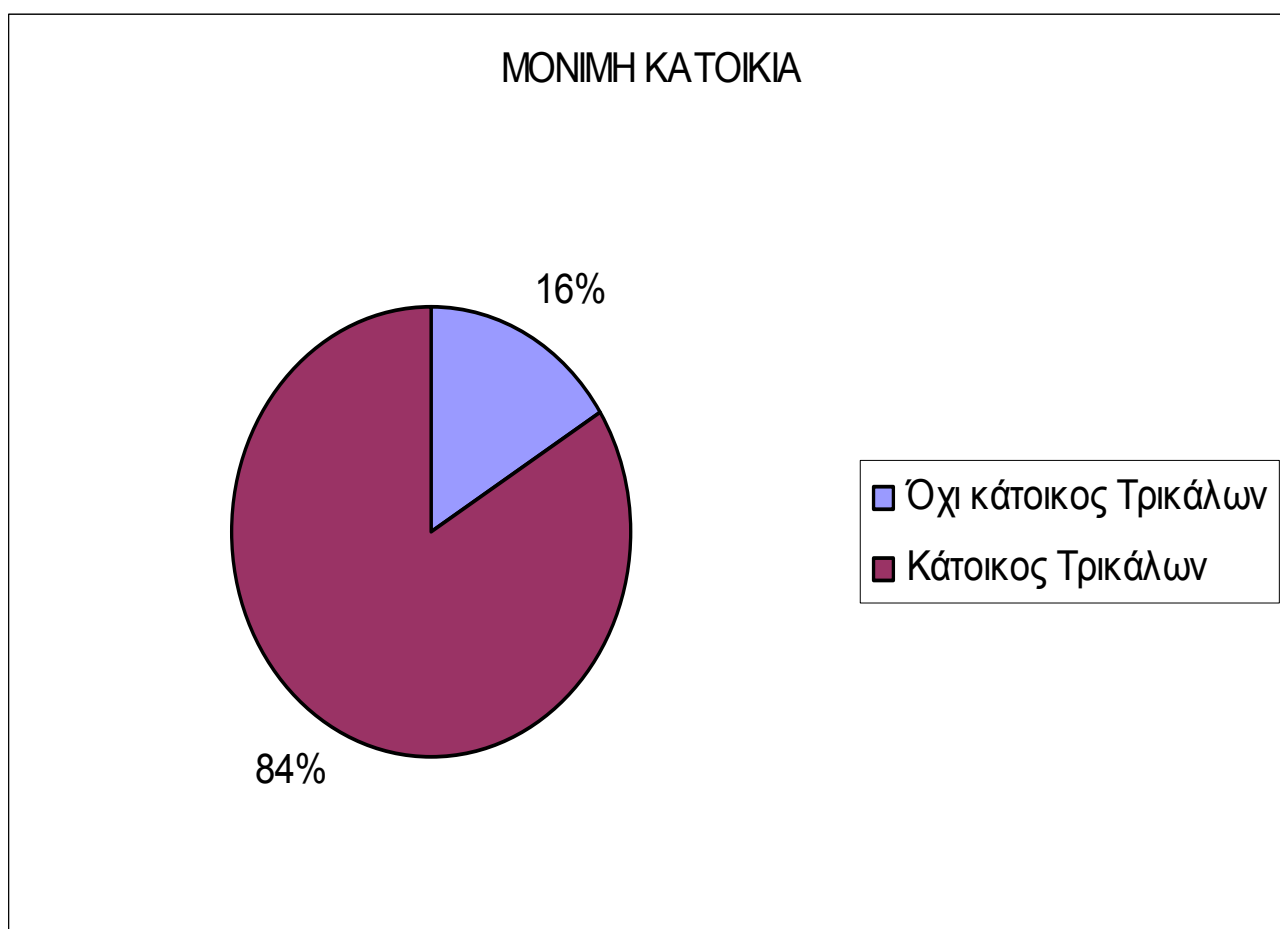
Στο ερώτημα που ετέθη στους ερωτηθέντες σχετικά με την καταγωγή τους, το 82,5 % απάντησε ότι η καταγωγή τους είναι από τα Τρίκαλα, ενώ το 17,5 % απάντησε ότι δεν κατάγεται από τα Τρίκαλα.

ΣΧΗΜΑ 4: Ποσοστά για τη μεταβλητή «καταγωγή».

5. Κατοικία

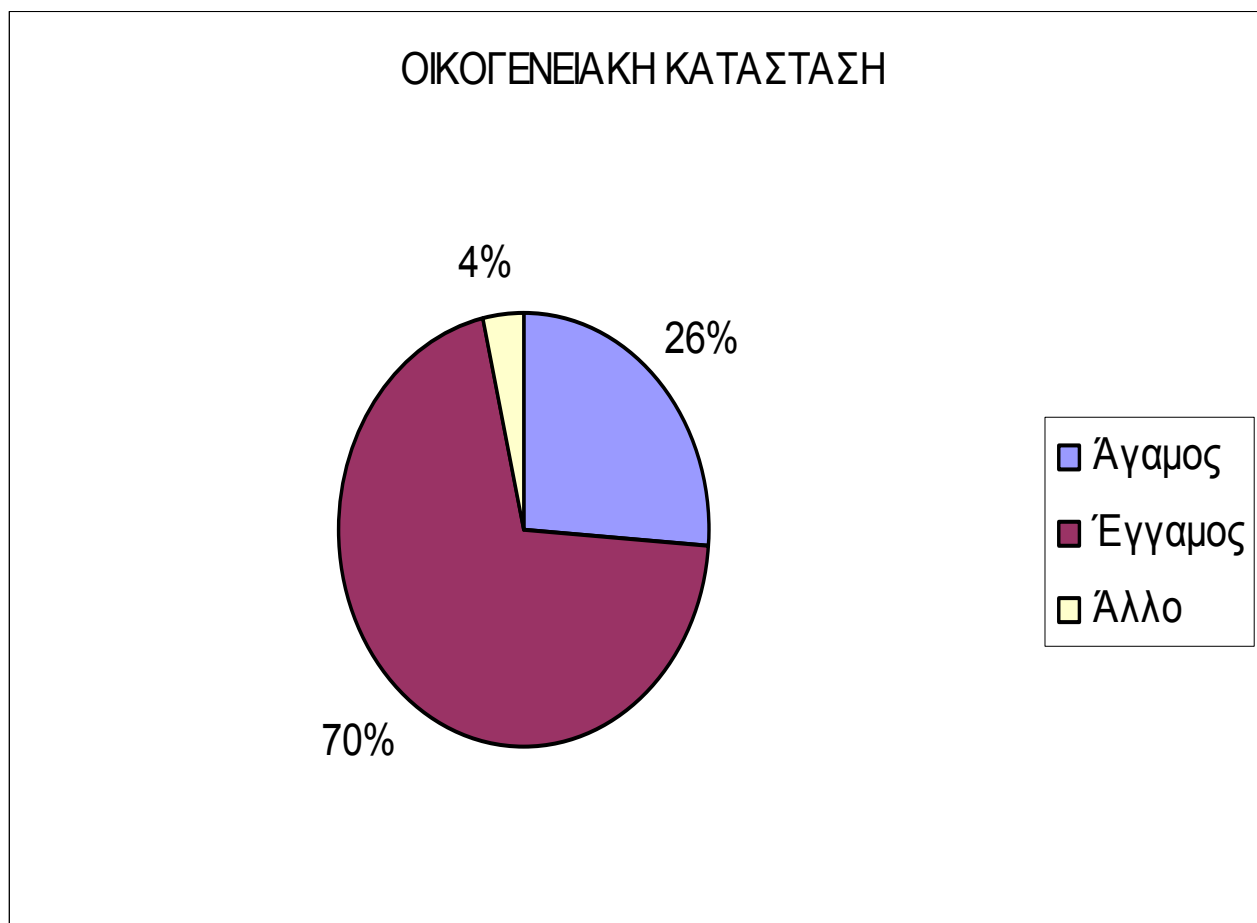
Στην ερώτηση αν είναι μόνιμοι κάτοικοι Τρικάλων, το 84 % του δείγματος απάντησε θετικά, ενώ το 16 % απάντησε αρνητικά.

ΣΧΗΜΑ 5: Ποσοστά για τη μεταβλητή «κάτοικος».

6. Οικογενειακή κατάσταση

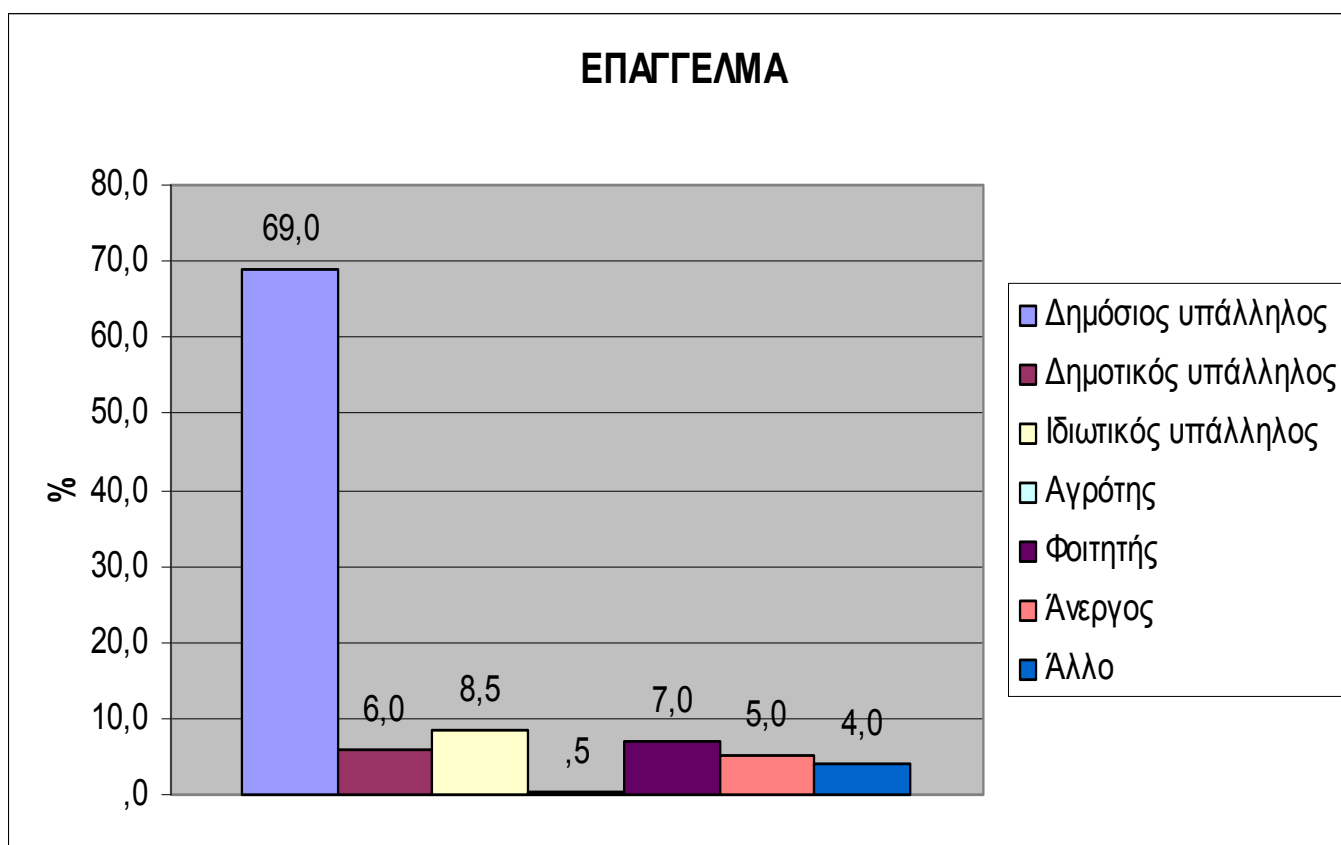
Στο σχήμα 6, αναφέρεται η οικογενειακή κατάσταση του δείγματος, δηλαδή το 70,5 % είναι έγγαμοι, το 26 % είναι άγαμοι και το 3,5 % βρίσκεται σε διαφορετικού είδους κατάσταση.

ΣΧΗΜΑ 6: Ποσοστά για τη μεταβλητή «οικογενειακή κατάσταση».

7. Επάγγελμα

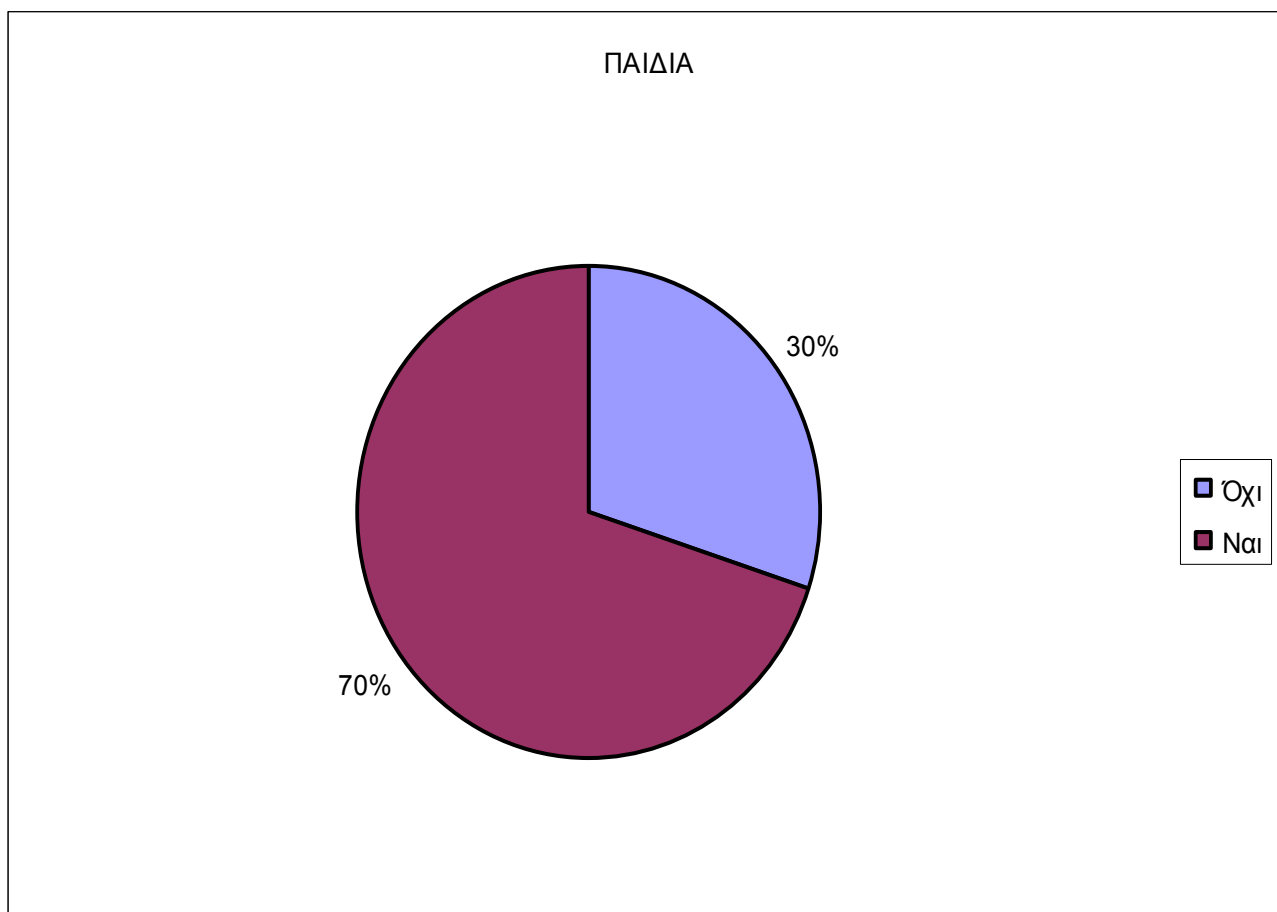
Στο σχήμα 7 είναι εμφανές ότι το 69 % των ερωτηθέντων είναι δημόσιοι υπάλληλοι, το 6 % δημοτικοί υπάλληλοι, το 8,5 ιδιωτικοί υπάλληλοι, το 0,5 αγρότες, το 7% είναι φοιτητές, το 5 % άνεργοι, και το 4 % απάντησε ότι κατέχει άλλου είδους ιδιότητα.

ΣΧΗΜΑ 7: Ποσοστά για τη μεταβλητή «επάγγελμα».

8. Παιδιά

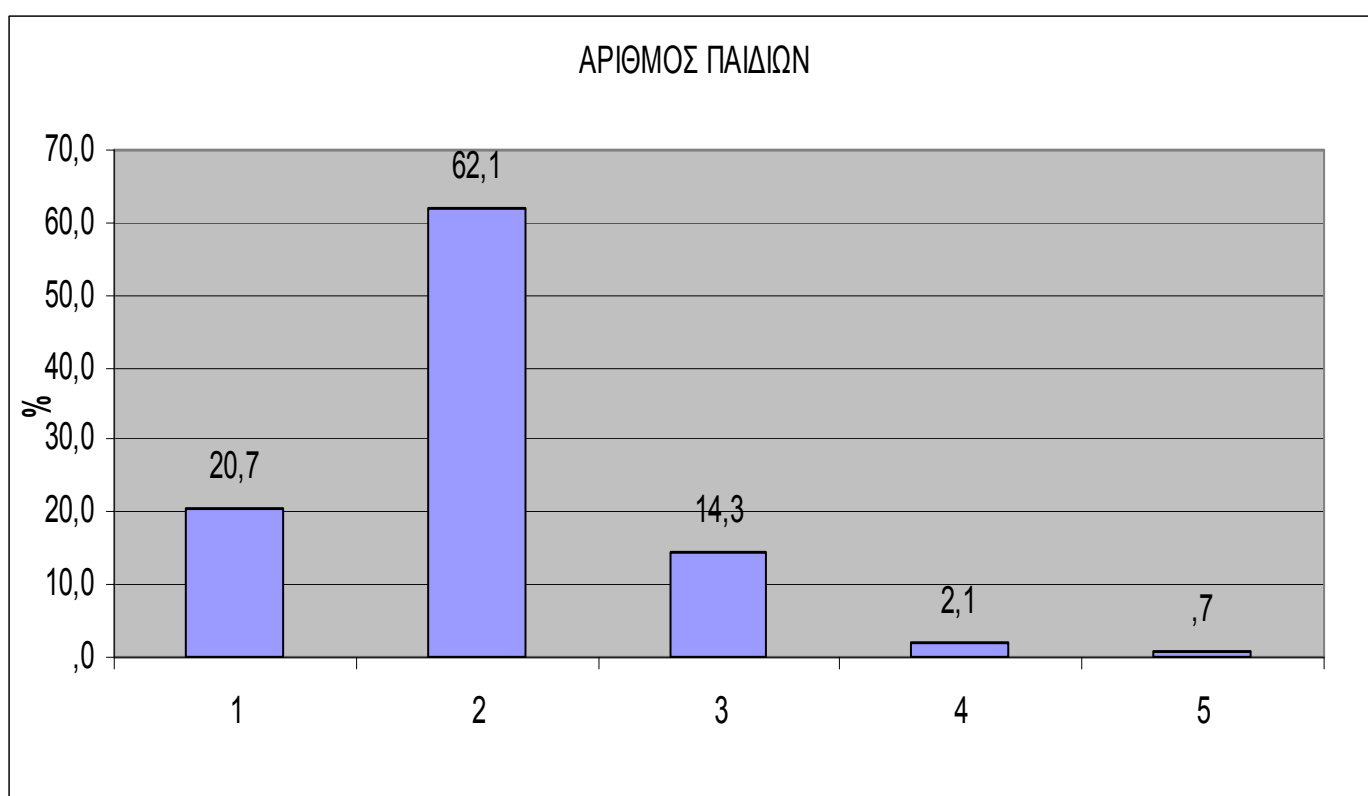
Στο 8^ο σχήμα διαπιστώνουμε το ποσοστό των άτεκνων, το οποίο ανέρχεται σε 30%, καθώς κι εκείνων που έχουν τεκνοποιήσει, οι οποίοι καταλαμβάνουν το 70 % του δείγματος.

ΣΧΗΜΑ 8: Ποσοστά για τη μεταβλητή «παιδιά».

9. Αριθμός παιδιών

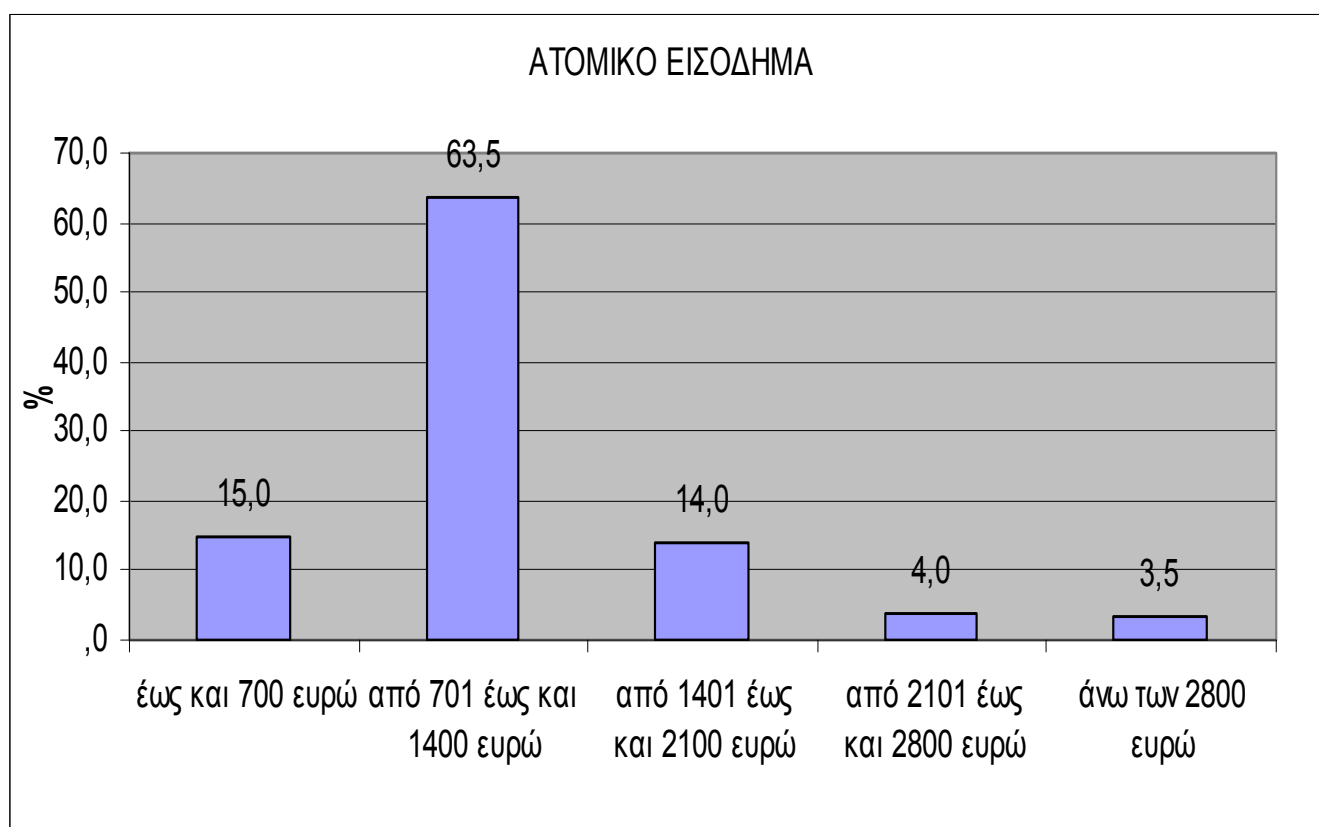
Στο παρακάτω σχήμα διαπιστώνεται ότι το 20,7 % όσων έχουν τεκνοποιήσει έχει ένα παιδί, το 62,1 % έχει δύο παιδιά, το 14,3 % έχει 3 παιδιά, το 2,1 % έχει 4 παιδιά και το 0,7 % έχει 5 παιδιά.

ΣΧΗΜΑ 9: Ποσοστά για τη μεταβλητή «αριθμός παιδιών».

10. Ατομικό εισόδημα

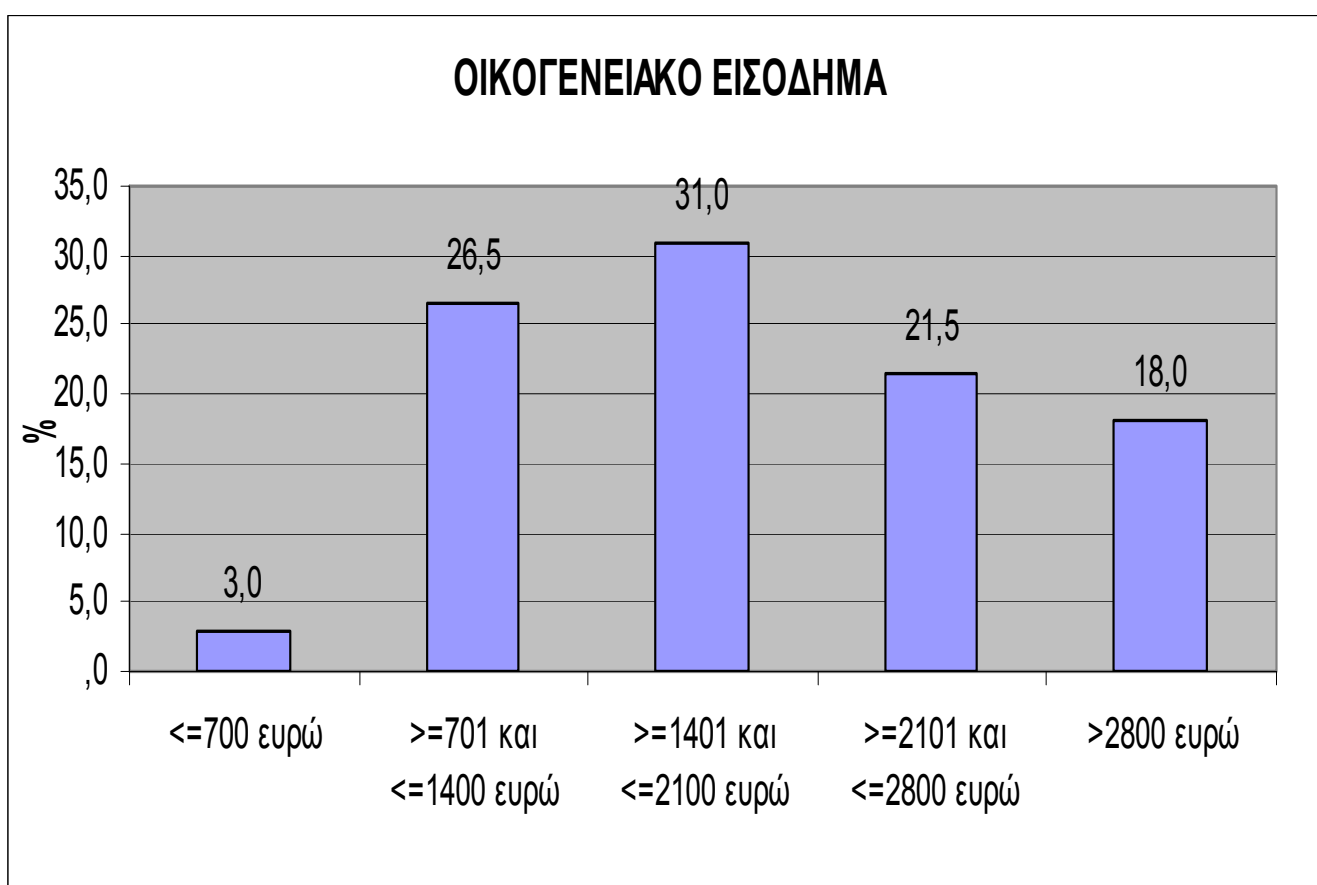
Στο σχήμα 10 βλέπουμε ότι το 15 % καταλαμβάνει εισόδημα έως και 700 ευρώ, το 63,5 % από 701 έως και 1.400 ευρώ, το 14 % από 1.401 έως και 2.100 ευρώ, το 4 % από 2.101 έως και 2.800 ευρώ και το 3,5 % άνω των 2.800 ευρώ.

ΣΧΗΜΑ 10: Ποσοστά για τη μεταβλητή «ατομικό εισόδημα».

11. Οικογενειακό εισόδημα

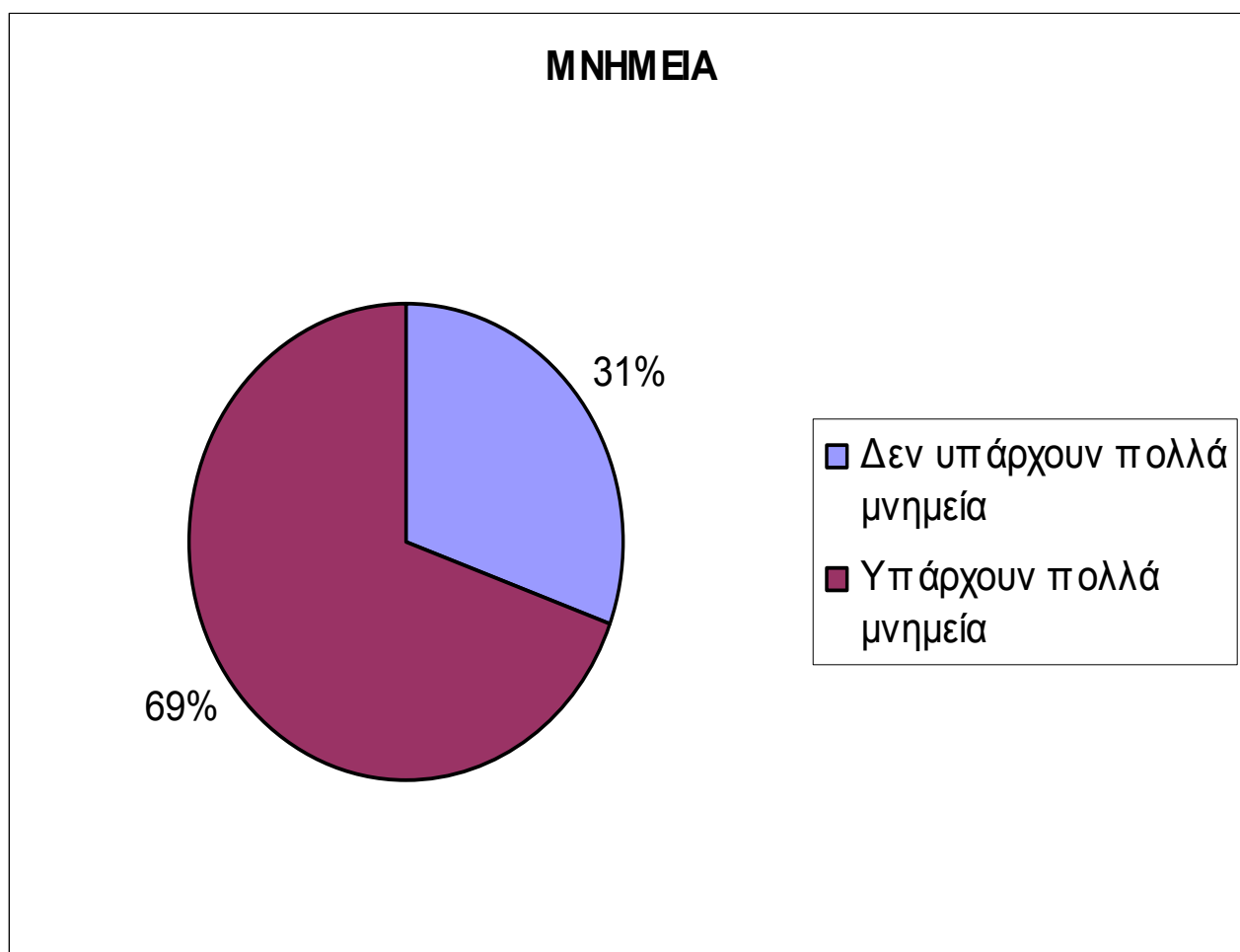
Όσον αφορά στο σχήμα 11 και την ερώτηση για το οικογενειακό εισόδημα των ερωτηθέντων, το 3 % αυτών καταλαμβάνουν έως και 700 ευρώ, το 26,5 % από 701 έως και 1.400 ευρώ, το 31 % από 1.401 έως και 2.100 ευρώ, το 21,5 % από 2.101 έως και 2.800 ευρώ και το 18 % άνω των 2.800 ευρώ.

ΣΧΗΜΑ 11: Ποσοστά για τη μεταβλητή «οικογενειακό εισόδημα».

12. Μνημεία

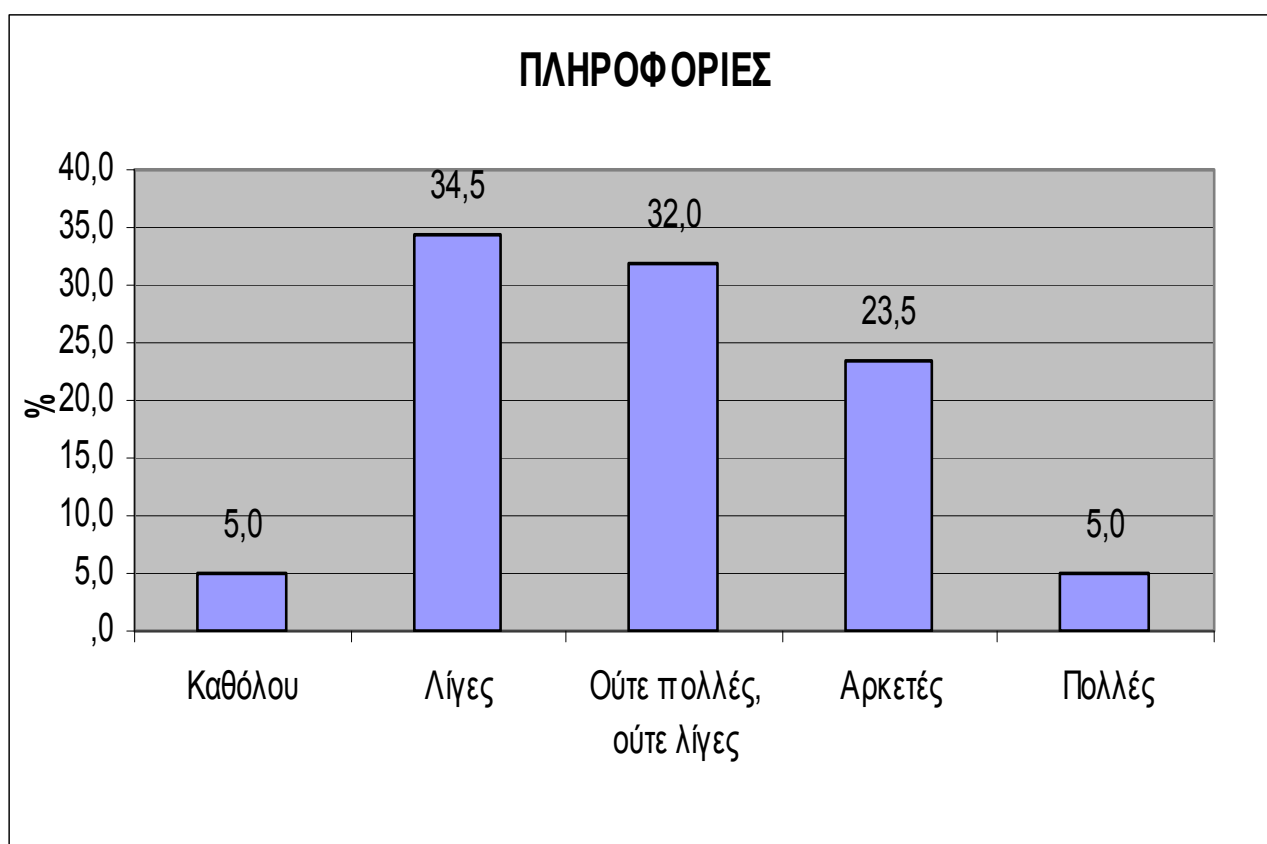
Στην ερώτηση αν θεωρούν ότι υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη, το 69 % των ερωτηθέντων υποστηρίζει πως υπάρχουν πολλά μνημεία, ενώ το 31 % υποστηρίζει το αντίθετο, όπως διαφαίνεται στο σχήμα 12.

ΣΧΗΜΑ 12: Ποσοστά για τη μεταβλητή «μνημεία».

13. Πληροφορίες

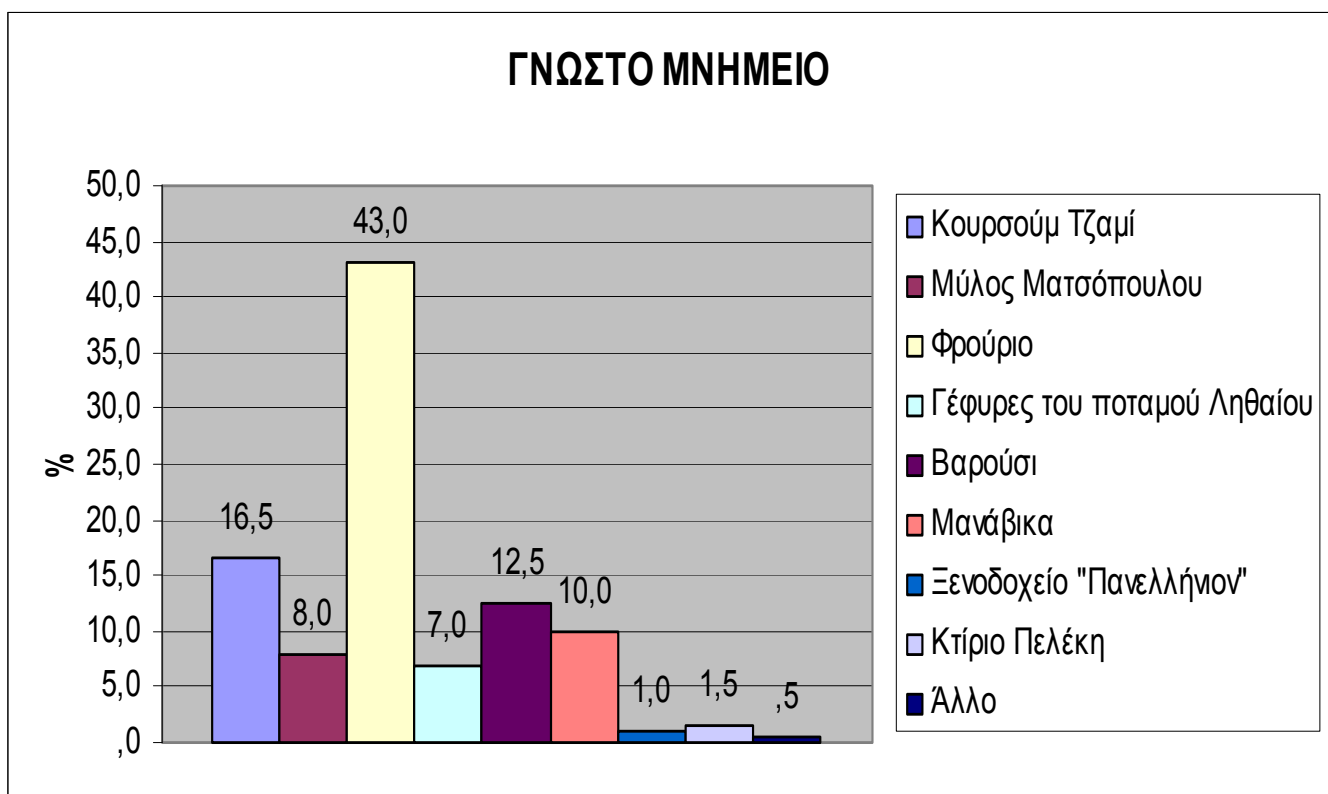
Από το σχήμα 13 συμπεραίνουμε ότι οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες γνωρίζουν λίγες πληροφορίες σχετικά με τα μνημεία της πόλης με ποσοστό 34,5 %, όσοι δεν γνωρίζουν πληροφορίες καταλαμβάνουν ποσοστό 5 %, όσοι γνωρίζουν σε μέτριο επίπεδο πληροφορίες καταλαμβάνουν ποσοστό 32 %, όσοι γνωρίζουν αρκετές 23,5 % και όσοι γνωρίζουν πολλές 5 %.

ΣΧΗΜΑ 13: Ποσοστά για τη μεταβλητή «πληροφορίες».

14. Γνωστό μνημείο

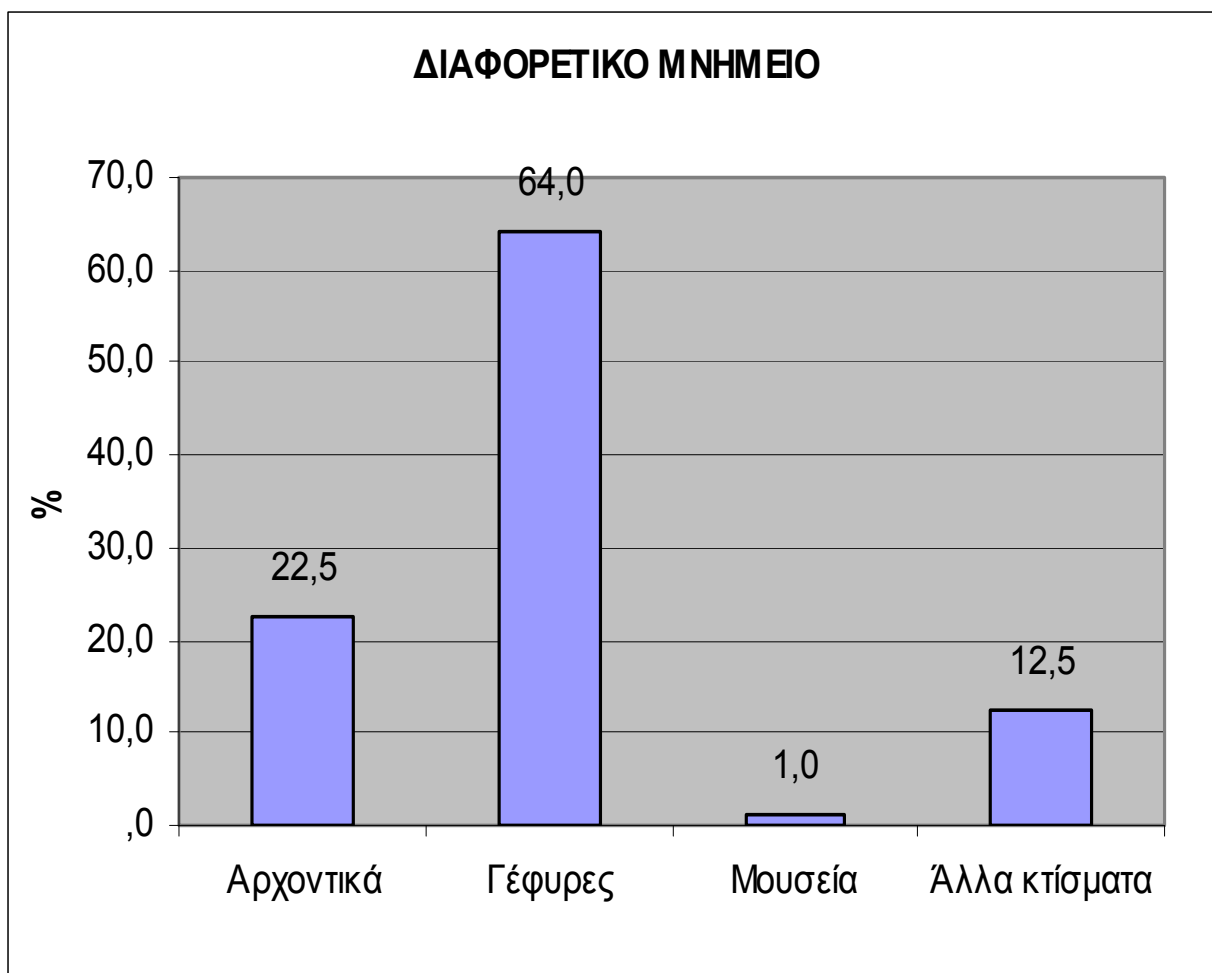
Στο σχήμα 14 παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό θεωρεί το Φρούριο ως το πιο γνωστό μνημείο των Τρικάλων, δηλαδή το 43 %, έπειτα το 16,5 % θεωρεί το Κουρσούμ Τζαμί, το 12,5 % το Βαρούσι, το 10 % τα Μανάβικα, το 8 % το Μύλο Ματσόπουλου, το 7 % τις γέφυρες του ποταμού Ληθαίου, το 1,5 % το κτίριο Πελέκη, το 1 % το ξενοδοχείο «Πανελλήνιον» και, τέλος, το 0,5 % θεωρεί κάποιο άλλο κτίσμα ως το πιο γνωστό μνημείο των Τρικάλων.

ΣΧΗΜΑ 14: Ποσοστά για τη μεταβλητή «γνωστό μνημείο».

15. Διαφορετικό μνημείο

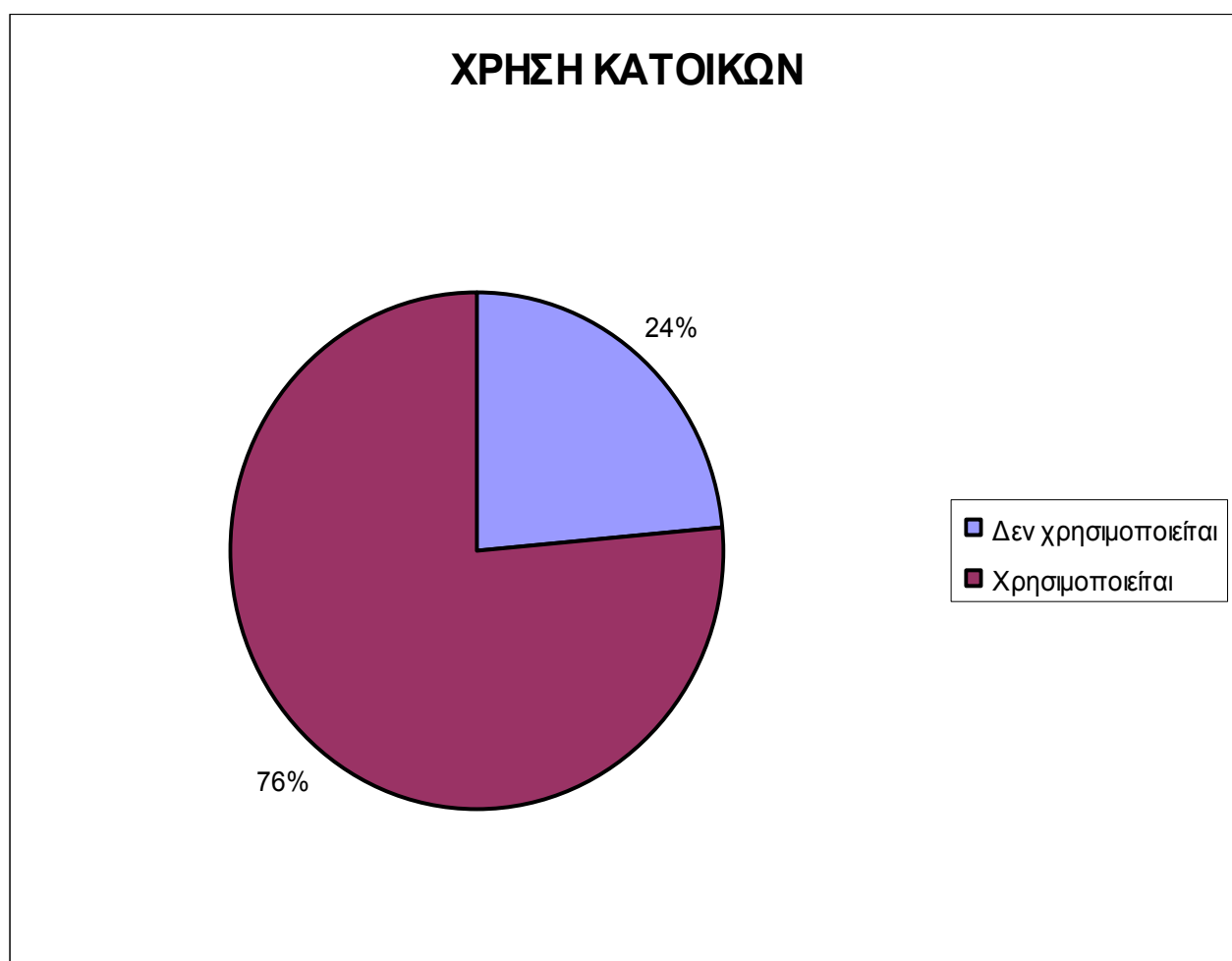
Στο 15^ο σχήμα παρατηρούμε τις απαντήσεις που ελήφθησαν από τους ερωτηθέντες σχετικά με το τι διαφοροποιεί την πόλη από άλλες πόλεις. Το 22,5 % των ερωτηθέντων υποστηρίζει ότι τα αρχοντικά της πόλης τη διαφοροποιούν από άλλες, το 64 % υποστηρίζει ότι οι γέφυρες του ποταμού Ληθαίου διαδραματίζουν το ρόλο αυτό, το 1 % θεωρεί τα μουσεία, ενώ το 12,5 % θεωρεί ότι άλλα κτίσματα είναι το σήμα κατατεθέν της πόλης.

ΣΧΗΜΑ 15: Ποσοστά για τη μεταβλητή «διαφορετικό μνημείο».

16. Χρήση κατοίκων

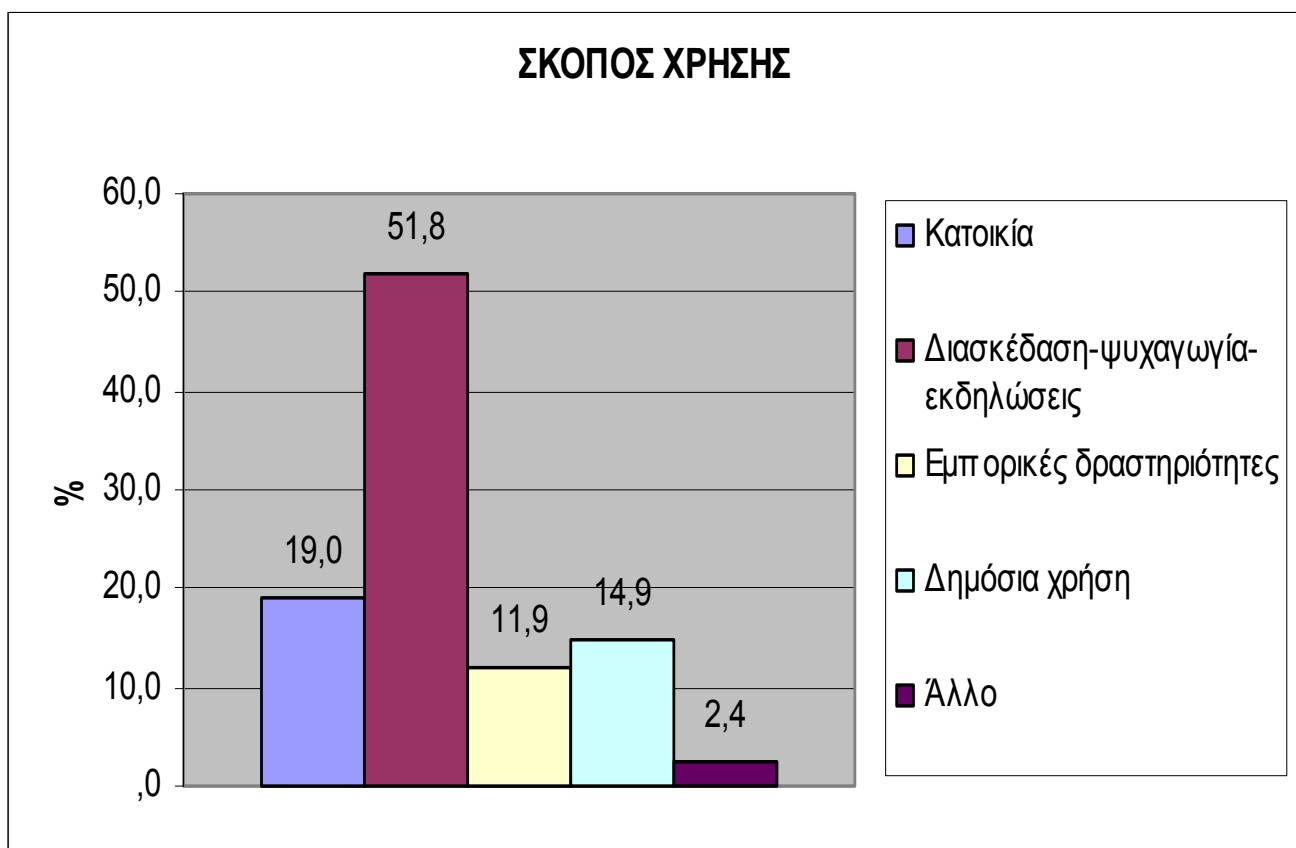
Στην ερώτηση αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους το 76,5 % απάντησε θετικά, ενώ το 23,5 % απάντησε αρνητικά, όπως διακρίνουμε και στο σχήμα 16.

ΣΧΗΜΑ 16: Ποσοστά για τη μεταβλητή «χρήση κατοίκων».

17. Σκοπός χρήσης

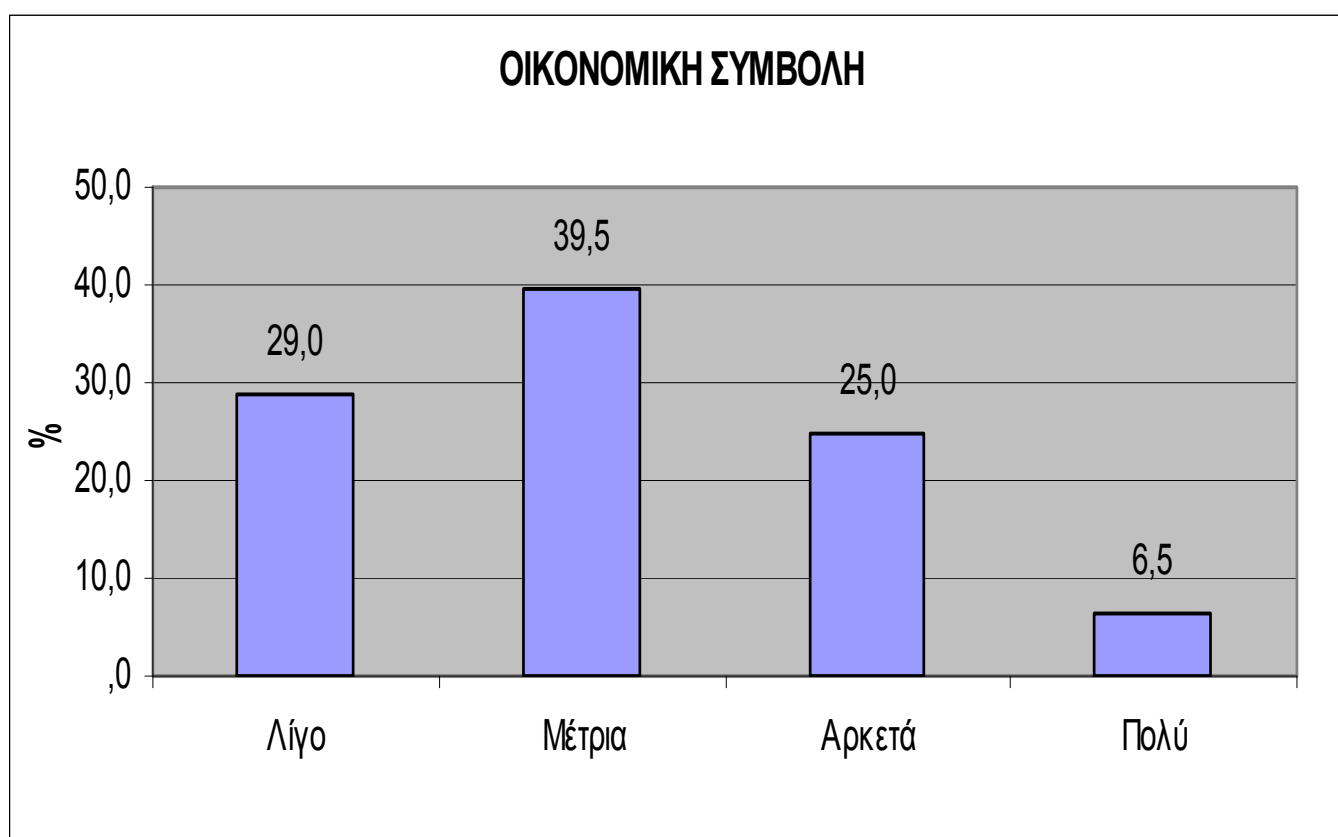
Στην ερώτηση που ετέθη για να προσδιορίσει τη γνώμη των ερωτηθέντων σχετικά με το σκοπό χρήσης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης, το 19 % πιστεύει ότι χρησιμοποιείται για κατοικία, το 51,8 % θεωρεί ότι χρησιμοποιείται για διασκέδαση, ψυχαγωγία κι εκδηλώσεις, το 11,9 % για δημόσια χρήση, ενώ το 2,4 % των ερωτηθέντων υποστηρίζει πως η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης υπόκειται σε άλλου είδους χρήση.

ΣΧΗΜΑ 17: Ποσοστά για τη μεταβλητή «σκοπός χρήσης».

18. Οικονομική συμβολή

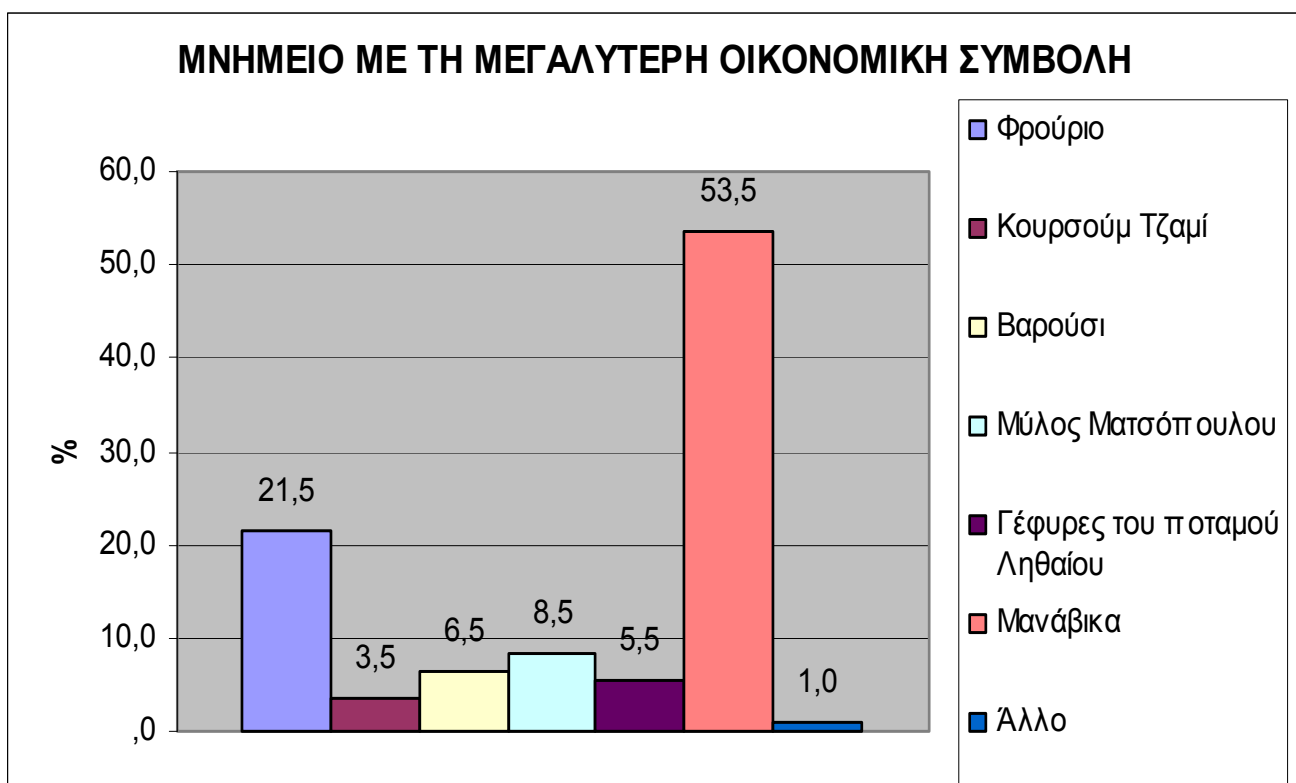
Σχετικά με την ερώτηση για το πόσο συμβάλλει η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης στην οικονομική της ευημερία, το 29 % του δείγματος θεωρεί ότι η συμβολή είναι μικρή, το 39,5 % πιστεύει ότι η συμβολή είναι μέτρια, το 25 % ότι η συμβολή είναι επαρκής και το 6,5 % υποστηρίζει ότι η συμβολή είναι μεγάλη.

ΣΧΗΜΑ 18: Ποσοστά για τη μεταβλητή «οικονομική συμβολή».

19. Μνημείο με τη μεγαλύτερη οικονομική συμβολή

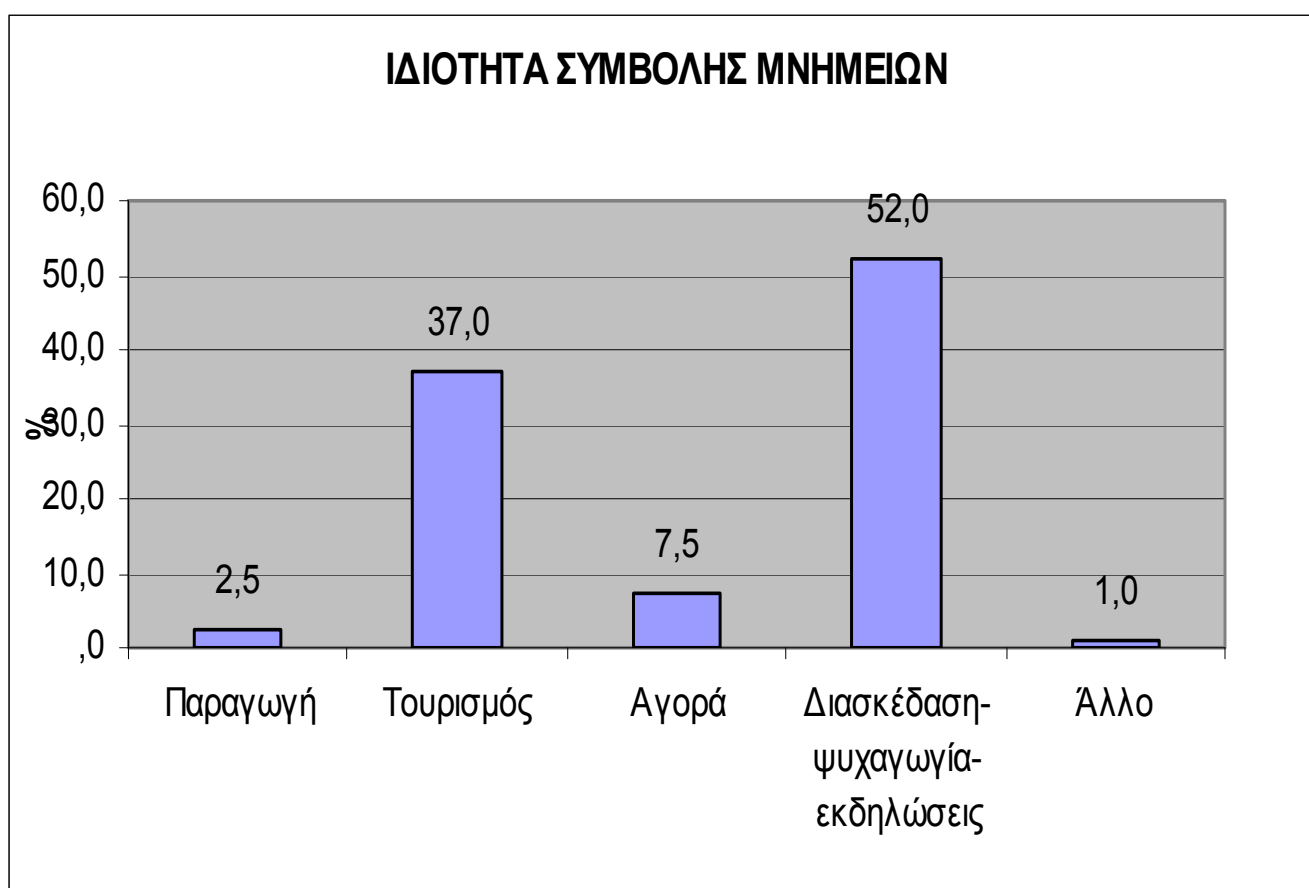
Παρατηρώντας το σχήμα 19, διαπιστώνουμε ότι το 21,5 % του δείγματος θεωρεί ότι το Φρούριο είναι το μνημείο που συμβάλλει περισσότερο στην οικονομική ανάπτυξη της πόλης, το 3,5 % πιστεύει ότι το μνημείο με τη μεγαλύτερη οικονομική συμβολή είναι το Κουρσούμ Τζαμί, το 6,5 % υποστηρίζει ότι είναι το Βαρούσι, το 8,5 % υποστηρίζει το Μύλο του Ματσόπουλου, το 5,5 % τις γέφυρες του ποταμού Ληθαίου, το 53,5 % υποστηρίζει τα Μανάβικα, ενώ το 1 % υποστηρίζει ότι κάποιο άλλο μνημείο είναι εκείνο που συμβάλλει περισσότερο οικονομικά.

ΣΧΗΜΑ 19: Ποσοστά για τη μεταβλητή «μνημείο με τη μεγαλύτερη οικονομική συμβολή».

20. Ιδιότητα συμβολής μνημείων

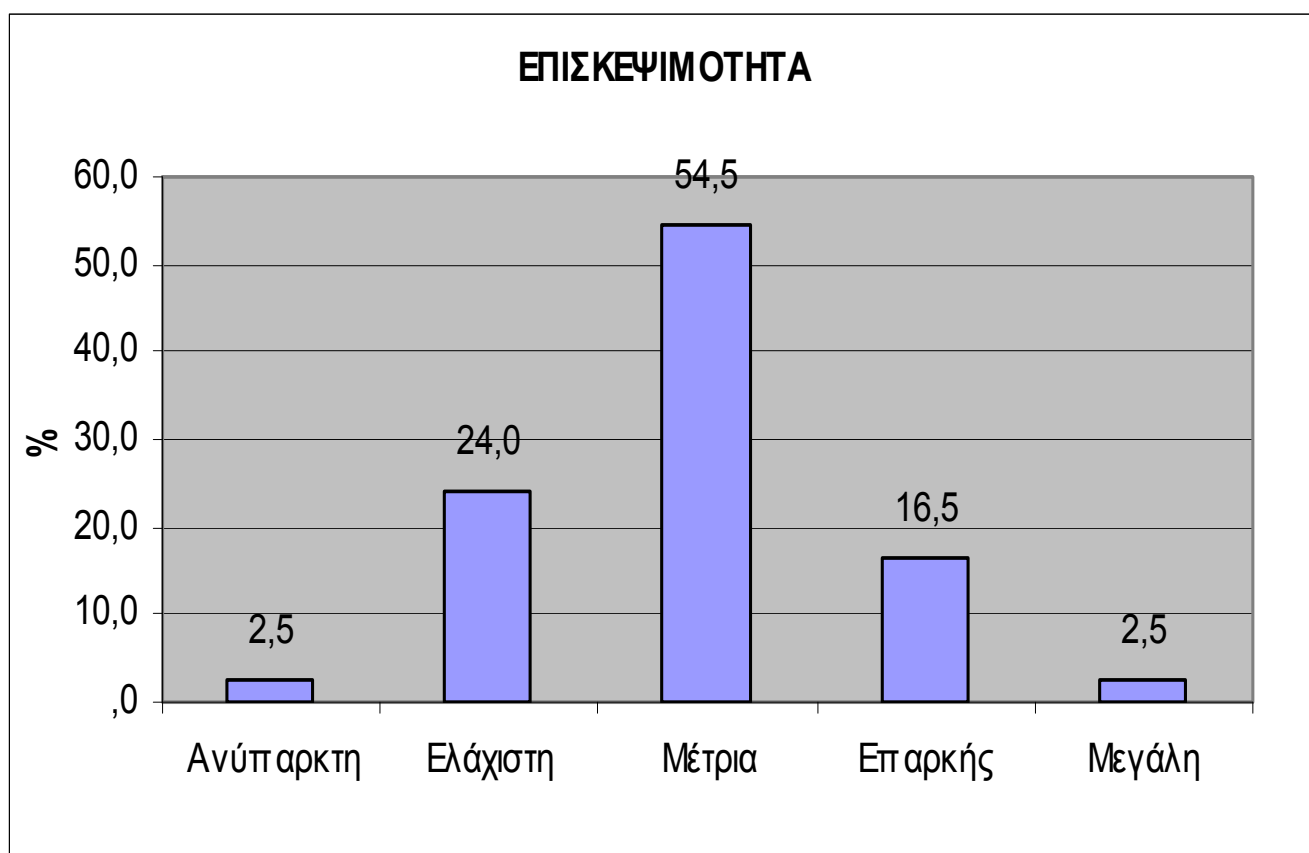
Σύμφωνα με το σχήμα 20, το 2,5 % του δείγματος πιστεύει ότι η ιδιότητα με την οποία η αρχιτεκτονική κληρονομιά συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη της πόλης είναι η παραγωγή, το 37 % πιστεύει ότι είναι ο τουρισμός, το 7,5 % πιστεύει ότι είναι η αγορά, το 52 % υποστηρίζει ότι είναι η διασκέδαση, η ψυχαγωγία και οι εκδηλώσεις και το 1 % υποστηρίζει πως η ιδιότητα αυτή είναι άλλου είδους.

ΣΧΗΜΑ 20: Ποσοστά για τη μεταβλητή «ιδιότητα συμβολής».

21. Επισκεψιμότητα

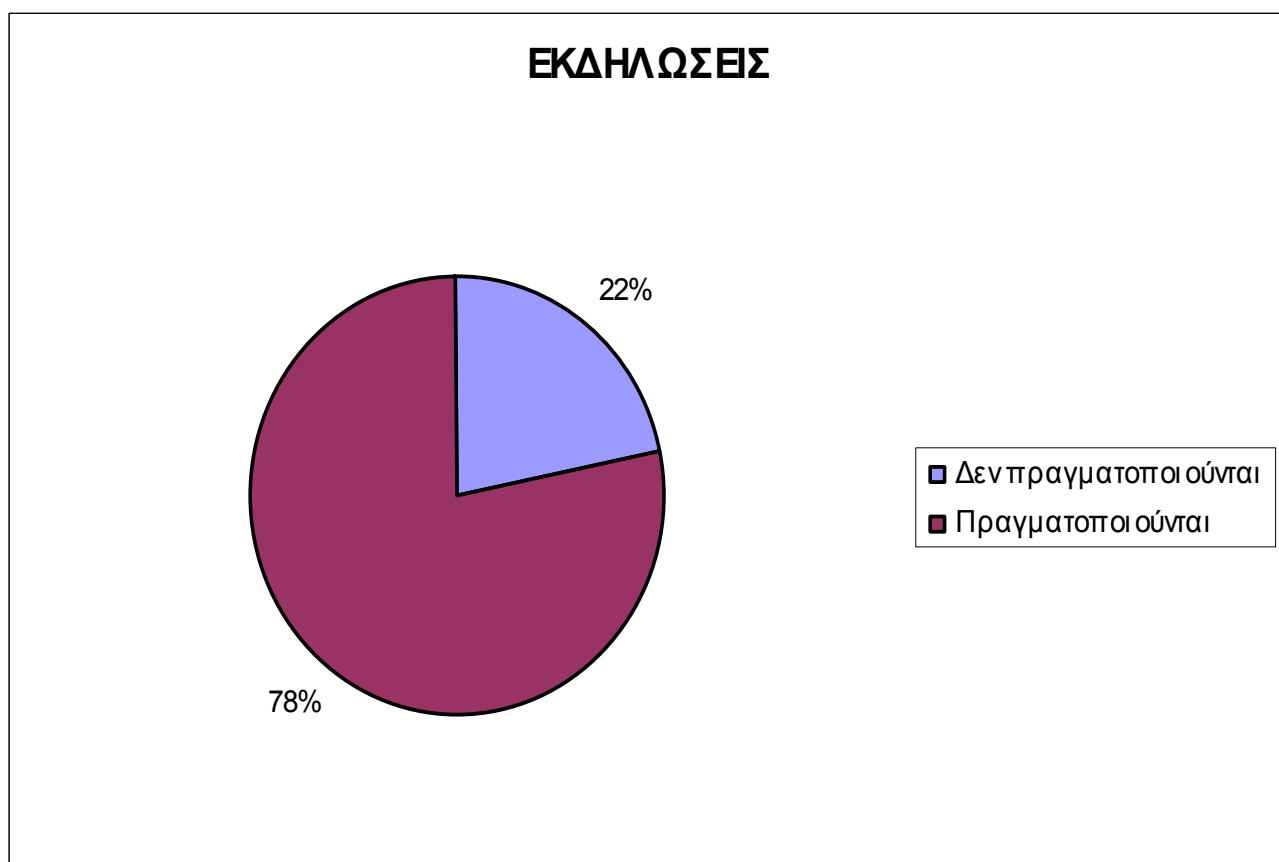
Στο σχήμα 21 βλέπουμε το πώς κρίνουν οι ερωτηθέντες την επισκεψιμότητα της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης. Έτσι, το 2,5 % του δείγματος θεωρεί ότι τα μνημεία υστερούν επίσκεψης, το 24,5 % θεωρεί την επισκεψιμότητα ελάχιστη, το 54,5 % τη θεωρεί μέτρια, το 16,5 % επαρκή, ενώ το 2,5 θεωρεί τα μνημεία αυτά έχουν πολλούς επισκέπτες.

ΣΧΗΜΑ 21: Ποσοστά για τη μεταβλητή «επισκεψιμότητα».

22. Εκδηλώσεις

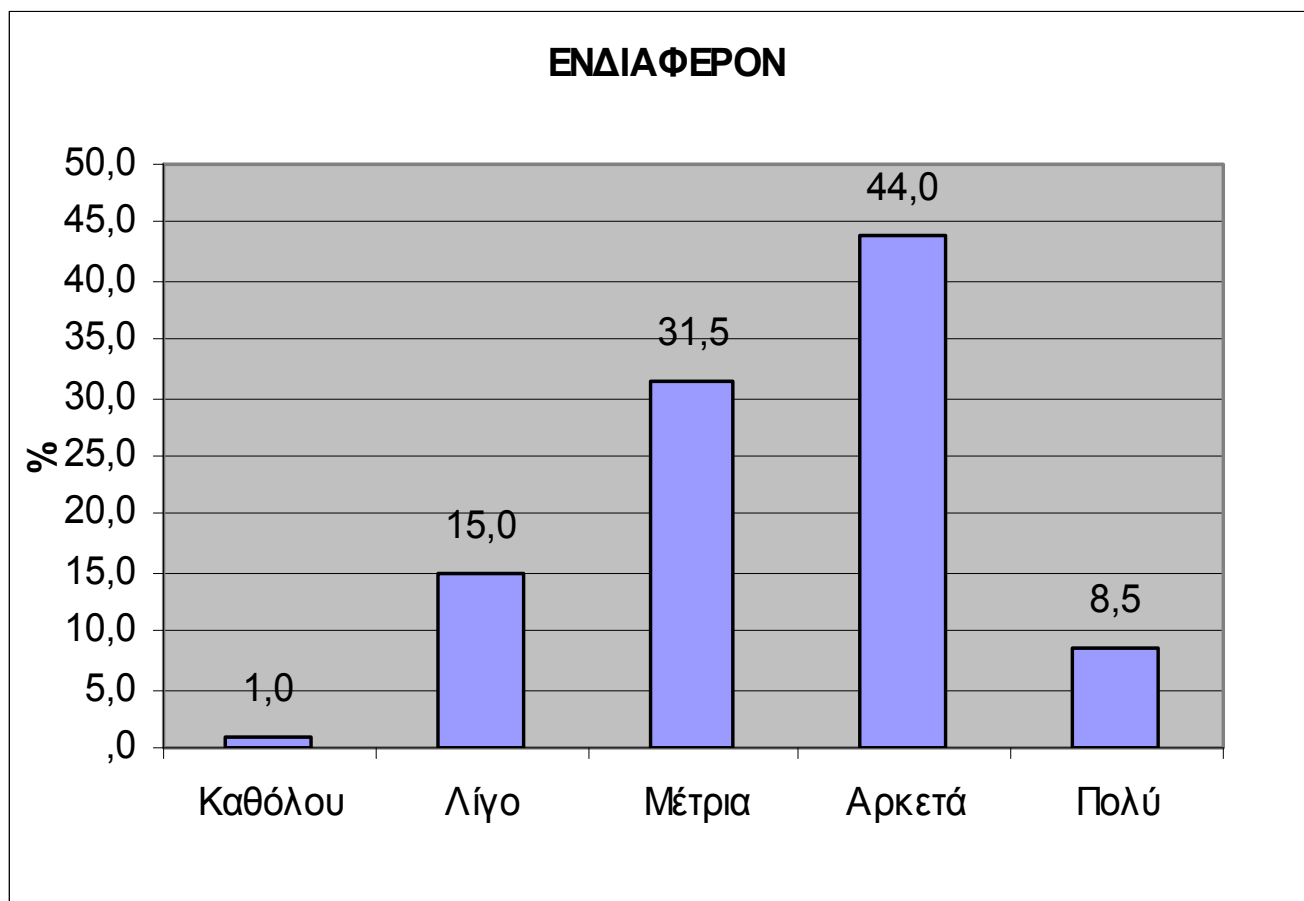
Σύμφωνα με το σχήμα 22, διαπιστώνουμε ότι το 78 % του δείγματος γνωρίζει ότι πραγματοποιούνται εκδηλώσεις στους εν λόγω χώρους, ενώ το 22 % δεν γνωρίζει.

ΣΧΗΜΑ 22: Ποσοστά για τη μεταβλητή «εκδηλώσεις».

23. Ενδιαφέρον

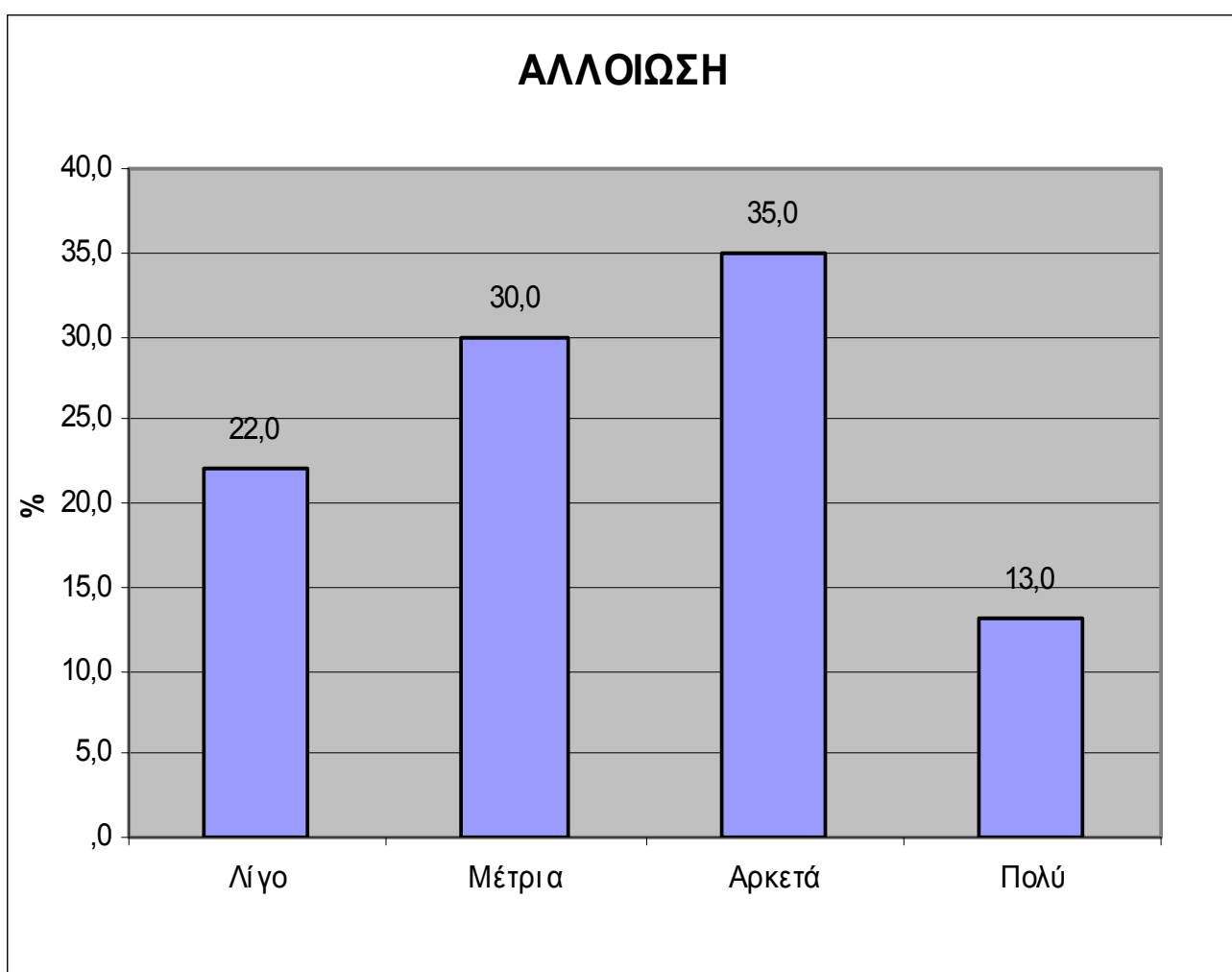
Από το σχήμα 23, συμπεραίνουμε ότι το 1 % του δείγματος δεν θεωρεί καθόλου ενδιαφέρουσα την παρούσα ιδιότητα των μνημείων, το 15 % τη θεωρεί λίγο ενδιαφέρουσα, το 31,5 % τη θεωρεί μετρίως ενδιαφέρουσα, το 44 % αρκετά ενδιαφέρουσα και το 8,5 % πολύ ενδιαφέρουσα.

ΣΧΗΜΑ 23: Ποσοστά για τη μεταβλητή «ενδιαφέρον».

24. Αλλοίωση

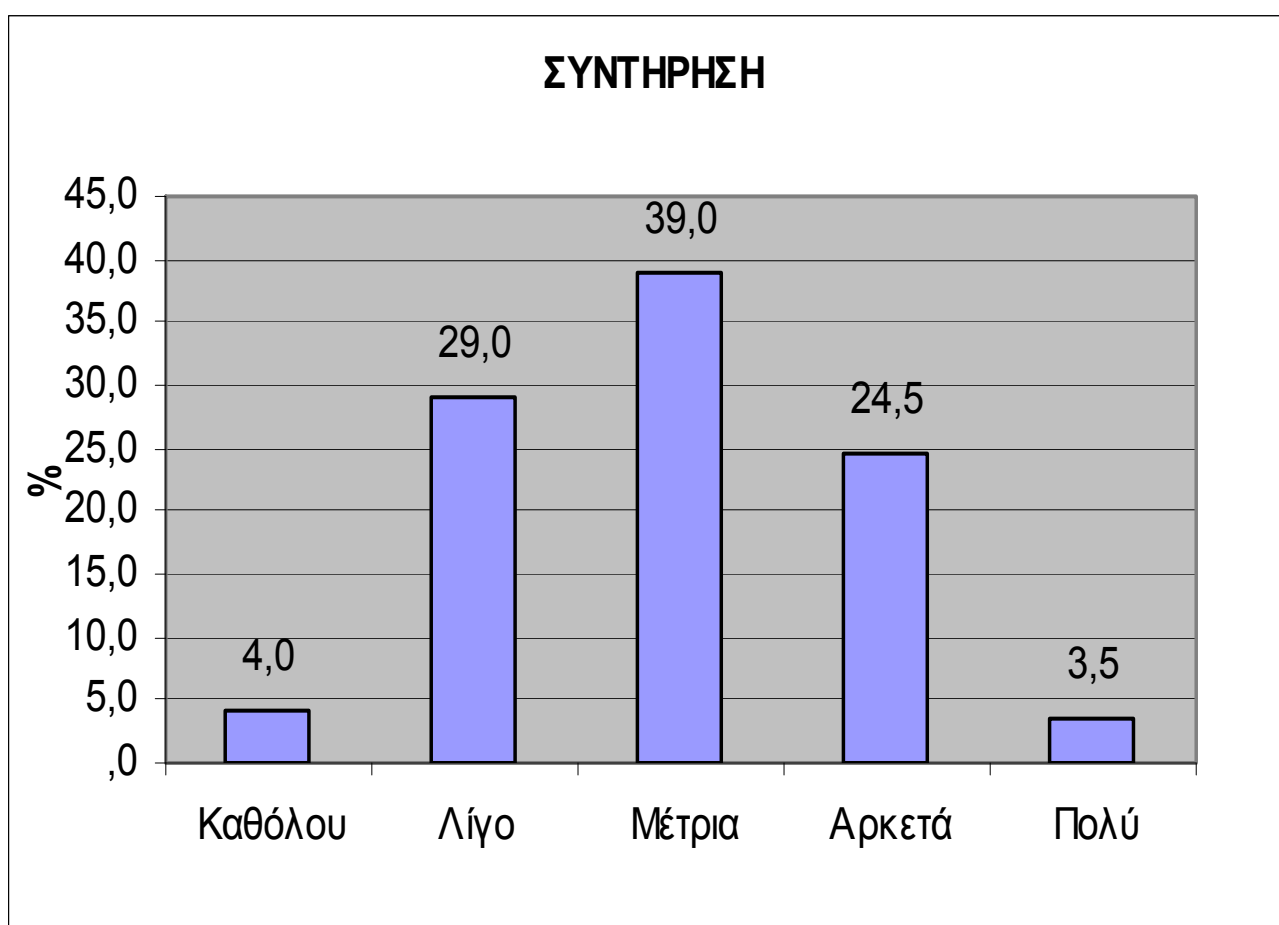
Στο σχήμα 24 παρατηρούμε τις απαντήσεις των ερωτηθέντων σχετικά με το βαθμό αλλοίωσης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης. Το 22 % του δείγματος πιστεύει ότι η αρχιτεκτονική κληρονομιά έχει αλλοιωθεί λίγο, το 30 % ότι έχει αλλοιωθεί σε μέτριο βαθμό, το 35 % θεωρεί ότι έχει αλλοιωθεί αρκετά και το 13 % πιστεύει ότι έχει αλλοιωθεί πολύ.

ΣΧΗΜΑ 24: Ποσοστά για τη μεταβλητή «αλλοίωση».

25. Συντήρηση

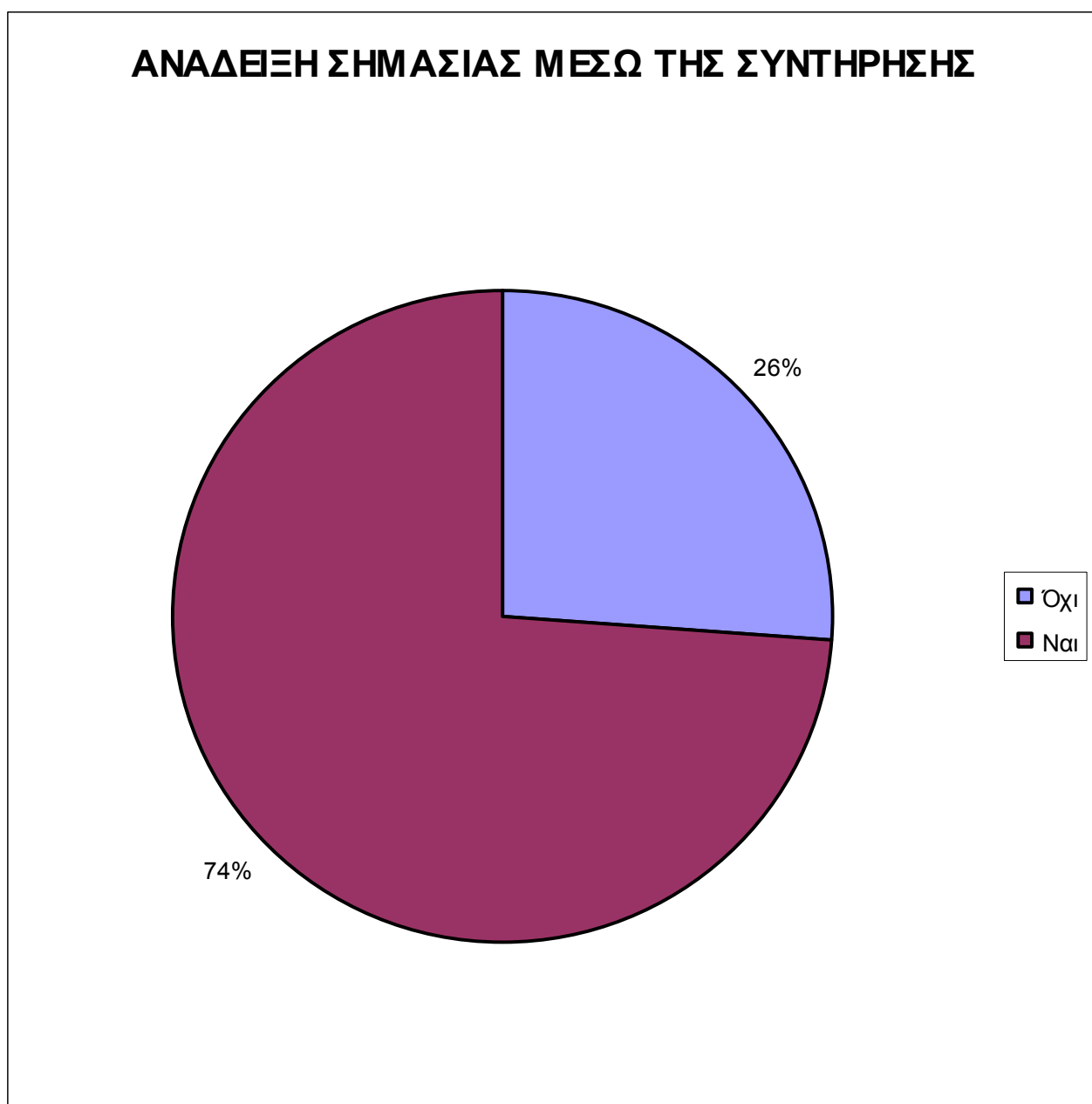
Παρατηρώντας το 25^ο σχήμα, διαπιστώνουμε ότι το 4 % του δείγματος πιστεύει ότι η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης δεν συντηρείται καθόλου, το 29 % πιστεύει ότι συντηρείται ελάχιστα, το 39 % θεωρεί ότι συντηρείται σε μέτριο βαθμό, το 24,5 % υποστηρίζει ότι συντηρείται επαρκώς και το 3,5 % υποστηρίζει ότι συντηρείται σε μεγάλο βαθμό.

ΣΧΗΜΑ 25: Ποσοστά για τη μεταβλητή «συντήρηση».

26. Ανάδειξη σημασίας μέσω της συντήρησης

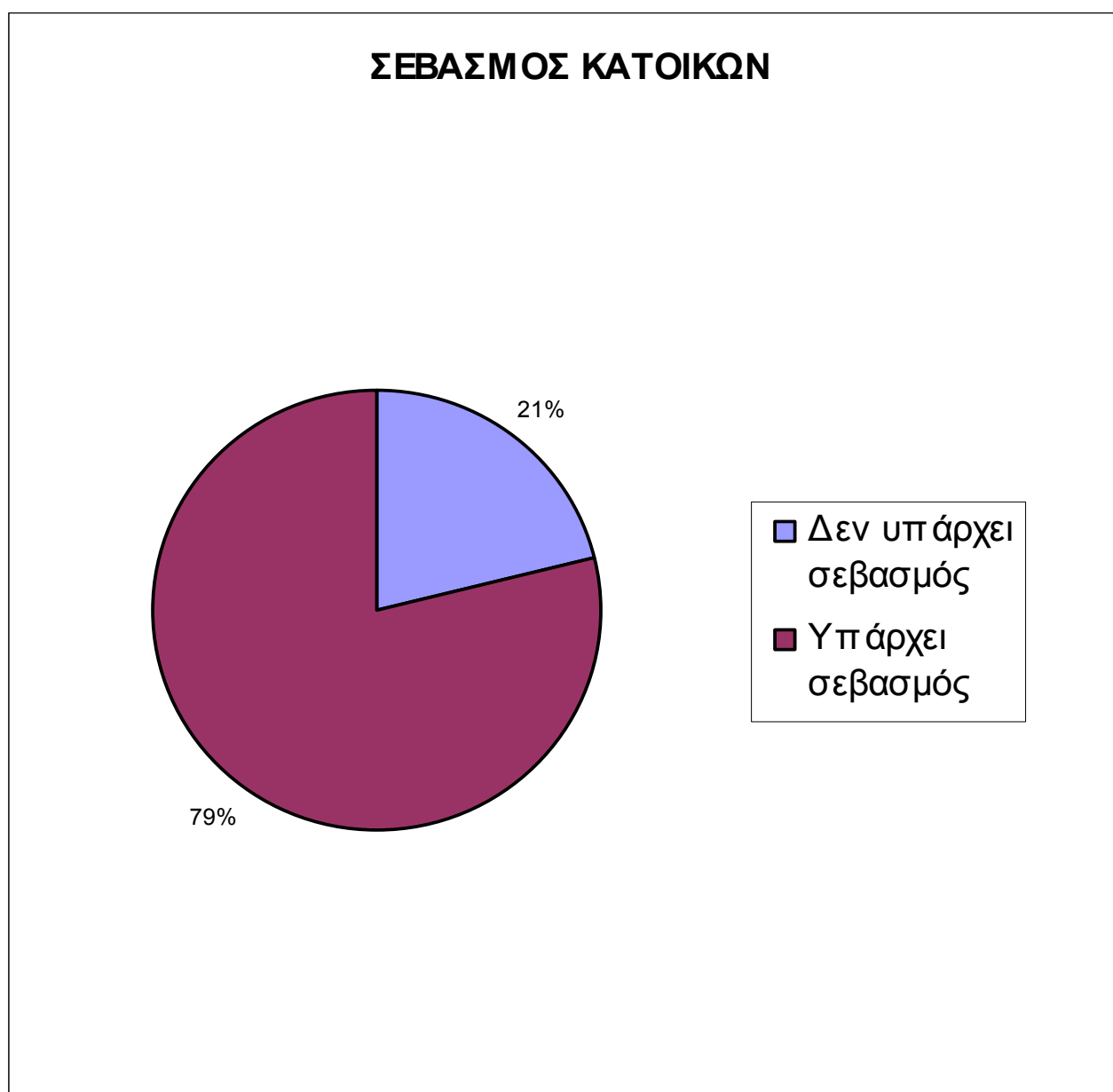
Στο σχήμα 26 διαφαίνεται ότι το 74 % του δείγματος θεωρεί ότι η συντήρηση που έχουν υποστεί τα διάφορα μνημεία αναδεικνύει τη σημασία και την ιστορία τους, ενώ το 26 % υποστηρίζει το αντίθετο.

ΣΧΗΜΑ 26: Ποσοστά για τη μεταβλητή «συντήρηση ανάδειξη».

27. Σεβασμός κατοίκων

Σύμφωνα με το σχήμα 27, το 79 % του δείγματος θεωρεί ότι υπάρχει σεβασμός από τους κατοίκους και τους επισκέπτες της πόλης προς τα διάφορα μνημεία, ενώ το 21 % θεωρεί ότι δεν υπάρχει.

ΣΧΗΜΑ 27: Ποσοστά για τη μεταβλητή «σεβασμός κατοίκων».

28. Σεβασμός πολιτείας

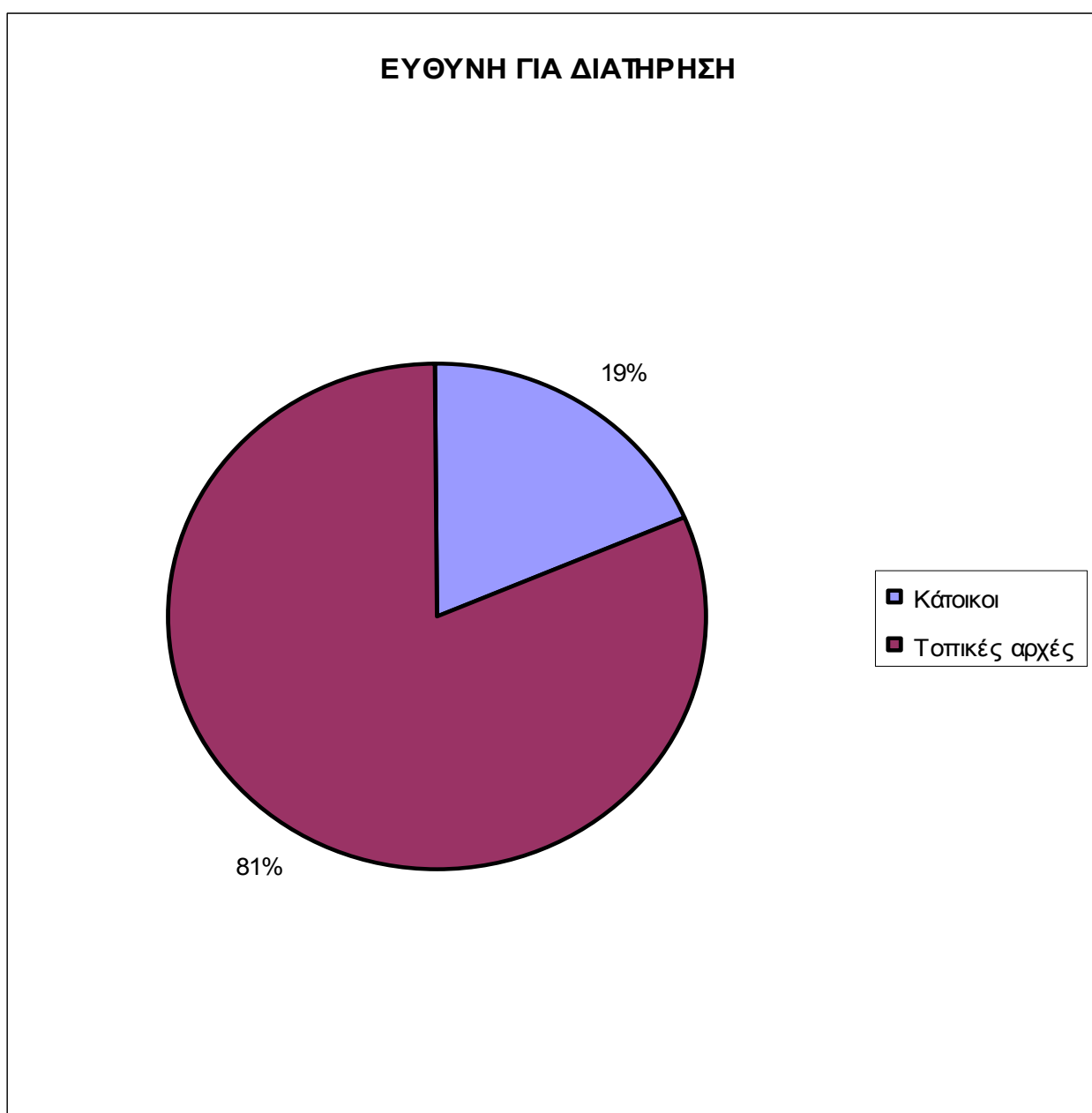
Από το σχήμα 28 συμπεραίνουμε ότι το 54 % υποστηρίζει ότι υπάρχει σεβασμός από την πολιτεία όσον αφορά στη διατήρηση της αρχικής φυσιογνωμίας των μνημείων, ενώ το 46 % πιστεύει ότι δεν υπάρχει.

ΣΧΗΜΑ 28: Ποσοστά για τη μεταβλητή «σεβασμός πολιτείας».

29. Ευθύνη για διατήρηση

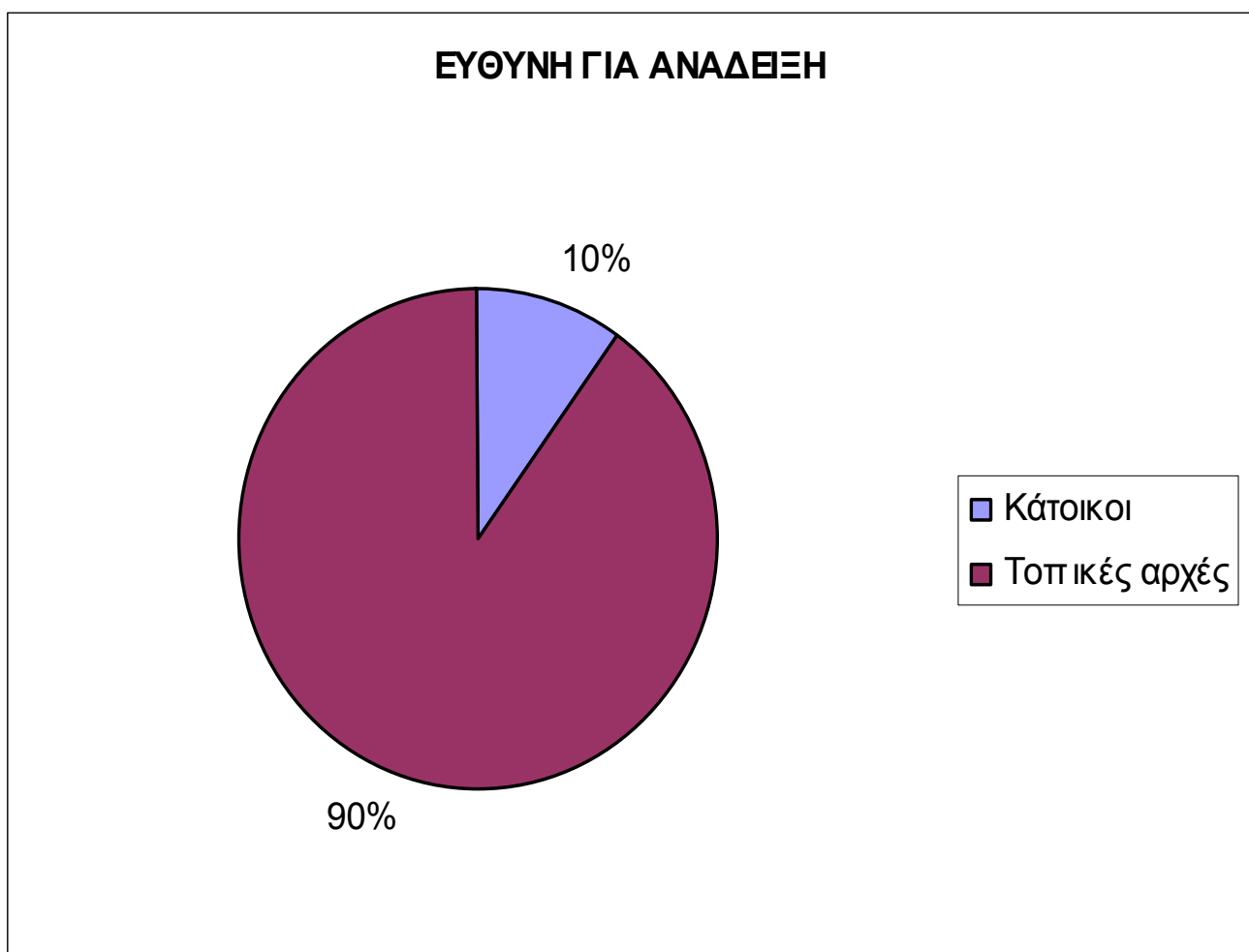
Στο σχήμα 29 διαπιστώνουμε ότι το 81 % του δείγματος υποστηρίζει ότι οι τοπικές αρχές έχουν τη μεγαλύτερη ευθύνη για τη διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης, ενώ το 19 % θεωρεί ότι την ευθύνη αυτή έχουν οι κάτοικοι.

ΣΧΗΜΑ 29: Ποσοστά για τη μεταβλητή «ευθύνη διατήρηση».

30. Ευθύνη για ανάδειξη

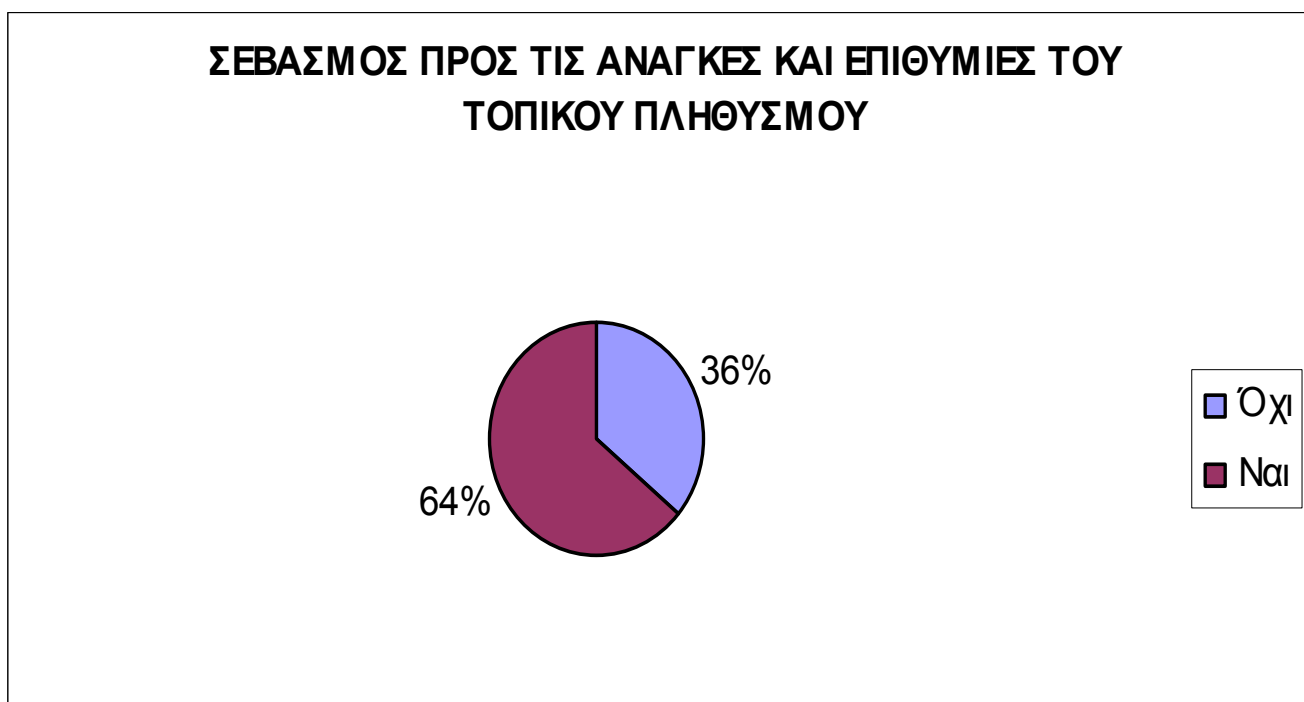
Σύμφωνα με το σχήμα 30, το 90 % του δείγματος θεωρεί ότι την ευθύνη για ανάδειξη έχουν οι τοπικές αρχές, ενώ το 10 % θεωρεί ότι την ευθύνη έχουν οι κάτοικοι.

ΣΧΗΜΑ 30: Ποσοστά για τη μεταβλητή «ευθύνη ανάδειξη».

31. Σεβασμός προς τις ανάγκες κι επιθυμίες του τοπικού πληθυσμού

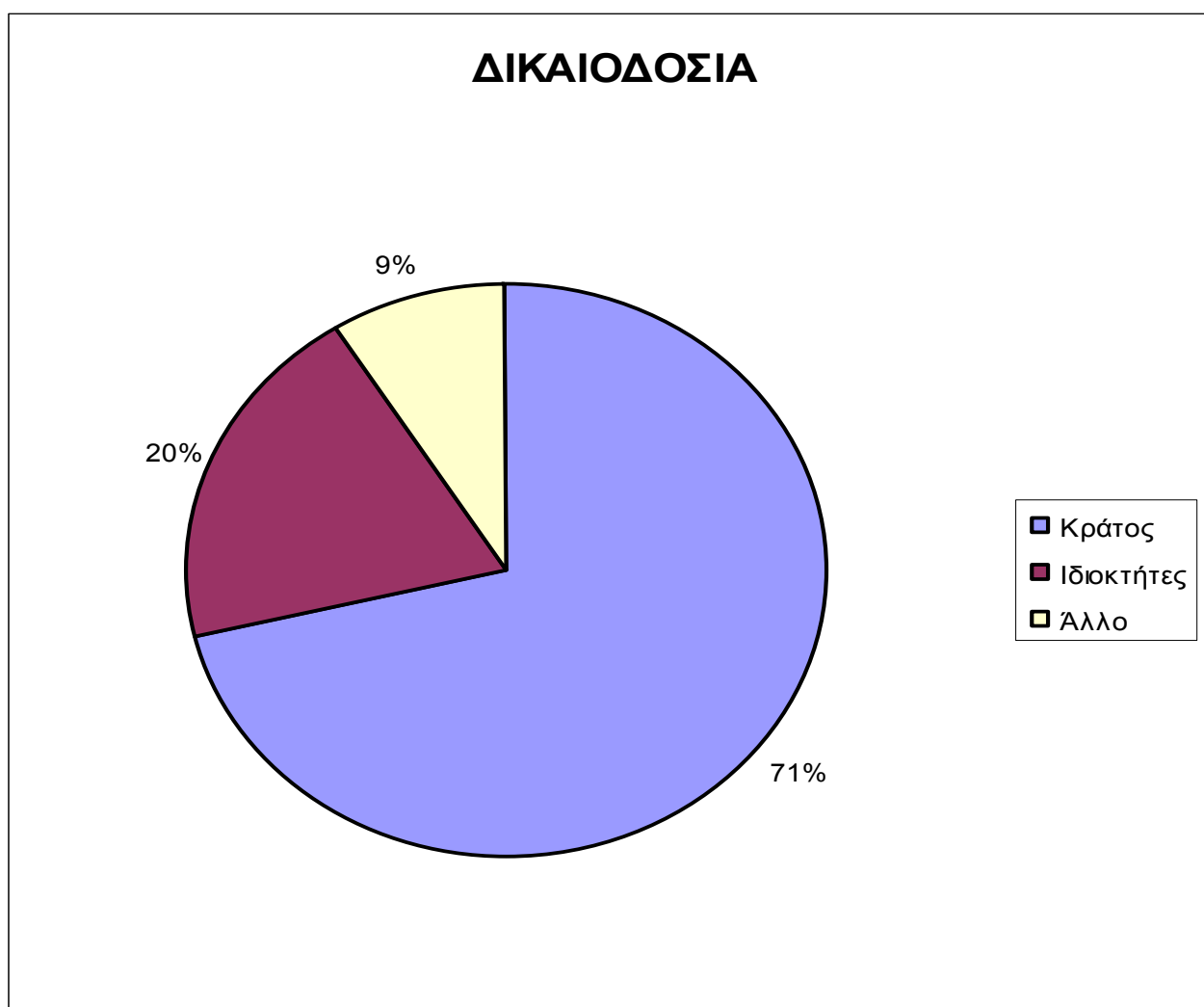
Σύμφωνα με το σχήμα 31, το 64 % των ερωτηθέντων πιστεύουν ότι οι διεργασίες για συντήρηση και ανάπλαση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς πραγματοποιήθηκαν έτσι, ώστε να σέβονται τις ανάγκες κι επιθυμίες του τοπικού πληθυσμού, ενώ το 36 % έχει αντίθετη γνώμη.

ΣΧΗΜΑ 31: Ποσοστά για τη μεταβλητή «ανάγκες».

32. Δικαιοδοσία

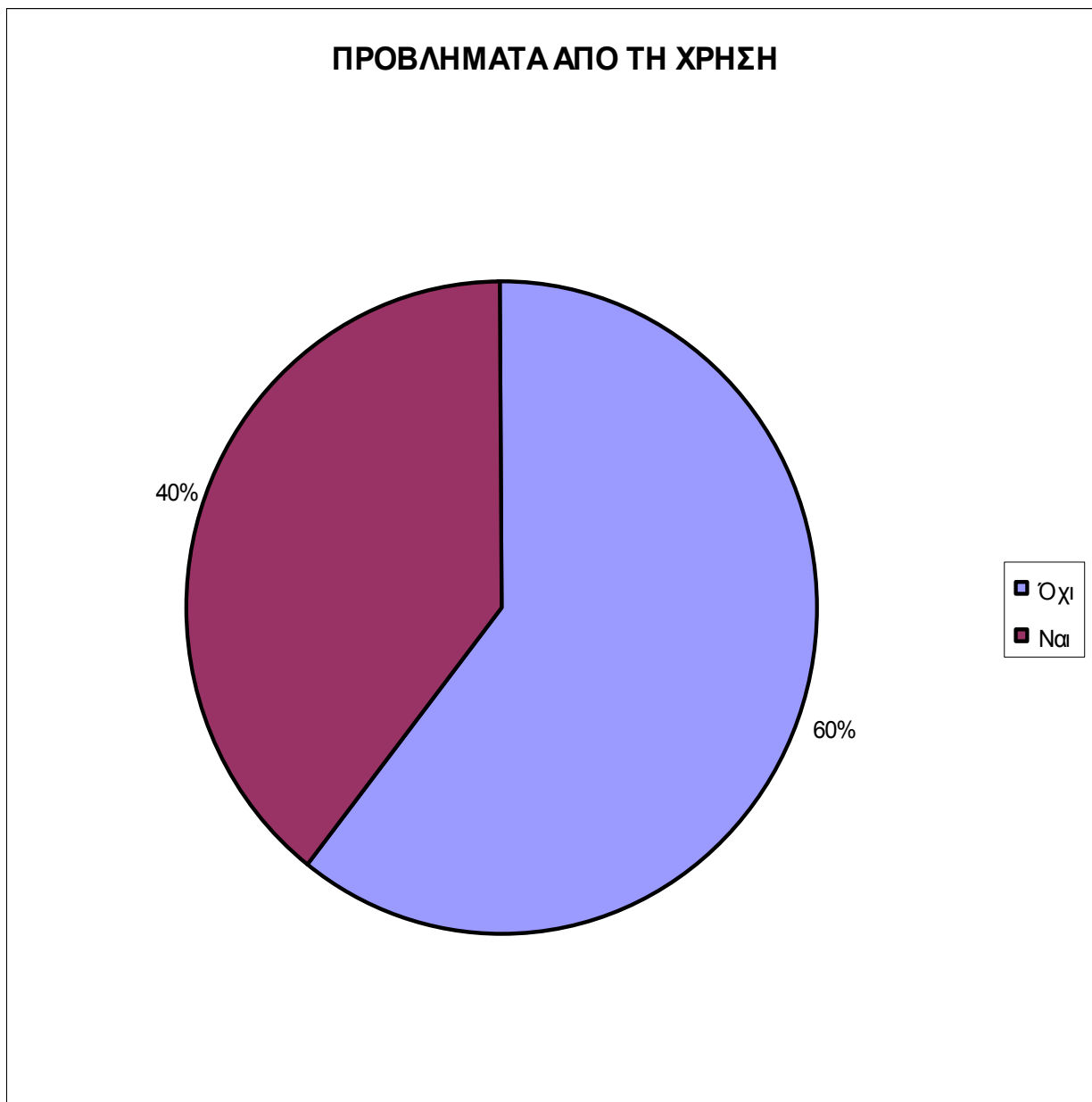
Στο σχήμα 32 παρατηρούμε ότι το 71 % του δείγματος θεωρεί ότι, για την καλύτερη προστασία και ανάπλασή της, η αρχιτεκτονική κληρονομιά πρέπει να είναι στη δικαιοδοσία του κράτους, το 20 % θεωρεί ότι πρέπει να είναι στη δικαιοδοσία των ιδιοκτητών, ενώ το 9 % θεωρεί ότι πρέπει να είναι στη δικαιοδοσία κάποιου άλλου φορέα.

ΣΧΗΜΑ 32: Ποσοστά για τη μεταβλητή «δικαιοδοσία».

33. Προβλήματα από τη χρήση

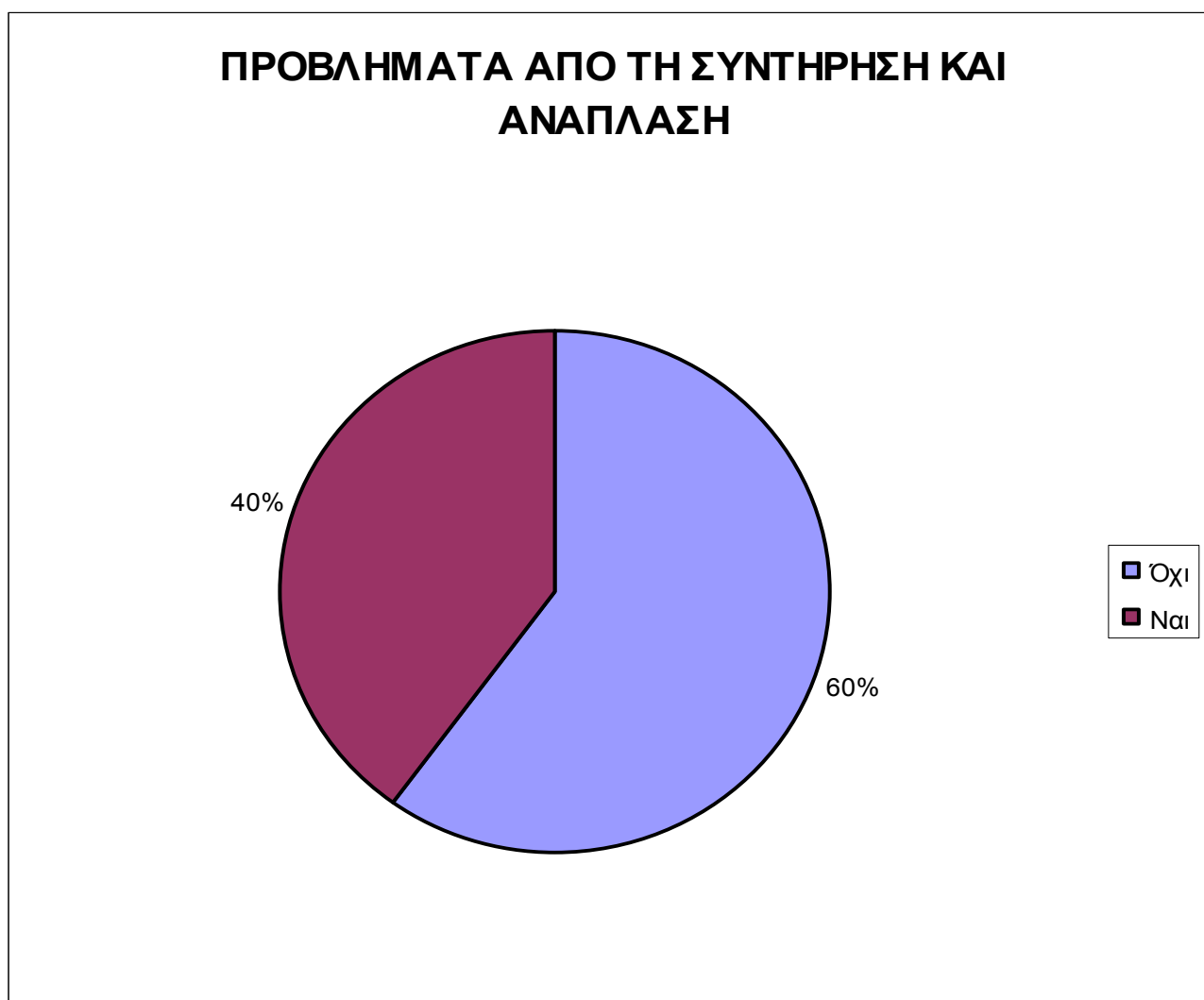
Στο σχήμα 33, διαπιστώνουμε ότι το 40 % του δείγματος θεωρεί ότι δημιουργούνται προβλήματα από τη σημερινή χρήση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, ενώ το 60 % υποστηρίζει το αντίθετο.

ΣΧΗΜΑ 33: Ποσοστά για τη μεταβλητή «προβλήματα χρήση».

34. Προβλήματα από τη συντήρηση κι ανάπλαση

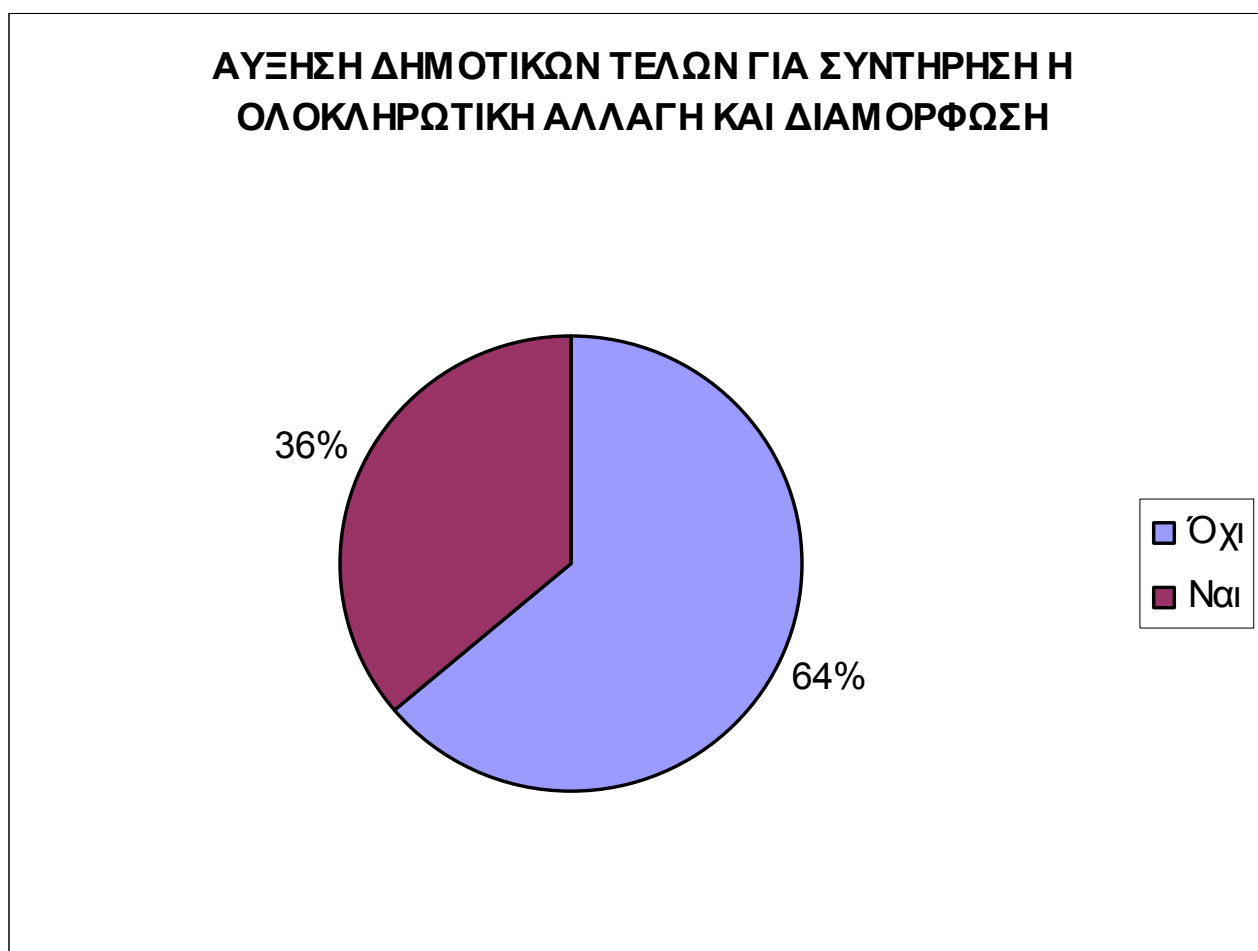
Παρατηρώντας το σχήμα 34, διαπιστώνουμε ότι το 40 % του δείγματος πιστεύει ότι δημιουργούνται προβλήματα από τη συντήρηση κι ανάπλαση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, ενώ το 60 % πιστεύει το αντίθετο.

ΣΧΗΜΑ 34: Ποσοστά για τη μεταβλητή «προβλήματα συντήρηση».

35. Αύξηση δημοτικών τελών για συντήρηση ή ολοκληρωτική αλλαγή και διαμόρφωση

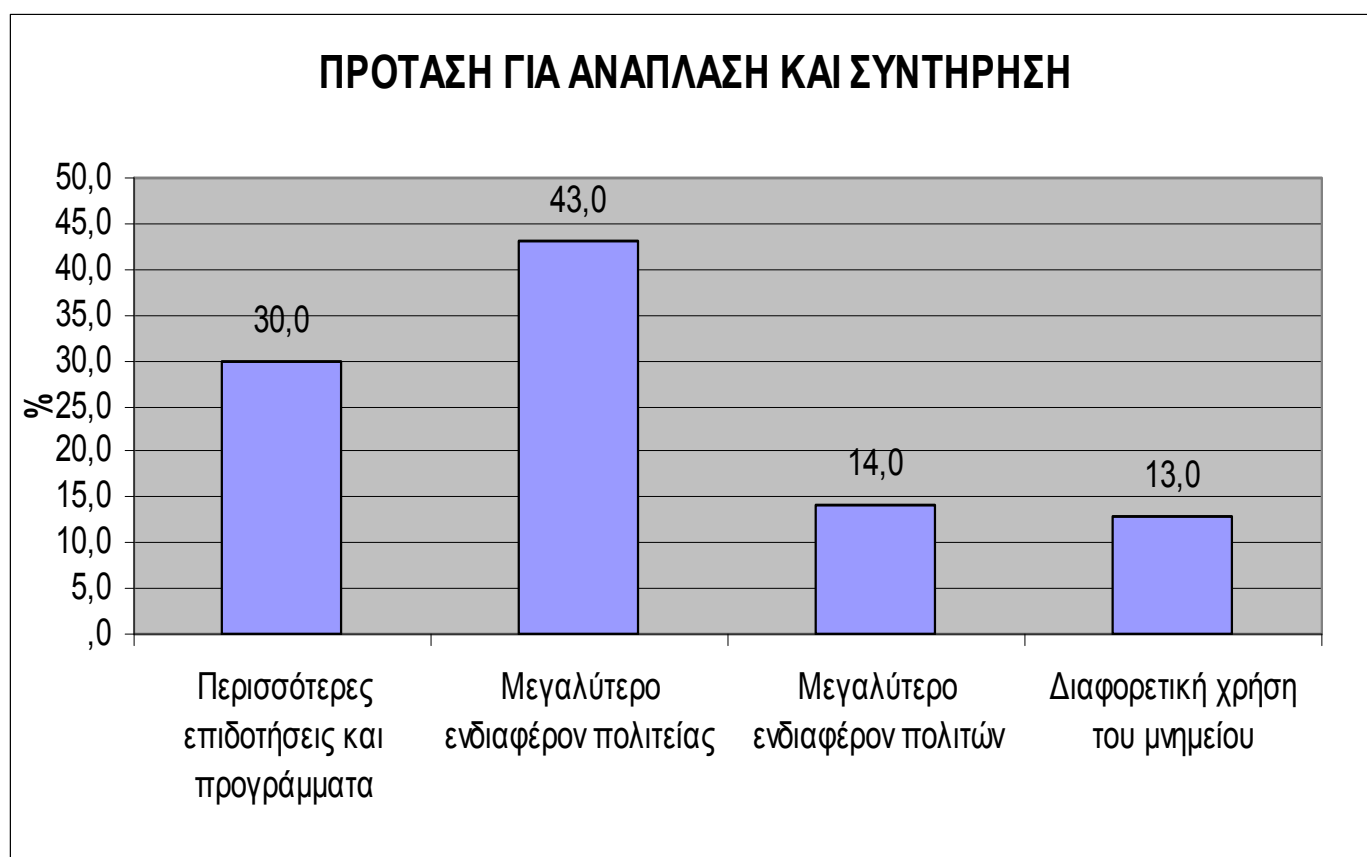
Στο σχήμα 35, βλέπουμε ότι το 35 % του δείγματος είναι διατεθειμένο για αύξηση των δημοτικών τελών για συντήρηση ή ολοκληρωτική αλλαγή και διαμόρφωση των συγκεκριμένων χώρων, ενώ το 64 % δεν είναι διατεθειμένο.

ΣΧΗΜΑ 35: Ποσοστά για τη μεταβλητή «δημοτικά τέλη».

36. Πρόταση για ανάπλαση και συντήρηση

Από το σχήμα 36 συμπεραίνουμε ότι το 30 % του δείγματος θεωρεί ότι, από πλευράς ανάπλασης και συντήρησης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης, πρέπει να υπάρχουνε περισσότερες επιδοτήσεις και προγράμματα, το 43 % υποστηρίζει ότι πρέπει το ενδιαφέρον της πολιτείας να οξυνθεί, το 14 % θεωρεί ότι πρέπει να αυξηθεί το ενδιαφέρον των πολιτών και, τέλος, το 13 % του δείγματος υποστηρίζει ότι πρέπει να αλλάξει η παρούσα χρήση των μνημείων.

ΣΧΗΜΑ 36: Ποσοστά για τη μεταβλητή «πρόταση».

4.3 Ανάλυση αποτελεσμάτων

Στη συγκεκριμένη έρευνα έλαβαν μέρος 200 άτομα, εκ των οποίων το 58% είναι γυναίκες και το 42% άνδρες, συνεπώς οι γυναίκες που έλαβαν μέρος ήταν περισσότερες. Οι ηλικίες κυμαίνονται μεταξύ 18 και 62 ετών και η μέση ηλικία είναι αυτή των 39 ετών. το 2 % του δείγματος αντιστοιχεί σε αποφοίτους Δημοτικού, το 4% σε αποφοίτους Γυμνασίου, το 36,5 % σε αποφοίτους Λυκείου, το 12% σε πτυχιούχους Ι.Ε.Κ., το 28 % σε αποφοίτους Τ.Ε.Ι., το 14% σε πτυχιούχους Α.Ε.Ι., το 2 % σε κατόχους μεταπτυχιακού διπλώματος και το 1,5% σε κατόχους διδακτορικού διπλώματος. Σχετικά με την καταγωγή, το 82,5 % απάντησε ότι η καταγωγή του είναι από τα Τρίκαλα, ενώ το 17,5 % απάντησε ότι δεν κατάγεται από τα Τρίκαλα. Όσον αφορά στο αν είναι μόνιμοι κάτοικοι Τρικάλων, το 84 % του δείγματος απάντησε θετικά, ενώ το 16 % απάντησε αρνητικά. η οικογενειακή κατάσταση του δείγματος, δηλαδή το 70,5 % είναι έγγαμοι, το 26 % είναι άγαμοι και το 3,5 % βρίσκεται σε διαφορετικού είδους κατάσταση. Σχετικά με το επάγγελμα, το 69 % των ερωτηθέντων είναι δημόσιοι υπάλληλοι, το 6 % δημοτικοί υπάλληλοι, το 8,5 ιδιωτικοί υπάλληλοι, το 0,5 αγρότες, το 7% είναι φοιτητές, το 5 % άνεργοι, και το 4 % απάντησε ότι κατέχει άλλου είδους ιδιότητα. Οι άτεκνοι κατέχουν 30% κι εκείνοι που έχουν τεκνοποιήσει καταλαμβάνουν το 70 % του δείγματος. Το 20,7 % όσων έχουν τεκνοποιήσει έχει ένα παιδί, το 62,1 % έχει δύο παιδιά, το 14,3 % έχει 3 παιδιά, το 2,1% έχει 4 παιδιά και το 0,7 % έχει 5 παιδιά. Για το ατομικό εισόδημα, το 15 % καταλαμβάνει εισόδημα έως και 700 ευρώ, το 63,5 % από 701 έως και 1.400 ευρώ, το 14 % από 1.401 έως και 2.100 ευρώ, το 4 % από 2.101 έως και 2.800 ευρώ και το 3,5 % άνω των 2.800 ευρώ. Όσον αφορά στο οικογενειακό εισόδημα των ερωτηθέντων, το 3 % αυτών καταλαμβάνουν έως και 700 ευρώ, το 26,5 % από 701 έως και 1.400 ευρώ, το 31 % από 1.401 έως και 2.100 ευρώ, το 21,5 % από 2.101 έως και 2.800 ευρώ και το 18 % άνω των 2.800 ευρώ. Στην ερώτηση αν θεωρούν ότι υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη, το 69 % των ερωτηθέντων υποστηρίζει πως υπάρχουν πολλά μνημεία, ενώ το 31 % υποστηρίζει το αντίθετο. Σχετικά με το βαθμό πληροφοριών, λίγες πληροφορίες σχετικά με τα μνημεία της πόλης γνωρίζει το 34,5%, όσοι δεν γνωρίζουν πληροφορίες καταλαμβάνουν ποσοστό 5 %, όσοι γνωρίζουν σε μέτριο επίπεδο πληροφορίες καταλαμβάνουν ποσοστό 32 %, όσοι γνωρίζουν αρκετές 23,5 % και όσοι γνωρίζουν πολλές 5 %. Το Φρούριο κατέχει το μεγαλύτερο ποσοστό ως το πιο γνωστό μνημείο των Τρικάλων, δηλαδή το 43 %, έπειτα το 16,5 % θεωρεί το Κουρσούμ Τζαμί, το 12,5 % το Βαρούσι, το 10 % τα Μανάβικα, το 8 % το Μύλο Ματσόπουλου, το 7 % τις γέφυρες του ποταμού Ληθαίου, το 1,5 % το κτίριο Πελέκη, το 1 % το ξενοδοχείο «Πανελλήνιον» και, τέλος, το 0,5 % θεωρεί κάποιο άλλο κτίσμα ως το πιο γνωστό μνημείο των Τρικάλων. Το 22,5 % των ερωτηθέντων υποστηρίζει ότι τα αρχοντικά της πόλης τη διαφοροποιούν από άλλες, το 64 % υποστηρίζει ότι οι γέφυρες του ποταμού Ληθαίου διαδραματίζουν το ρόλο αυτό, το 1 % θεωρεί τα μουσεία, ενώ το 12,5 % θεωρεί ότι άλλα

κτίσματα είναι το σήμα κατατεθέν της πόλης. Στην ερώτηση αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους το 76,5 % απάντησε θετικά, ενώ το 23,5 % απάντησε αρνητικά. Επίσης, το 19 % πιστεύει ότι χρησιμοποιείται για κατοικία, το 51,8 % θεωρεί ότι χρησιμοποιείται για διασκέδαση, ψυχαγωγία κι εκδηλώσεις, το 11,9 % για δημόσια χρήση, ενώ το 2,4 % των ερωτηθέντων υποστηρίζει πως η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης υπόκειται σε άλλου είδους χρήση. Το 29 % του δείγματος θεωρεί ότι η συμβολή της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στην οικονομική ευημερία της πόλης είναι μικρή, το 39,5 % πιστεύει ότι η συμβολή είναι μέτρια, το 25 % ότι η συμβολή είναι επαρκής και το 6,5 % υποστηρίζει ότι η συμβολή είναι μεγάλη. Επιπλέον, το 21,5 % του δείγματος θεωρεί ότι το Φρούριο είναι το μνημείο που συμβάλλει περισσότερο στην οικονομική ανάπτυξη της πόλης, το 3,5 % πιστεύει ότι τι μνημείο με τη μεγαλύτερη οικονομική συμβολή είναι το Κουρσούμ Τζαμί, το 6,5 % υποστηρίζει ότι είναι το Βαρούσι, το 8,5 % υποστηρίζει το Μύλο του Ματσόπουλου, το 5,5 % τις γέφυρες του ποταμού Ληθαίου, το 53,5 % υποστηρίζει τα Μανάβικα, ενώ το 1 % υποστηρίζει ότι κάποιο άλλο μνημείο είναι εκείνο που συμβάλλει περισσότερο οικονομικά. Το 2,5 % του δείγματος πιστεύει ότι η ιδιότητα με την οποία η αρχιτεκτονική κληρονομιά συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη της πόλης είναι η παραγωγή, το 37 % πιστεύει ότι είναι ο τουρισμός, το 7,5 % πιστεύει ότι είναι η αγορά, το 52 % υποστηρίζει ότι είναι η διασκέδαση, η ψυχαγωγία και οι εκδηλώσεις και το 1 % υποστηρίζει πως η ιδιότητα αυτή είναι άλλου είδους. Το 2,5 % του δείγματος θεωρεί ότι τα μνημεία υστερούν επίσκεψης, το 24,5 % θεωρεί την επισκεψιμότητα ελάχιστη, το 54,5 % τη θεωρεί μέτρια, το 16,5 % επαρκή, ενώ το 2,5 % θεωρεί τα μνημεία αυτά έχουν πολλούς επισκέπτες. Ακόμη, το 78 % του δείγματος γνωρίζει ότι πραγματοποιούνται εκδηλώσεις στους εν λόγω χώρους, ενώ το 22 % δεν γνωρίζει. Το 1 % του δείγματος δεν θεωρεί καθόλου ενδιαφέρουσα την παρούσα ιδιότητα των μνημείων, το 15 % τη θεωρεί λίγο ενδιαφέρουσα, το 31,5 % τη θεωρεί μετρίως ενδιαφέρουσα, το 44 % αρκετά ενδιαφέρουσα και το 8,5 % πολύ ενδιαφέρουσα. Το 22 % του δείγματος πιστεύει ότι η αρχιτεκτονική κληρονομιά έχει αλλοιωθεί λίγο, το 30 % ότι έχει αλλοιωθεί σε μέτριο βαθμό, το 35 % θεωρεί ότι έχει αλλοιωθεί αρκετά και το 13 % πιστεύει ότι έχει αλλοιωθεί πολύ. Το 4 % του δείγματος πιστεύει ότι η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης δεν συντηρείται καθόλου, το 29 % πιστεύει ότι συντηρείται ελάχιστα, το 39 % θεωρεί ότι συντηρείται σε μέτριο βαθμό, το 24,5 % υποστηρίζει ότι συντηρείται επαρκώς και το 3,5 % υποστηρίζει ότι συντηρείται σε μεγάλο βαθμό. Το 74 % του δείγματος θεωρεί ότι η συντήρηση που έχουν υποστεί τα διάφορα μνημεία αναδεικνύει τη σημασία και την ιστορία τους, ενώ το 26 % υποστηρίζει το αντίθετο. Επιπλέον, το 79 % του δείγματος θεωρεί ότι υπάρχει σεβασμός από τους κατοίκους και τους επισκέπτες της πόλης προς τα διάφορα μνημεία, ενώ το 21 % θεωρεί ότι δεν υπάρχει. Έπειτα, το 54 % υποστηρίζει ότι υπάρχει σεβασμός από την πολιτεία όσον αφορά στη διατήρηση της αρχικής φυσιογνωμίας των

μνημείων, ενώ το 46 % πιστεύει ότι δεν υπάρχει. Το 81 % του δείγματος υποστηρίζει ότι οι τοπικές αρχές έχουν τη μεγαλύτερη ευθύνη για τη διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης, ενώ το 19 % θεωρεί ότι την ευθύνη αυτή έχουν οι κάτοικοι. Στη συνέχεια, το 90 % του δείγματος θεωρεί ότι την ευθύνη για ανάδειξη έχουν οι τοπικές αρχές, ενώ το 10 % θεωρεί ότι την ευθύνη έχουν οι κάτοικοι. Το 90 % του δείγματος θεωρεί ότι την ευθύνη για ανάδειξη έχουν οι τοπικές αρχές, ενώ το 10 % θεωρεί ότι την ευθύνη έχουν οι κάτοικοι. Από τους ερωτηθέντες το 64 % πιστεύει ότι οι διεργασίες για συντήρηση και ανάπλαση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς πραγματοποιήθηκαν έτσι, ώστε να σέβονται τις ανάγκες κι επιθυμίες του τοπικού πληθυσμού, ενώ το 36 % έχει αντίθετη γνώμη, ενώ το 71 % του δείγματος θεωρεί ότι, για την καλύτερη προστασία και ανάπλασή της, η αρχιτεκτονική κληρονομιά πρέπει να είναι στη δικαιοδοσία του κράτους, το 20 % θεωρεί ότι πρέπει να είναι στη δικαιοδοσία των ιδιοκτητών, ενώ το 9 % θεωρεί ότι πρέπει να είναι στη δικαιοδοσία κάποιου άλλου φορέα. Το 40 % του δείγματος θεωρεί ότι δημιουργούνται προβλήματα από τη σημερινή χρήση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, ενώ το 60 % υποστηρίζει το αντίθετο και το 40 % του δείγματος πιστεύει ότι δημιουργούνται προβλήματα από τη συντήρηση κι ανάπλαση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, ενώ το 60 % πιστεύει το αντίθετο. Ακόμη, 35 % του δείγματος είναι διατεθειμένο για αύξηση των δημοτικών τελών για συντήρηση ή ολοκληρωτική αλλαγή και διαμόρφωση των συγκεκριμένων χώρων, ενώ το 64 % δεν είναι διατεθειμένο. Τέλος, το 30 % του δείγματος θεωρεί ότι, από πλευράς ανάπλασης και συντήρησης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης, πρέπει να υπάρχουν περισσότερες επιδοτήσεις και προγράμματα, το 43 % υποστηρίζει ότι πρέπει το ενδιαφέρον της πολιτείας να οξυνθεί, το 14 % θεωρεί ότι πρέπει να αυξηθεί το ενδιαφέρον των πολιτών και, τέλος, το 13 % του δείγματος υποστηρίζει ότι πρέπει να αλλάξει η παρούσα χρήση των μνημείων.

4.4 Επιλογή μεθόδου διερεύνησης της ανεξαρτησίας ανάμεσα στις μεταβλητές.

Για την διερεύνηση της ύπαρξης ή μη συσχέτισης στις μεταβλητές του ερωτηματολογίου θα χρησιμοποιηθεί ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 . Ο έλεγχος ανεξαρτησίας του Pearson εφαρμόζεται όταν θέλουμε να διαπιστώσουμε αν δυο κατηγορικές- ποιοτικές μεταβλητές ενός πληθυσμού σχετίζονται μεταξύ τους ή είναι ανεξάρτητες. Στην παρούσα έρευνα οι περισσότερες μεταβλητές είναι ποιοτικές, άρα για τον έλεγχο ανεξαρτησίας θα πάρουμε τις εξής υποθέσεις:

H0: Οι μεταβλητές είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους.

H1: Οι μεταβλητές δεν είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους.

Η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται εάν η τιμή του P- value είναι μικρότερη από το επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας που έχουμε επιλέξει. Συγκεκριμένα, η H0 απορρίπτεται όταν:

- P- value $< 0,01$ σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 1%
- P- value $< 0,05$ σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 5%
- P- value $< 0,1$ σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 10%

Ειδικότερα το χ^2 προσδιορίζεται από την σχέση : $\chi^2 = \sum (E_i - O_i)^2 / E_i$

Όπου $O_i = 1, 2, \dots$ εκφράζουν τις τιμές που παρατηρούνται και $E_i = 1, 2, \dots$ εκφράζουν τις αναμενόμενες τιμές ανάλογα με το τι ελέγχεται κάθε φορά και x η τυχαία μεταβλητή.

4.5 Έλεγχοι ανεξαρτησίας χ^2

4.5.1 Έλεγχος ανεξαρτησίας ανάμεσα στις μεταβλητές που εκφράζουν το αν οι ερωτηθέντες πιστεύουν αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη (mnimeia) και τι βαθμό πληροφοριών γνωρίζουν σχετικά με αυτά (plirofories).

H0: Η αντίληψη των ερωτηθέντων για το αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη δεν εξαρτάται από το βαθμό πληροφοριών που γνωρίζουν σχετικά με αυτά.

H1: Η αντίληψη των ερωτηθέντων για το αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη εξαρτάται από το βαθμό πληροφοριών που γνωρίζουν σχετικά με αυτά.

	Value	Df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,642 ^a	4	,001

Όσον αφορά στο βαθμό πληροφοριών, 46 άτομα απάντησαν ότι γνωρίζουν σε μέτριο βαθμό πληροφορίες για τα μνημεία αυτά. Σύμφωνα με τον έλεγχο η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται σε επίπεδο σημαντικότητας 1% ($P\text{-value}=0,001<0,01=\alpha$). Άρα, η αντίληψη των ερωτηθέντων για το αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη εξαρτάται από το βαθμό πληροφοριών που γνωρίζουν σχετικά με αυτά, γεγονός που κρίνεται λογικό, καθώς, αν δεν γνώριζαν για τα μνημεία, θα ήταν μικρότερος και ο αριθμός των πληροφοριών που θα κατείχαν.

4.5.2 Έλεγχος ανεξαρτησίας ανάμεσα στις μεταβλητές που εκφράζουν το αν οι ερωτηθέντες πιστεύουν αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία (mnimeia) στην πόλη και αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους (xrisikatoikwn).

H0: Η αντίληψη των ερωτηθέντων για το αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη δεν εξαρτάται από το αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους.

H1: Η αντίληψη των ερωτηθέντων για το αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη εξαρτάται από το αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους.

	Value	Df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,266 ^a	1	,004

Σχετικά με τη χρήση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, 115 άτομα απάντησαν ότι χρησιμοποιείται. Σύμφωνα με τον έλεγχο ανεξαρτησίας η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται σε επίπεδο σημαντικότητας 1% ($P\text{-value}=0,004<0,01=a$). Άρα, η αντίληψη των ερωτηθέντων για το αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη εξαρτάται από το αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους. Αυτή η συσχέτιση ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, διότι αν οι κάτοικοι χρησιμοποιούν τα μνημεία αυτά, σαφώς γνωρίζουν ότι υπάρχουν.

4.5.3 Έλεγχος ανεξαρτησίας ανάμεσα στις μεταβλητές που εκφράζουν το αν οι ερωτηθέντες πιστεύουν αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη (mnimeia) και σε τι βαθμό συμβάλλει η αρχιτεκτονική κληρονομιά στην οικονομική ανάπτυξη της (oikonsumvoli).

H0: Η αντίληψη των ερωτηθέντων για το αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη δεν εξαρτάται από το βαθμό συμβολής της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στην οικονομική ανάπτυξη της.

H1: Η αντίληψη των ερωτηθέντων για το αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη εξαρτάται από το βαθμό συμβολής της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στην οικονομική ανάπτυξη της.

	Value	Df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	14,435 ^a	3	,002

Οι ερωτηθέντες που απάντησαν ότι η συμβολή της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς είναι μέτρια στην οικονομική ανάπτυξη της πόλης ανέρχονται σε 52. Σύμφωνα με τον έλεγχο ανεξαρτησίας η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται σε επίπεδο σημαντικότητας 1% ($P\text{-value}=0,002<0,01=a$). Άρα, η αντίληψη των ερωτηθέντων για το αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη εξαρτάται από το βαθμό συμβολής της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στην οικονομική ανάπτυξη της, καθώς, εφ' όσον υπάρχουν και είναι υπό εκμετάλλευση, συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη της πόλης.

4.5.4 Έλεγχος ανεξαρτησίας ανάμεσα στις μεταβλητές που εκφράζουν το αν οι ερωτηθέντες πιστεύουν αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη (mnimeia) και αν πραγματοποιούνται εκδηλώσεις στους χώρους αυτούς (ekdilwseis).

H0: Η αντίληψη των ερωτηθέντων για το αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη δεν εξαρτάται από το αν πραγματοποιούνται εκδηλώσεις στους χώρους αυτούς.

H1: Η αντίληψη των ερωτηθέντων για το αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη εξαρτάται από το αν πραγματοποιούνται εκδηλώσεις στους χώρους αυτούς.

	Value	Df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,326 ^a	1	,000

Οι ερωτηθέντες που υποστηρίζουν ότι υπάρχουν πολλά μνημεία στην πόλη και ότι σε αυτά πραγματοποιούνται εκδηλώσεις ανέρχονται σε 119. Σύμφωνα με τον έλεγχο ανεξαρτησίας η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται σε επίπεδο σημαντικότητας 1% ($P\text{-value}=0,000<0,01=a$). Άρα, η αντίληψη των ερωτηθέντων για το αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη εξαρτάται από το αν πραγματοποιούνται εκδηλώσεις στους χώρους αυτούς. Η σχέση αυτή είναι ισχυρή, διότι αν οι πολίτες γνωρίζουν ότι πραγματοποιούνται εκδηλώσεις στους συγκεκριμένους χώρους, είναι αυτονόητο ότι θα γνωρίζουν και τους χώρους αυτούς.

4.5.5 Έλεγχος ανεξαρτησίας ανάμεσα στις μεταβλητές που εκφράζουν το αν οι ερωτηθέντες πιστεύουν αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη (mnimeia) και σε τι βαθμό έχει αλλοιωθεί η αρχιτεκτονική της κληρονομιά (alloiwsis).

H0: Η αντίληψη των ερωτηθέντων για το αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη δεν εξαρτάται από το βαθμό αλλοίωσης της αρχιτεκτονικής της κληρονομιάς.

H1: Η αντίληψη των ερωτηθέντων για το αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη εξαρτάται από το βαθμό αλλοίωσης της αρχιτεκτονικής της κληρονομιάς.

	Value	Df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,364 ^a	3	,010

51 άτομα θεωρούν ότι ο βαθμός αλλοίωσης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς είναι μέτριος. Σύμφωνα με τον έλεγχο ανεξαρτησίας η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται σε επίπεδο σημαντικότητας 5% ($P\text{-value}=0,01<0,05=a$). Επομένως, η αντίληψη των ερωτηθέντων για το αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη εξαρτάται από το βαθμό αλλοίωσης της αρχιτεκτονικής της κληρονομιάς. Αυτό είναι απολύτως φυσιολογικό, διότι αν είναι ενημερωμένοι οι κάτοικοι για την αλλοίωση, θα γνωρίζουν και τα μνημεία τα οποία την έχουν υποστεί.

4.5.6 Έλεγχος ανεξαρτησίας ανάμεσα στις μεταβλητές που εκφράζουν το αν οι ερωτηθέντες πιστεύουν αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη (mnimeia) και αν οι διεργασίες για συντήρηση και ανάπλαση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς πραγματοποιήθηκαν έτσι, ώστε να σέβονται τις ανάγκες και τις επιθυμίες του τοπικού πληθυσμού (anagkes).

H0: Η αντίληψη των ερωτηθέντων για το αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη δεν εξαρτάται από το αν οι διεργασίες για συντήρηση και ανάπλαση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς πραγματοποιήθηκαν έτσι, ώστε να σέβονται τις ανάγκες και τις επιθυμίες του τοπικού πληθυσμού.

H1: Η αντίληψη των ερωτηθέντων για το αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη εξαρτάται από το αν οι διεργασίες για συντήρηση και ανάπλαση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς πραγματοποιήθηκαν έτσι, ώστε να σέβονται τις ανάγκες και τις επιθυμίες του τοπικού πληθυσμού.

	Value	Df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,131 ^a	1	,003

Ο αριθμός των ατόμων που πιστεύουν ότι οι διεργασίες για συντήρηση και ανάπλαση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς πραγματοποιήθηκαν έτσι, ώστε να σέβονται τις ανάγκες και τις επιθυμίες του τοπικού πληθυσμού ανέρχεται σε 99 άτομα. Σύμφωνα με τον έλεγχο ανεξαρτησίας η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται σε επίπεδο σημαντικότητας 1% ($P\text{-value}=0,003<0,01=a$). Άρα, η αντίληψη των ερωτηθέντων για το αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη εξαρτάται από το αν οι διεργασίες για συντήρηση και ανάπλαση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς πραγματοποιήθηκαν έτσι, ώστε να σέβονται τις ανάγκες και τις επιθυμίες του τοπικού πληθυσμού. Αυτή η σχέση είναι συνέπεια κάποιας αντίδρασης ή μη για τέτοιου είδους

ενέργειες, οπότε σημαίνει ότι οι πολίτες θα γνωρίζουν τα μνημεία στα οποία θα έχουν πραγματοποιηθεί αυτές οι επεμβάσεις.

4.5.7 Έλεγχος ανεξαρτησίας ανάμεσα στις μεταβλητές που εκφράζουν το αν οι ερωτηθέντες πιστεύουν αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους (xrisikatoikwn) και κατά πόσο συμβάλλει στην οικονομική της ευημερία (oikonsumvoli).

H0: Η γνώμη των ερωτηθέντων για το αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους δεν εξαρτάται από το βαθμό συμβολής της στην οικονομική ευημερία της πόλης.

H1: Η γνώμη των ερωτηθέντων για το αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους εξαρτάται από το βαθμό συμβολής της στην οικονομική ευημερία της πόλης.

	Value	Df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	16,922 ^a	3	,001

60 από τους ερωτηθέντες θεωρούν ότι η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους και συμβάλλει μέτρια στην οικονομική ανάπτυξή της. Σύμφωνα με τον έλεγχο ανεξαρτησίας η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται σε επίπεδο σημαντικότητας 1% ($P\text{-value}=0,001<0,01=a$). Οπότε, η γνώμη των ερωτηθέντων για το αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους εξαρτάται από το βαθμό συμβολής της στην οικονομική ευημερία της πόλης, καθώς, εφ' όσον βρίσκεται υπό χρησιμοποίηση κι εκμετάλλευση, σημαίνει ότι ενισχύει οικονομικά την πόλη.

4.5.8 Έλεγχος ανεξαρτησίας ανάμεσα στις μεταβλητές που εκφράζουν το αν οι ερωτηθέντες πιστεύουν αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους (xrisikatoikwn) και αν πραγματοποιούνται εκδηλώσεις στους χώρους αυτούς (ekdilwseis).

H0: Η γνώμη των ερωτηθέντων για το αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους δεν εξαρτάται από το αν πραγματοποιούνται εκδηλώσεις στους χώρους αυτούς.

H1: Η γνώμη των ερωτηθέντων για το αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους εξαρτάται από το αν πραγματοποιούνται εκδηλώσεις στους χώρους αυτούς.

	Value	Df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	22,035 ^a	1	,000

Οι ερωτηθέντες που υποστηρίζουν ότι η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται και σε μνημεία της πραγματοποιούνται εκδηλώσεις ανέρχονται σε 131. Σύμφωνα με τον έλεγχο ανεξαρτησίας η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται σε επίπεδο σημαντικότητας 1% ($P\text{-value}=0,000<0,01=a$). Επομένως, η γνώμη των ερωτηθέντων για το αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους εξαρτάται από το αν πραγματοποιούνται εκδηλώσεις στους χώρους αυτούς, διότι, ενώ γίνονται εκεί οι διάφορες εκδηλώσεις, είναι αυτονόητο ότι οι χώροι αυτοί χρησιμοποιούνται.

4.5.9 Έλεγχος ανεξαρτησίας ανάμεσα στις μεταβλητές που εκφράζουν το αν οι ερωτηθέντες πιστεύουν αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους (xrisikatoikwn) και κατά πόσο έχει αλλοιωθεί (alloiwsí).

H0: Η γνώμη των ερωτηθέντων για το αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους δεν εξαρτάται από το βαθμό αλλοίωσής της.

H1: Η γνώμη των ερωτηθέντων για το αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους εξαρτάται από το βαθμό αλλοίωσής της.

	Value	Df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,290 ^a	3	,010

Οι ερωτηθέντες που θεωρούν ότι η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται, αλλά έχει υποστεί αλλοίωση σε σχετικά μεγάλο βαθμό είναι 52. Σύμφωνα με τον έλεγχο ανεξαρτησίας η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται σε επίπεδο σημαντικότητας 5% ($P\text{-value}=0,01<0,05=a$). Άρα, η γνώμη των ερωτηθέντων για το αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους εξαρτάται από το βαθμό αλλοίωσής της, δηλαδή αν υφίσταται αλλοίωση δεν θα χρησιμοποιείται, καθώς ισχύει και η αντίστροφη περίπτωση.

4.5.10 Έλεγχος ανεξαρτησίας ανάμεσα στις μεταβλητές που εκφράζουν το αν οι ερωτηθέντες πιστεύουν αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους (xrisikatoikwn) και αν οι διεργασίες για συντήρηση και ανάπλαση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς πραγματοποιήθηκαν έτσι, ώστε να σέβονται τις ανάγκες και τις επιθυμίες του τοπικού πληθυσμού (anagkes).

H0: Η γνώμη των ερωτηθέντων για το αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους δεν εξαρτάται από το αν οι διεργασίες για συντήρηση και ανάπλασή της πραγματοποιήθηκαν έτσι, ώστε να σέβονται τις ανάγκες και τις επιθυμίες του τοπικού πληθυσμού.

H1: Η γνώμη των ερωτηθέντων για το αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους εξαρτάται από το αν οι διεργασίες για συντήρηση και ανάπλασή της πραγματοποιήθηκαν έτσι, ώστε να σέβονται τις ανάγκες και τις επιθυμίες του τοπικού πληθυσμού.

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	7,881 ^a	1	,005

106 από τους ερωτηθέντες θεωρούν ότι η αρχιτεκτονική κληρονομιά χρησιμοποιείται και ότι οι διεργασίες για συντήρηση και ανάπλασή της πραγματοποιήθηκαν έτσι, ώστε να σέβονται τις ανάγκες και τις επιθυμίες του τοπικού πληθυσμού. Σύμφωνα με τον έλεγχο ανεξαρτησίας η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται σε επίπεδο σημαντικότητας 1% ($P\text{-value}=0,005<0,01=a$). Άρα, η γνώμη των ερωτηθέντων για το αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους εξαρτάται από το αν οι διεργασίες για συντήρηση και ανάπλασή της πραγματοποιήθηκαν έτσι, ώστε να σέβονται τις ανάγκες και τις επιθυμίες του τοπικού πληθυσμού. Αυτή η σχέση είναι λογική, καθώς αν πραγματοποιήθηκαν επεμβάσεις για συντήρηση κι ανάπλαση και με σεβασμό προς τους κατοίκους, τότε θα είναι πιο προσιτή σε αυτούς για χρήση.

4.5.11 Έλεγχος ανεξαρτησίας ανάμεσα στις μεταβλητές που εκφράζουν το βαθμό της οικονομικής συμβολής της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης σε αυτή (oikonsumvoli) και το αν υπάρχει σεβασμός από την πολιτεία όσον αφορά στη διατήρηση της αρχικής της φυσιογνωμίας (sevasmospoliteia).

H0: Ο βαθμός της οικονομικής συμβολής της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης σε αυτή δεν εξαρτάται από το αν υπάρχει σεβασμός από την πολιτεία όσον αφορά στη διατήρηση της αρχικής της φυσιογνωμίας.

H1: Ο βαθμός της οικονομικής συμβολής της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης σε αυτή εξαρτάται από το αν υπάρχει σεβασμός από την πολιτεία όσον αφορά στη διατήρηση της αρχικής της φυσιογνωμίας.

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	21,948 ^a	3	,000

49 από τους ερωτηθέντες απάντησαν ότι η αρχιτεκτονική κληρονομιά συμβάλλει μέτρια στην οικονομική ανάπτυξη της πόλης και ότι υπάρχει σεβασμός από την πολιτεία όσον αφορά στη διατήρηση της αρχικής της φυσιογνωμίας. Σύμφωνα με τον έλεγχο ανεξαρτησίας η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται σε επίπεδο σημαντικότητας 1% ($P\text{-value}=0,000<0,01=a$). Άρα, ο βαθμός της οικονομικής συμβολής της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης σε αυτή εξαρτάται από το αν υπάρχει σεβασμός από την πολιτεία όσον αφορά στη διατήρηση της αρχικής της φυσιογνωμίας. Αν διατηρηθούν τα αρχικά χαρακτηριστικά, τα οποία είναι αυτά που κάνουν γνωστά κι επισκέψιμα τα μνημεία, τότε θα συμβάλουν στην οικονομική ενίσχυση της πόλης.

4.5.12 Έλεγχος ανεξαρτησίας ανάμεσα στις μεταβλητές που εκφράζουν το βαθμό της αλλοίωσης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης (alloiwsis) και το αν υπάρχει σεβασμός από τους κατοίκους και τους επισκέπτες της προς τα διάφορα μνημεία (sevasmoskatoikoi).

H0: Ο βαθμός αλλοίωσης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης δεν εξαρτάται από το αν υπάρχει σεβασμός από τους κατοίκους και τους επισκέπτες της προς τα διάφορα μνημεία.

H1: Ο βαθμός αλλοίωσης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης εξαρτάται από το αν υπάρχει σεβασμός από τους κατοίκους και τους επισκέπτες της προς τα διάφορα μνημεία.

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,629 ^a	3	,001

Οι ερωτηθέντες που θεωρούν ότι η αρχιτεκτονική κληρονομιά έχει υποστεί αλλοίωση σε μεγάλο βαθμό και ότι υπάρχει σεβασμός από τους κατοίκους και τους επισκέπτες της προς τα διάφορα μνημεία ανέρχονται σε 55. Σύμφωνα με τον έλεγχο ανεξαρτησίας η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται σε επίπεδο σημαντικότητας 1% ($P\text{-value}=0,001<0,01=\alpha$). Άρα, ο βαθμός αλλοίωσης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης εξαρτάται από το αν υπάρχει σεβασμός από τους κατοίκους και τους επισκέπτες της προς τα διάφορα μνημεία. Η αλλοίωση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς προκαλείται από όσους έρχονται σε άμεση και καθημερινή επαφή με αυτή, που δεν είναι άλλοι από τους κατοίκους και τους τυχόν επισκέπτες της.

4.5.13 Έλεγχος ανεξαρτησίας ανάμεσα στις μεταβλητές που εκφράζουν αν η συντήρηση που έχουν υποστεί τα διάφορα μνημεία αναδεικνύει τη σημασία και την ιστορία τους (suntirisianadeiksi) και το τι πρέπει να γίνει από πλευράς ανάπλασης και συντήρησής της (protasi).

H0: Η πεποίθηση των ερωτηθέντων σχετικά με το αν η συντήρηση που έχουν υποστεί τα διάφορα μνημεία αναδεικνύει τη σημασία και την ιστορία τους δεν εξαρτάται από το τι πρέπει να γίνει από πλευράς ανάπλασης και συντήρησής τους.

H1: Η πεποίθηση των ερωτηθέντων σχετικά με το αν η συντήρηση που έχουν υποστεί τα διάφορα μνημεία αναδεικνύει τη σημασία και την ιστορία τους εξαρτάται από το τι πρέπει να γίνει από πλευράς ανάπλασης και συντήρησής τους.

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,066 ^a	3	,011

Οι ερωτηθέντες που υποστηρίζουν ότι η συντήρηση που έχουν υποστεί τα διάφορα μνημεία αναδεικνύει τη σημασία και την ιστορία τους και προτείνουν για την καλύτερη ανάπλαση και συντήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς μεγαλύτερο ενδιαφέρον της πολιτείας. Σύμφωνα με τον έλεγχο ανεξαρτησίας η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται σε επίπεδο σημαντικότητας 5% ($P\text{-value}=0,011<0,05=\alpha$). Άρα, ο πεποίθηση των ερωτηθέντων σχετικά με το αν η συντήρηση που έχουν υποστεί τα διάφορα μνημεία αναδεικνύει τη σημασία και την ιστορία τους εξαρτάται από το τι πρέπει να γίνει από πλευράς ανάπλασης και συντήρησής τους. Δηλαδή, οι κατάλληλες ενέργειες για συντήρηση κι ανάπλαση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, οδηγεί στην ανάδειξη της σημασίας και της ιστορίας της.

4.5.14 Έλεγχος ανεξαρτησίας ανάμεσα στις μεταβλητές που εκφράζουν το αν υπάρχει σεβασμός από την πολιτεία όσον αφορά στη διατήρηση της αρχικής φυσιογνωμίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς (sevasmospoliteia) και το τι πρέπει να γίνει από πλευράς ανάπλασης και συντήρησής της (protasi).

H0: Η άποψη των ερωτηθέντων για το αν υπάρχει σεβασμός από την πολιτεία όσον αφορά στη διατήρηση της αρχικής φυσιογνωμίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς δεν εξαρτάται από το τι πρέπει να γίνει από πλευράς ανάπλασης και συντήρησής της.

H1: Η άποψη των ερωτηθέντων για το αν υπάρχει σεβασμός από την πολιτεία όσον αφορά στη διατήρηση της αρχικής φυσιογνωμίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς εξαρτάται από το τι πρέπει να γίνει από πλευράς ανάπλασης και συντήρησής της.

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,149 ^a	3	,017

Ο αριθμός των ερωτηθέντων που υποστηρίζουν ότι δεν υπάρχει σεβασμός από την πολιτεία όσον αφορά στη διατήρηση της αρχικής φυσιογνωμίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και ότι για την καλύτερη ανάπλαση και συντήρησή της πρέπει να τπάρξει μεγαλύτερο ενδιαφέρον από αυτή. Σύμφωνα με τον έλεγχο ανεξαρτησίας η μηδενική υπόθεση απορρίπτεται σε επίπεδο σημαντικότητας 5% ($P\text{-value}=0,017<0,05=a$). Άρα, η άποψη των ερωτηθέντων για το αν υπάρχει σεβασμός από την πολιτεία όσον αφορά στη διατήρηση της αρχικής φυσιογνωμίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς εξαρτάται από το τι πρέπει να γίνει από πλευράς ανάπλασης και συντήρησής της. Απαραίτητη προϋπόθεση για να πραγματοποιηθεί οποιαδήποτε ενέργεια για την ανάπλαση και συντήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αποτελεί ο σεβασμός της πολιτείας προς αυτή.

4.6 Επιλογή μεθόδου παλινδρόμησης

Με τον όρο παλινδρόμηση, ο Francis Galton, αναφέρεται σε μια τελετή του αναφορικά με τη σχέση ανάμεσα στο ύψος των τέκνων και των γονέων. Συγκεκριμένα, ο Francis Galton παρατήρησε ότι, αν και οι ψηλοί γονείς έχουν ψηλά παιδιά και οι κοντοί γονείς έχουν κοντά παιδιά, το μέσο ύψος των παιδιών από γονείς με δεδομένο ύψος παλινδρομούσε προς το μέσο ύψος του συνόλου του πληθυσμού. Συνεπώς, ο Galton ονόμασε αυτή την τάση «παλινδρόμηση ως προς τη μετρίότητα» κι αυτό γιατί η ευθεία που παρίστανε την σχέση ανάμεσα στο μέσο ύψος των παιδιών και των γονέων είχε κλίση μικρότερη από τη μονάδα.

Ειδικότερα, σε ένα υπόδειγμα παλινδρόμησης, η εξαρτημένη μεταβλητή ονομάζεται παλινδρομούμενη μεταβλητή και η ανεξάρτητη ονομάζεται παλινδρομητής. Η πολλαπλή παλινδρόμηση, ανάλογα με το είδος των μεταβλητών που θέλουμε να επεξεργαστούμε, αλλάζει τύπος. Όταν το υπόδειγμα της παλινδρόμησης αποτελείται από μια εξαρτημένη και δυο ή περισσότερες ανεξάρτητες μεταβλητές τότε μιλάμε για πολλαπλή παλινδρόμηση. Και όταν για τον προσδιορισμό της συγκεκριμένης συνάρτησης απαιτείται η προσαρμογή μιας ευθείας, στην οποία απεικονίζεται η σχέση των μεταβλητών, κι επιπλέον αποτελείται από ποσοτικές μεταβλητές, τότε η συνάρτηση ονομάζεται γραμμική παλινδρόμηση. Η γενική μορφή της πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης είναι η ακόλουθη:

$$\underline{Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_{1i} + \beta_2 X_{2i} + \dots + \beta_k X_{ki} + e_i}$$

Όπου, $i = 1, 2, \dots, n$

Y είναι η εξαρτημένη μεταβλητή

$X_1, X_2, X_3, \dots, X_k$ είναι οι ανεξάρτητες μεταβλητές

β_1 είναι ο συντελεστής που προσδιορίζει στο υπόδειγμα την επίδραση της ανεξάρτητης μεταβλητής $X_1, X_2, \dots, X_k$ πάνω στην εξαρτημένη ευθεία Y .

β_0 είναι ο συντελεστής που αποτελεί το σταθερό όρο της παλινδρόμησης και εκφράζει τη μέση τιμή του Y , όταν δεν επιδρούν οι $X_1, X_2, \dots, X_k$ δηλαδή είναι το μέρος του Y που δεν επηρεάζεται από τις διακυμάνσεις των ερμηνευτικών μεταβλητών.

e_i είναι τα σφάλματα πρόβλεψης, $e_i = Y_i - \hat{Y}_i$, όπου $Y_i - \hat{Y}_i$, η απόσταση της τιμής Y_i από την προσαρμοσμένη ευθεία.

Καλύτερη ευθεία θεωρείται η ευθεία που δίνει τα μικρότερα σφάλματα. Προς όσες περισσότερες ερμηνευτικές μεταβλητές έχει το υπόδειγμα τόσο καλύτερο υπόδειγμα είναι, γιατί οι περισσότερες ερμηνευτικές μεταβλητές σκοπό έχουν την μείωση των σφαλμάτων.

Αντίθετα, όταν έχουμε ποιοτικά στοιχεία στην έρευνα, τότε έχουμε λογιστική παλινδρόμηση. Ειδικότερα, υπάρχουν περιπτώσεις, όπου η εξαρτημένη μεταβλητή είναι

ποιοτική. Μια ποιοτική εξαρτημένη μεταβλητή μπορεί να είναι διχοτομική ή πολυχοτομική. Όταν μιλάμε για διχοτομική μεταβλητή, εννοούμε την μεταβλητή που μπορεί να πάρει δυο τιμές 0 ή 1, ενώ η πολυχοτομική περισσότερες.

Η συνάρτηση της λογιστικής παλινδρόμησης (binary logistic regression) προβλέπει το λογάριθμο των πιθανοτήτων της εξαρτημένης μεταβλητής και η γενική της μορφή είναι η ακόλουθη:

$$\mathbf{Z=b_0+b_1X_1+b_2X_2+\dots+b_kX_k}$$

Z είναι ο λογάριθμος των πιθανοτήτων της εξαρτημένης μεταβλητής

b₀ είναι η σταθερά

και K οι ανεξάρτητες μεταβλητές των X μεταβλητών

Το Z είναι το αποκαλούμενο logit ή λόγος των πιθανοτήτων. Οι όροι b είναι οι λογιστικοί συντελεστές της παλινδρόμησης, οι οποίοι αποκαλούνται και εκτιμήσεις παραμέτρου.

Το exp (β) είναι η αναλογία των πιθανοτήτων για μια ανεξάρτητη μεταβλητή. Η αναλογία πιθανοτήτων είναι ο παράγοντας από τον οποίο η ανεξάρτητη μεταβλητή αυξάνοντας ή μειώνοντας, αυξάνει το λογάριθμο των πιθανοτήτων της εξαρτημένης, προς ισχύει ODDS RATIO=EXP (B) και b=ln(ODDS RATIO).

Μια λογιστική παλινδρόμηση μπορεί να γραφτεί και έτσι:

$$\mathbf{Ln p=a+Bx \ \& \ ln(p/1-p)=a+Bx}$$

Όπου, η μεταβολή της p είναι μεγαλύτερη από τη μεταβολή προς (1-p), και έτσι η χρησιμοποίηση της ln (p/1-p), αντί της ln p, δεν οδηγεί σε σημαντικό λάθος. Η συνάρτηση της ln (p/1-p), είναι αύξουσα συνάρτηση της p.

Η εξίσωση της λογιστικής παλινδρόμησης αν την μετασχηματίσουμε με βάση το λογάριθμο του λόγου πιθανότητας εμφάνισης του ενδεχομένου (A), την πιθανότητα μη εμφάνισης του ενδεχομένου αυτού (A'), γνωστό ως logit, κατά τη σχέση:

$$\mathbf{Ln (P(A)/P(A'))= a+b_1X_1+b_2X_2+\dots+b_kX_k}$$

4.7 Παλινδρομήσεις

1. Εκτίμηση μοντέλου λογιστικής παλινδρόμησης της εξαρτημένης μεταβλητής που εκφράζει αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη των Τρικάλων και των ανεξάρτητων μεταβλητών της.

Στο συγκεκριμένο μοντέλο λογιστικής παλινδρόμησης της εξαρτημένης μεταβλητής που εκφράζει αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη, υπάρχουν κάποιες ανεξάρτητες μεταβλητές που τοποθετούνται στο υπό εκτίμηση μοντέλο. Οι ανεξάρτητες αυτές μεταβλητές είναι:

- Η μεταβλητή που προσδιορίζει το βαθμό πληροφοριών που γνωρίζουν για τα μνημεία αυτά οι ερωτηθέντες (plirofories).
- Η μεταβλητή που εκφράζει το αν γνωρίζουν αν πραγματοποιούνται εκδηλώσεις στους χώρους αυτούς (ekdilwseis).
- Η μεταβλητή που εκφράζει το βαθμό συμβολής της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης στην οικονομική της ευημερία (oikonsumvoli).
- Η μεταβλητή που εκφράζει το αν οι διεργασίες για συντήρηση και ανάπλαση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς πραγματοποιήθηκαν έτσι, ώστε να σέβονται τις ανάγκες και τις επιθυμίες του τοπικού πληθυσμού (anagkes).

Για την εκτίμηση του παραπάνω μοντέλου χρησιμοποιήθηκε η λογιστική παλινδρόμηση (binary logistic regression). Όλες τις μεταβλητές βρίσκονται μαζί στον ακόλουθο πίνακα:

Εξαρτημένη μεταβλητή:	Αν πιστεύουν οι ερωτηθέντες ότι υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη (μνημεία).	0=Όχι 1=Ναι
Ανεξάρτητες μεταβλητές:	Ο βαθμός πληροφοριών που γνωρίζουν για τα μνημεία αυτά (πληροφορίες).	1=Καθόλου 2=Λίγες 3=Ούτε πολλές, ούτε λίγες 4=Αρκετές 5=Πολλές
	Αν γνωρίζουν ότι πραγματοποιούνται εκδηλώσεις στους χώρους αυτούς (εκδηλώσεις).	0=Όχι 1=Ναι
	Ο βαθμός συμβολής της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στην οικονομική ανάπτυξη της πόλης (οικον.συμβολή).	1=Καθόλου 2=Λίγο 3=Μέτρια 4=Αρκετά 5=Πολύ
	Αν οι διεργασίες για συντήρηση και ανάπλαση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς πραγματοποιήθηκαν έτσι, ώστε να σέβονται τις ανάγκες κι επιθυμίες του τοπικού πληθυσμού (ανάγκες).	0=Όχι 1=Ναι

Το μοντέλο αποτελείται από 4 στατιστικά σημαντικές μεταβλητές, οι οποίες είναι οι παραπάνω που φαίνονται στον πίνακα. Τα εμπειρικά αποτελέσματα της παλινδρόμησης παρουσιάζονται στο παρακάτω πίνακα.

		B	Wald	df	Sig.
Step 1 ^a	Πληροφορίες	,508	6,436	1	,011
	Οικον.συμβολή	,462	4,509	1	,034
	Εκδηλώσεις	1,098	8,141	1	,004
	Ανάγκες	,961	7,126	1	,008
	Constant	-3,330	15,436	1	,000

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται τα κριτήρια καλής προσαρμογής.

Model Summary			
Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	207,781 ^a	,167	,237

a. Estimation terminated at iteration number 5 because parameter estimates changed by less than ,001.

Από το παραπάνω μοντέλο λογιστικής παλινδρόμησης παρατηρείται ότι ο συντελεστής προσδιορισμού (Nagelkerke), ο οποίος δείχνει κατά πόσο προσαρμόζονται τα δεδομένα και αναφέρεται στο σύνολο των ανεξάρτητων μεταβλητών, είναι 23,7%. Το ποσοστό αυτό δείχνει ότι υπάρχει μια καλή προσαρμογή των δεδομένων. Επίσης, δείχνει ότι οι συγκεκριμένες ανεξάρτητες μεταβλητές ερμηνεύουν το 23,7% της διακύμανσης της εξαρτημένης. Επιπλέον, βλέπουμε ότι το -2 log likelihood= 207,781, το οποίο διερευνά την πιθανοφάνεια των αποτελεσμάτων, είναι υψηλό με αποτέλεσμα να θεωρείται καλό το υπόδειγμα.

Το υπό εκτίμηση μοντέλο λογιστικής παλινδρόμησης διαμορφώνεται ως εξής:

$$\text{Μνημεία} = -3,330 + 0,508\text{πληροφορίες} + 1,098\text{εκδηλώσεις} + 0,462\text{οικον.συμβολή} + 0,961\text{ανάγκες}$$

Για τις ανεξάρτητες μεταβλητές του υποδείγματος ισχύουν τα εξής:

Όσον αφορά στη μεταβλητή που εκφράζει το βαθμό των πληροφοριών που γνωρίζουν οι ερωτηθέντες για τα αρχιτεκτονικά μνημεία της πόλης, ο συντελεστής της κρίνεται στατιστικά σημαντικός σε επίπεδο σημαντικότητας 5%, αφού $0,011 < 0,05$. Το πρόσημο αυτής της μεταβλητής είναι θετικό, άρα όσο αυξάνεται η ανεξάρτητη μεταβλητή τόσο πιθανό είναι να αυξάνεται και η εξαρτημένη. Αναλυτικότερα, όσο περισσότερες πληροφορίες γνωρίζουν οι ερωτηθέντες για τα μνημεία, τόσο πιθανό είναι να πιστεύουν ότι υπάρχουν πολλά. (Khalid S. Al-hagla, 2010)

Η μεταβλητή που προσδιορίζει το αν οι ερωτηθέντες γνωρίζουν ότι πραγματοποιούνται εκδηλώσεις στους χώρους αυτούς κρίνεται, επίσης, σημαντική, σε επίπεδο σημαντικότητας 1%, αφού $0,004 < 0,01$. Το πρόσημο της μεταβλητής είναι θετικό, άρα όσο αυξάνεται η ανεξάρτητη αυτή μεταβλητή, τόσο πιθανό να αυξάνεται η εξαρτημένη. Ειδικότερα, όσο υποστηρίζουν οι ερωτηθέντες ότι γνωρίζουν πως πραγματοποιούνται εκδηλώσεις στα μνημεία, τόσο πιθανό είναι να θεωρούν ότι αυτά τα μνημεία υπάρχουν σε μεγάλο βαθμό στην πόλη. (Ebru Günlü et al, 2008)

Η μεταβλητή που εκφράζει το βαθμό συμβολής της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης στην οικονομική της ευημερία είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 5%, καθώς $0,34 < 0,05$. Το πρόσημο της μεταβλητής είναι θετικό, άρα όσο αυξάνεται η ανεξάρτητη αυτή μεταβλητή, τόσο πιθανό να αυξάνεται η εξαρτημένη. Συγκεκριμένα, όσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός της οικονομικής συμβολής της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης στην ανάπτυξη της, τόσο πιθανότερο είναι να γνωρίζουν οι ερωτηθέντες ότι υπάρχουν πολλά μνημεία. (Bordignon M., 2009)

Η μεταβλητή που εκφράζει το αν οι διεργασίες για συντήρηση και ανάπλαση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς πραγματοποιήθηκαν έτσι, ώστε να σέβονται τις ανάγκες και τις επιθυμίες του τοπικού πληθυσμού είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 1 %, διότι $0,008 < 0,01$. Το πρόσημο της μεταβλητής είναι θετικό, άρα όσο αυξάνεται η ανεξάρτητη αυτή μεταβλητή, τόσο πιθανό να αυξάνεται η εξαρτημένη. Ειδικότερα, όσο πιστεύουν οι ερωτηθέντες ότι οι διεργασίες έγιναν με σεβασμό των αναγκών κι επιθυμιών του τοπικού

πληθυσμού, τόσο αυξάνεται η πιθανότητα να γνωρίζουν και πολλά μνημεία στα οποία να πραγματοποιήθηκαν και οι διεργασίες αυτές. (Tweed C. et al, 2007)

Εκτίμηση μοντέλου λογιστικής παλινδρόμησης της εξαρτημένης μεταβλητής που εκφράζει αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης των Τρικάλων χρησιμοποιείται από τους κατοίκους της και των ανεξάρτητων μεταβλητών της.

Στο συγκεκριμένο μοντέλο λογιστικής παλινδρόμησης της εξαρτημένης μεταβλητής που εκφράζει αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης των Τρικάλων χρησιμοποιείται από τους κατοίκους της, υπάρχουν κάποιες ανεξάρτητες μεταβλητές που τίθενται στο υπό εκτίμηση μοντέλο. Οι ανεξάρτητες αυτές μεταβλητές είναι:

- Η μεταβλητή που εκφράζει το βαθμό με τον οποίο συμβάλλει η αρχιτεκτονική κληρονομιά στην οικονομική ευημερία της πόλης.
- Η μεταβλητή που εκφράζει το αν γνωρίζουν αν πραγματοποιούνται εκδηλώσεις στους χώρους αυτούς.
- Η μεταβλητή που προσδιορίζει το βαθμό αλλοίωσης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης των Τρικάλων.

Για την εκτίμηση του παραπάνω μοντέλου χρησιμοποιήθηκε η λογιστική παλινδρόμηση (binary logistic regression). Όλες τις μεταβλητές βρίσκονται στον παρακάτω πίνακα:

Εξαρτημένη μεταβλητή:	Αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά αυτούς πόλης των Τρικάλων χρησιμοποιείται από τους κατοίκους της (χρήση κατοίκων).	1=Καθόλου 2=Λίγο 3=Μέτρια 4=Αρκετά 5=Πολύ
Ανεξάρτητες μεταβλητές:	Ο βαθμός αυτούς οικονομικής συμβολής της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στην πόλη (οικον.συμβολή).	1=Καθόλου 2=Λίγες 3=Ούτε αυτούς, ούτε λίγες 4=Αρκετές 5=Αυτούς
	Αν γνωρίζουν ότι πραγματοποιούνται εκδηλώσεις στους χώρους αυτούς (εκδηλώσεις).	0=Όχι 1=Ναι
	Ο βαθμός αλλοίωσης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης των Τρικάλων (αλλοίωση).	1=Καθόλου 2=Λίγο 3=Μέτρια 4=Αρκετά 5=Πολύ

Το μοντέλο αποτελείται από 3 στατιστικά σημαντικές μεταβλητές, οι οποίες είναι οι παραπάνω, όπως φαίνονται στο πίνακα. Τα εμπειρικά αποτελέσματα της παλινδρόμησης παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα.

	B	Wald	df	Sig.
Step 1 ^a Οικον.συμβολή	,848	11,723	1	,001
Εκδηλώσεις	1,762	18,871	1	,000
Αλλοίωση	-,406	4,180	1	,041
Constant	-1,118	1,052	1	,305

Στον παρακάτω πίνακα καταγράφονται τα κριτήρια καλής προσαρμογής.

Model Summary			
Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	177,463 ^a	,184	,277

a. Estimation terminated at iteration number 5 because parameter estimates changed by less than ,001.

Από το παραπάνω μοντέλο λογιστικής παλινδρόμησης παρατηρείται ότι ο συντελεστής προσδιορισμού (Nagelkerke), ο οποίος δείχνει κατά πόσο προσαρμόζονται τα δεδομένα και αναφέρεται στο σύνολο των ανεξάρτητων μεταβλητών, είναι 27,7%. Το ποσοστό αυτό δείχνει ότι υπάρχει μια καλή προσαρμογή των δεδομένων. Επίσης, δείχνει ότι οι συγκεκριμένες ανεξάρτητες μεταβλητές ερμηνεύουν το 27,7% της διακύμανσης της εξαρτημένης. Επιπλέον, βλέπουμε ότι το $-2 \log \text{likelihood} = 177,463$, το οποίο διερευνά την πιθανοφάνεια των αποτελεσμάτων, είναι υψηλό με αποτέλεσμα να θεωρείται καλό το υπόδειγμα.

Το υπό εκτίμηση μοντέλο λογιστικής παλινδρόμησης διαμορφώνεται ως εξής:

$$\text{Χρήση κατοίκων} = -1,118 + 0,848\text{οικον.συμβολή} + 1,762\text{εκδηλώσεις} - 0,406\text{αλλοίωση}$$

Για τις ανεξάρτητες μεταβλητές του υποδείγματος ισχύουν τα εξής:

Όσον αφορά στη μεταβλητή που εκφράζει το βαθμό με τον οποίο συμβάλλει η αρχιτεκτονική κληρονομιά στην οικονομική ευημερία της πόλης, ο συντελεστής της κρίνεται

στατιστικά σημαντικός σε επίπεδο σημαντικότητας 1%, αφού $0,001 < 0,01$. Το πρόσημο της μεταβλητής είναι θετικό, άρα όσο αυξάνεται η ανεξάρτητη μεταβλητή τόσο πιθανό είναι να αυξάνεται και η εξαρτημένη. Αναλυτικότερα, όσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός συμβολής της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης στην οικονομική της ανάπτυξη, τόσο πιθανό είναι να χρησιμοποιείται από τους κατοίκους της. (Engelhardt R., 2005)

Η μεταβλητή που προσδιορίζει το αν οι ερωτηθέντες γνωρίζουν ότι πραγματοποιούνται εκδηλώσεις στους χώρους αυτούς κρίνεται, επίσης, σημαντική, σε επίπεδο σημαντικότητας 1%, αφού $0,000 < 0,01$. Το πρόσημο της μεταβλητής είναι θετικό, άρα όσο αυξάνεται η ανεξάρτητη αυτή μεταβλητή, τόσο πιθανό να αυξάνεται η εξαρτημένη. Ειδικότερα, όσο υποστηρίζουν οι ερωτηθέντες ότι γνωρίζουν πως πραγματοποιούνται εκδηλώσεις στα μνημεία, τόσο πιθανό είναι να χρησιμοποιείται η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης από τους κατοίκους. (Montira Horayangura Unakul, 2005)

Η μεταβλητή που προσδιορίζει το βαθμό αλλοίωσης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης των Τρικάλων είναι στατιστικά σημαντική, σε επίπεδο σημαντικότητας 5%, καθώς $0,041 < 0,05$. Το πρόσημο της μεταβλητής είναι αρνητικό, άρα όσο αυξάνεται η ανεξάρτητη αυτή μεταβλητή, τόσο πιθανό είναι να μειώνεται η εξαρτημένη. Συγκεκριμένα, όσο αυξάνεται ο βαθμός αλλοίωσης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης, τόσο πιθανότερο είναι αυτή να μην χρησιμοποιείται από τους κατοίκους της. (Minna Sunikka-Blank, 2009)

V. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

5.1 Συμπεράσματα-Προτάσεις

Στόχο της εργασίας αποτέλεσε η μελέτη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης των Τρικάλων και η γνώμη των κατοίκων και των επισκεπτών της για την ένταξη στον ιστό της, δηλαδή ποια η χρήση και η συμβολή της στη βιώσιμη ανάπτυξη της πόλης. Στο πρώτο κεφάλαιο, προσδιορίζεται η έννοια και η σπουδαιότητα της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς και η εξέλιξή της με το πέρασμα των χρόνων. Στη συνέχεια, αναφέρονται κι αναλύονται οι λεγόμενοι πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης, οι οποίοι αποτελούν τους παράγοντες για την ύπαρξη της αειφόρου ανάπτυξης.

Στη συνέχεια της εργασίας, αναφέρθηκαν ορισμένα στοιχεία των Τρικάλων, ώστε να δοθούν στον αναγνώστη και να κατανοήσει το προφίλ της πόλης. Μέσω αυτού του κεφαλαίου, πραγματοποιήθηκε ένα ταξίδι στο χρόνο με σημείο αναφοράς τα Τρίκαλα, γνωρίζοντας, έτσι, πτυχές, γνωστές ή μη, της ιστορίας τους. Διαπιστώνεται μέσω της ιστορικής αυτής διαδρομής, ότι πρόκειται για μία πόλη που είναι ανθεκτική στο χρόνο και πως παρέμεινε δυνατή, παρά τις διάφορες κακουχίες που βίωσε. Φυσικά, όταν γίνεται λόγος για μία ιστορική πόλη, όπως είναι τα Τρίκαλα, δεν θα μπορούσε να μην αναφερθεί η προέλευση του ιστορικού ονόματός της. Επομένως, έγινε αναφορά στις διάφορες πηγές προέλευσής του, καθώς πρόκειται για ιστορικά αξιοσημείωτες πληροφορίες.

Έπειτα, παρουσιάστηκαν ιδιαίτερα αξιόλογα κτίσματα και μνημεία, τα οποία αποτελούν χαρακτηριστικά της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης και, βεβαίως, κατόρθωσαν να αντέξουν στο χρόνο και να υφίστανται μέχρι και σήμερα στον ιστό της πόλης. Ορισμένα από αυτά είναι το Κουρσούμ Τζαμί, το Φρούριο, εκκλησίες, γέφυρες, σχολεία με ιδιαίτερη ιστορική σημασία, ιστορικά βιομηχανικά κτίρια κ.ά. .

Για την καταγραφή του θεωρητικού μέρους της εργασίας χρησιμοποιήθηκαν συγκεκριμένα εργαλεία. Αυτά ήταν η θεωρητική και βιβλιογραφική προσέγγιση των ποικίλων στοιχείων και όρων που αναφέρονται κι, έπειτα, η καταγραφή κι ανάλυσή τους στο κάθε κεφάλαιο.

Ύστερα από το θεωρητικό μέρος της εργασίας, ακολουθεί το ερευνητικό μέρος, όπου παρουσιάζονται τα ποσοστά των απαντήσεων σε διαγράμματα. Το ερωτηματολόγιο, που χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο για τη διεξαγωγή της έρευνας, απαντήθηκε ως επί το πλείστον από γυναίκες διάφορων ηλικιών. Οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες είναι απόφοιτοι Λυκείου, κατάγονται από τα Τρίκαλα και είναι μόνιμοι κάτοικοι. Στην πλειοψηφία τους οι ερωτηθέντες είναι έγγαμοι, δημόσιοι υπάλληλοι, έχουν τεκνοποιήσει και έχουν 2 παιδιά. Το ατομικό μηνιαίο εισόδημα των περισσότερων κυμαίνεται μεταξύ 701 και 1400 ευρώ, ενώ το οικογενειακό μεταξύ 1401 και 2100 ευρώ. Έπειτα, παρατηρήθηκε ότι η πλειοψηφία των

ερωτηθέντων υποστηρίζει ότι στην πόλη υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία και ότι γνωρίζει λίγες πληροφορίες σχετικά με αυτά. Το Φρούριο θεωρείται το γνωστότερο από τα μνημεία της πόλης, ενώ υποστηρίζεται ότι οι γέφυρες αποτελούν στοιχείο που διαφοροποιεί την πλοή από άλλες. Οι περισσότεροι υποστηρίζουν ότι η αρχιτεκτονική κληρονομιά χρησιμοποιείται από τους κατοίκους και τους επισκέπτες της πόλης, με σκοπό την ψυχαγωγία και τη διασκέδασή τους. Κατά τη γνώμη του δείγματος, η συμβολή της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στην οικονομική ευημερία της πόλης είναι μέτρια και αυτό το ρόλο διαδραματίζουν κυρίως τα Μανάβικα, διότι πιστεύεται ότι η συμβολή αυτή γίνεται μέσω της διασκέδασης και της ψυχαγωγίας. Η επισκεψιμότητα των μνημείων κρίθηκε μέτρια, οι πιο πολλοί κάτοικοι γνωρίζουν ότι σε αυτά πραγματοποιούνται διάφορες εκδηλώσεις και, επίσης, κρίθηκαν αρκετά ενδιαφέροντα. Οι πιο πολλοί θεωρούν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης έχει αλλοιωθεί αρκετά και ότι η συντήρηση που υφίσταται, πραγματοποιείται σε μέτριο βαθμό. Η πλειοψηφία θεωρεί ότι η συντήρηση που έχουν υποστεί τα διάφορα μνημεία αναδεικνύει τη σημασία και την ιστορία τους και ότι ότι υπάρχει σεβασμός από τους κατοίκους και τους επισκέπτες της πόλης προς αυτά, αλλά και της πολιτείας όσον αφορά στη διατήρηση της αρχικής τους φυσιογνωμίας. Οι περισσότεροι έκριναν ότι οι τοπικές αρχές έχουν τη μεγαλύτερη ευθύνη για τη διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης, αλλά και για την ανάδειξή της. Σύμφωνα με τους περισσότερους, οι διεργασίες για συντήρηση και ανάπλαση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς πραγματοποιήθηκαν έτσι, ώστε να σέβονται τις ανάγκες κι επιθυμίες του τοπικού πληθυσμού και πως για την καλύτερη προστασία και ανάπλασή της, πρέπει να είναι στη δικαιοδοσία του κράτους. Πλειοψηφία αποτελούν όσοι υποστηρίζουν ότι δεν δημιουργούνται προβλήματα από τη σημερινή χρήση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, τη συντήρηση κι ανάπλασή της. Επιπλέον, πλειοψηφία αποτελούν κι εκείνοι που δεν είναι διατεθειμένοι για αύξηση των δημοτικών τελών για συντήρηση ή ολοκληρωτική αλλαγή και διαμόρφωση των συγκεκριμένων χώρων. Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων επιζητά μεγαλύτερο ενδιαφέρον της πολιτείας, ώστε να είναι εφικτή η ανάπλαση και συντήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

Η εργασία συνεχίστηκε με τους ελέγχους ανεξαρτησίας των μεταβλητών, ώστε να διαπιστωθεί αν αυτές συνδέονται. Αρχικά, διαπιστώθηκε ότι η αντίληψη των ερωτηθέντων για το αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη εξαρτάται από το βαθμό πληροφοριών που γνωρίζουν σχετικά με αυτά, γεγονός που κρίνεται λογικό, καθώς, αν δεν γνώριζαν για τα μνημεία, θα ήταν μικρότερος και ο αριθμός των πληροφοριών που θα κατείχαν.

Έπειτα, σημειώνεται ότι η αντίληψη των ερωτηθέντων για το αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη εξαρτάται από το αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης

χρησιμοποιείται από τους κατοίκους. Αυτή η συσχέτιση ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, διότι αν οι κάτοικοι χρησιμοποιούν τα μνημεία αυτά, σαφώς γνωρίζουν ότι υπάρχουν.

Η αντίληψη των ερωτηθέντων για το αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη εξαρτάται από το βαθμό συμβολής της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στην οικονομική ανάπτυξή της, καθώς, εφ' όσον υπάρχουν και είναι υπό εκμετάλλευση, συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη της πόλης.

Επίσης, η πεποίθηση των ερωτηθέντων για το αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη εξαρτάται από το αν πραγματοποιούνται εκδηλώσεις στους χώρους αυτούς. Η σχέση αυτή είναι ισχυρή, διότι αν οι πολίτες γνωρίζουν ότι πραγματοποιούνται εκδηλώσεις στους συγκεκριμένους χώρους, είναι αυτονόητο ότι θα γνωρίζουν και τους χώρους αυτούς.

Επιπλέον, η αντίληψη των ερωτηθέντων για το αν υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη εξαρτάται από το βαθμό αλλοίωσης της αρχιτεκτονικής της κληρονομιάς. Αυτό είναι απολύτως φυσιολογικό, διότι αν είναι ενημερωμένοι οι κάτοικοι για την αλλοίωση, θα γνωρίζουν και τα μνημεία τα οποία την έχουν υποστεί.

Στη συνέχεια, παρατηρείται ότι η γνώμη των ερωτηθέντων για το αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους εξαρτάται από το βαθμό συμβολής της στην οικονομική ευημερία της πόλης, καθώς, εφ' όσον βρίσκεται υπό χρησιμοποίηση κι εκμετάλλευση, σημαίνει ότι ενισχύει οικονομικά την πόλη.

Αναφέρεται ότι η γνώμη των ερωτηθέντων για το αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους εξαρτάται από το αν πραγματοποιούνται εκδηλώσεις στους χώρους αυτούς, διότι, ενώ γίνονται εκεί οι διάφορες εκδηλώσεις, είναι αυτονόητο ότι οι χώροι αυτοί χρησιμοποιούνται.

Μάλιστα, η γνώμη των ερωτηθέντων για το αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους εξαρτάται από το βαθμό αλλοίωσή της, δηλαδή αν υφίσταται αλλοίωση δεν θα χρησιμοποιείται, καθώς ισχύει και η αντίστροφη περίπτωση.

Ένας ακόμη έλεγχος ανεξαρτησίας αποδεικνύει ότι η γνώμη των ερωτηθέντων για το αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους εξαρτάται από το αν οι διεργασίες για συντήρηση και ανάπλασή της πραγματοποιήθηκαν έτσι, ώστε να σέβονται τις ανάγκες και τις επιθυμίες του τοπικού πληθυσμού. Αυτή η σχέση είναι λογική, καθώς αν πραγματοποιήθηκαν επεμβάσεις για συντήρηση κι ανάπλαση και με σεβασμό προς τους κατοίκους, τότε θα είναι πιο προσιτή σε αυτούς για χρήση.

Σε έναν άλλο έλεγχο, φαίνεται ότι ο βαθμός της οικονομικής συμβολής της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης σε αυτή εξαρτάται από το αν υπάρχει σεβασμός από την πολιτεία όσον αφορά στη διατήρηση της αρχικής της φυσιογνωμίας. Αν διατηρηθούν τα αρχικά χαρακτηριστικά, τα οποία είναι αυτά που κάνουν γνωστά κι επισκέψιμα τα μνημεία, τότε θα συμβάλουν στην οικονομική ενίσχυση της πόλης.

Στη συνέχεια, ο βαθμός αλλοίωσης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης εξαρτάται από το αν υπάρχει σεβασμός από τους κατοίκους και τους επισκέπτες της προς τα διάφορα μνημεία. Η αλλοίωση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς προκαλείται από όσους έρχονται σε άμεση και καθημερινή επαφή με αυτή, που δεν είναι άλλοι από τους κατοίκους και τους τυχόν επισκέπτες της.

Επίσης, η πεποίθηση των ερωτηθέντων σχετικά με το αν η συντήρηση που έχουν υποστεί τα διάφορα μνημεία αναδεικνύει τη σημασία και την ιστορία τους εξαρτάται από το τι πρέπει να γίνει από πλευράς ανάπλασης και συντήρησής τους. Δηλαδή, οι κατάλληλες ενέργειες για συντήρηση κι ανάπλαση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, οδηγεί στην ανάδειξη της σημασίας και της ιστορίας της.

Τέλος, η άποψη των ερωτηθέντων για το αν υπάρχει σεβασμός από την πολιτεία όσον αφορά στη διατήρηση της αρχικής φυσιογνωμίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς εξαρτάται από το τι πρέπει να γίνει από πλευράς ανάπλασης και συντήρησής της. Απαραίτητη προϋπόθεση για να πραγματοποιηθεί οποιαδήποτε ενέργεια για την ανάπλαση και συντήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αποτελεί ο σεβασμός της πολιτείας προς αυτή.

Έπειτα, πραγματοποιήθηκαν 2 λογιστικές παλινδρομήσεις. Ειδικότερα, στην πρώτη εξαρτημένη μεταβλητή ήταν η εκείνη που εκφράζει αν οι ερωτηθέντες γνωρίζουν ότι υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πολη των Τρικάλων και παρατηρήθηκε ότι όσο περισσότερες πληροφορίες γνωρίζουν οι ερωτηθέντες για τα μνημεία, όσο υποστηρίζουν ότι γνωρίζουν πως πραγματοποιούνται εκδηλώσεις σε αυτά, όσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός της οικονομικής συμβολής τους στην ανάπτυξη της της πόλης και, τέλος, όσο πιστεύουν οι ερωτηθέντες ότι οι διεργασίες σε αυτή έγιναν με σεβασμό των αναγκών κι επιθυμιών του τοπικού πληθυσμού, τόσο πιθανότερο είναι να θεωρούν ότι αυτά τα μνημεία υπάρχουν σε μεγάλο βαθμό στην πόλη. Γεγονός απολύτως φυσιολογικό, διότι οι κάτοικοι των Τρικάλων, αλλά και οι επισκέπτες, γνωρίζουν για τις εκδηλώσεις στα σημεία αυτά και συμμετείχαν κι εξακολουθούν να συμμετέχουν ενεργά σε αυτές, οι οποίες πραγματοποιούνται σε αρκετά από τα μνημεία αυτά. Επομένως, μπορεί να ειπωθεί ότι το ποσοστό του πληθυσμού που γνωρίζει πολλά

από τα αρχιτεκτονικά μνημεία είναι σχετικά μεγάλο, καθώς συμμετέχει και στα πολιτιστικά δρώμενα που πραγματοποιούνται σε αυτά.

Επίσης προσδοκώμενη, είναι και η πεποίθηση των κατοίκων για την εξάρτηση της οικονομικής ευημερίας της πόλης και της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, διότι πολλά από τα μνημεία και τα κτίσματα που καταγράφηκαν στην εν λόγω εργασία, χρησιμοποιούνται από τους κατοίκους, και κυρίως για διασκέδαση σύμφωνα με τα στατιστικά αποτελέσματα, αλλά και σύμφωνα με την πραγματικότητα, με συνέπεια την οικονομική ανάπτυξη της πόλης, συνεισφέρουν, δηλαδή, οι ίδιοι οι κάτοικοι, αλλά και οι επισκέπτες, μέσω της διασκέδασής τους στην οικονομική ανάπτυξη. Συνεπώς, καθώς τα μνημεία που αξιοποιούνται για τη διασκέδαση του τοπικού πληθυσμού, και όχι μόνο, είναι και γνωστά σε αυτόν, τα οποία τυγχάνει να υφίστανται σε μεγάλο αριθμό.

Εφ' όσον οι κάτοικοι γνωρίζουν για την επεξεργασία κι ανάπλαση που έχουν υποστεί τα διάφορα μνημεία και αν έχουν πραγματωθεί με σεβασμό προς τις απαιτήσεις και τις επιθυμίες της τοπικής κοινωνίας, φυσική συνέπεια αποτελεί και η γνώση τους, μέσω της ανησυχίας τους, για τα κτίσματα αυτά. Οι Τρικαλινοί πολίτες ενδιαφέρονται και σχολιάζουν διάφορες τέτοιες ενέργειες, αλλά εκφράζουν, επίσης, προτάσεις, ίσως και παράπονα για τη διαχείριση των ιστορικών αυτών μνημείων και την τύχη τους.

Τέλος, παρατηρείται ότι υφίσταται μια λογική εξάρτηση των πληροφοριών που γνωρίζουν οι κάτοικοι με τον αριθμό των μνημείων της πόλης. Αυτό συμβαίνει λόγω της γνώσης και της αγάπης που τρέφεται από τους κατοίκους για την κληρονομιά της πόλης τους, η οποία είναι, βέβαια, μεγάλη. Δηλαδή, ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένοι είναι όσοι γνωρίζουν βαθύτερα την ιστορία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης, γεγονός που διαπιστώνεται κι από τις κινητοποιήσεις των ειδικών για την ανάπλαση και συντήρησή της.

Στη δεύτερη και τελευταία λογιστική παλινδρόμηση, εξαρτημένη μεταβλητή αποτέλεσε εκείνη που εκφράζει αν η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης των Τρικάλων χρησιμοποιείται από τους κατοίκους της και των ανεξάρτητων μεταβλητών της, με αποτέλεσμα να διαπιστωθεί ότι όσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός συμβολής της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στην πόλη στην οικονομική της ανάπτυξη, όσο υποστηρίζουν οι ερωτηθέντες ότι γνωρίζουν πως πραγματοποιούνται εκδηλώσεις στα μνημεία αυτά και όσο μικρότερος είναι ο βαθμός αλλοίωσης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης, τόσο πιθανότερο είναι αυτή να χρησιμοποιείται από τους κατοίκους της.

Η υπάρχουσα κατάσταση έρχεται να επιβεβαιώσει τα προαναφερθέντα αποτελέσματα. Παρατηρείται ότι η κύρια ιδιότητα με την οποία συμβάλλουν τα συγκεκριμένα κτίσματα είναι

αυτή της διασκέδασης, η οποία επιφέρει θετικά αποτελέσματα στην οικονομική ευμάρεια της πόλης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περιοχή των Μανάβικων, όπου πολλά είναι τα κτίρια που ολοένα ανακαινίζονται με στόχο τη δημιουργία κέντρων διασκέδασης. Η τάση αυτή παρατηρείται, διότι τα καταστήματα αυτά, λόγω πλεονεκτήματος της περιοχής, συγκεντρώνουν ιδιαίτερα μεγάλο αριθμό όσων επιθυμούν να πραγματοποιήσουν μία έξοδο, επομένως επιφέρει στους ιδιοκτήτες σημαντικά κέρδη. Συνεπώς, αποκτά όλο και μεγαλύτερη αξία η περιοχή, καθώς αποκτά ζωή ξανά.

Όπως προαναφέρθηκε, οι Τρικαλινοί συμμετέχουν στα πολιτιστικά δρώμενα που κατά καιρούς πραγματοποιούνται στην πόλη. Η διοργάνωση και, ιδιαίτερα, η συμμετοχή των κατοίκων στις εκδηλώσεις αυτές καθιστούν, κατά ένα μέρος, ζωντανή την αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης.

Αγκάθι στην όλη υπόθεση αποτελεί η εγκατάλειψη και η αμέλεια για τα μνημεία αυτά, τα οποία απαριθμούνται σε διάφορα σημεία της πόλης. Σε πολλά από αυτά είναι πλέον αδύνατη η συντήρηση, καθώς κινδυνεύουν με κατάρρευση. Συνέπεια της τραγικής αυτής κατάστασης αποτελεί η ανέφικτη κατοίκηση ή οποιαδήποτε άλλη πρόθεση για χρησιμοποίηση των κτιρίων αυτών.

Η παραπάνω έρευνα δίνει το έναυσμα για προβολή ορισμένων προτάσεων, μέσω της εργασίας αυτής, ώστε να βελτιωθεί η παρούσα κατάσταση σχετικά με την αρχιτεκτονική κληρονομιά. Συγκεκριμένα, ιδιαίτερο ρόλο θα διαδραμάτιζε η καλύτερη δυνατή αξιοποίηση και συντήρηση των εν λόγω κτισμάτων από τους ιδιοκτήτες τους, εφ' όσον αυτοί υφίστανται. Μία άλλη πρόταση αποτελεί η καταγραφή στον κατάλογο προστατευόμενων Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO όσο το δυνατό περισσότερων μνημείων, η οποία συνεπάγεται ότι αυτά θα τύχουν φροντίδας της. Επιπλέον, ανάσα για τα μνημεία αυτά θα αποτελούσε η σύσταση μιας Μη Κυβερνητικής Οργάνωσης ή μιας εθελοντικής, τοπικής ή μη, ομάδας που θα ασχολείτο με τη φροντίδα και την ανάπλαση των μνημείων αυτών. Η πραγματοποίηση όμοιας έρευνας σε γειτονικές περιοχές των Τρικάλων ίσως αποτελούσε μέτρο σύγκρισης και, συνεπώς, κίνητρο για κινητοποίηση σχετικά με την επιβίωση και χρησιμοποίηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Τέλος, η διεξαγωγή όμοιας έρευνας στην πόλη των Τρικάλων ύστερα από μερικά χρόνια, πιθανόν να οδηγούσε σε βελτίωση της παρούσας κατάστασης, λόγω της σύγκρισης με το παρελθόν και την επιτακτικότητα της εξέλιξης.

VI. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

6.1 Βιβλιογραφία

Άρθρα

1. Bordignon Marta, “The Ukrainian Approach to Cultural Heritage: A Different Way to Utilize the Historical Heritage for Economic Development”, Elsevier Ltd, 2009.
2. Ebru Günlü, Kamil Yağcı, İge Pörnar, “Preserving cultural heritage and possible impacts on regional development : Case of Izmir”, Elsevier Ltd, 2008
3. Engelhardt R., “Tourism, Culture and Sustainable Development: Safeguarding Cultural Heritage Sites and Capacity Building in South Asia”, Elsevier Ltd, 2005.
4. Khalid S. Al-hagla, “Sustainable urban development in historical areas using the tourist trail approach: A case study of the Cultural Heritage and Urban Development (CHUD) project in Saida, Lebanon”, Cities, 2010.
5. Minna Sunikka-Blank, “Sustainability and the existing housing stock”, Elsevier Ltd, 2009.
6. Montira Horayangura Unakul, “Cultural Survival and Revival in the Buddhist Sangha”, Elsevier Ltd, 2005.
7. Tweed C., Sutherland M., “Built cultural heritage and sustainable urban development”, Elsevier Ltd, 2007.

Ξένα Βιβλιογραφία

1. Botkin, Daniel B. , Keller, Edward A., «Environmental science: earth as a living planet», J. Wiley & Sons, New York 1998.
2. Fisher F., Black M., «Greening environmental policy: the politics of a sustainable future», Chapman, London 1995.
3. Selman, Paul H., «Local sustainability: managing and planning ecologically sound places», Paul Chapman, London 1996.
4. Turner, R. Kerry, «Sustainable environmental economics and management: principles and practice», J. Wiley & Sons, Chichester 1995.

1. Αποστολοπούλου Μ., «Μελέτη για τη βιώσιμη ανάπτυξη του Δ.Δ. Μάκρης στο δήμο Αλεξανδρούπολης Θράκης», Μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών «Βιώσιμη ανάπτυξη», κατεύθυνση: διαχείριση περιβάλλοντος, Αθήνα 2004.
2. Γοργογέτας Σ., «Αρχοντικά και νεοκλασσικά κτίρια των Τρικάλων» Άρθρο στο Τρικαλινό Ημερολόγιο 2002-2003.
3. Δημαδάμα Ζ., «Οικονομία, ανάπτυξη, περιβάλλον: Θεωρητικές προσεγγίσεις και πολιτικές της αειφόρου ανάπτυξης», εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2008.
4. Ευθυμιόπουλος Η., Μοδινός Μ., «Οι δρόμοι της αειφορίας: περιβάλλον-εργασία-επιχειρηματικότητα», εκδόσεις Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 2003.
5. Ζιάκας Γ., «Αρχαιολογικός και Τουριστικός Οδηγός Ν.Τρικάλων», Τρίκαλα 1976.
6. Ζώης Απ., άρθρο εφημερίδας «Η ΕΡΕΥΝΑ», αρ. φύλλου 15523, σελίδα 9, 13 Ιουνίου 2010
7. Κατσόγιαννος Ν., «Τα Τρίκαλα άλλοτε και τώρα», Τρίκαλα 1992.
8. Κατσόγιαννος Ν., «Τα Τρίκαλα και οι συνοικισμοί τους», Λάρισα 1992.
9. Κλειδονόπουλος Γ., «Βαρούσι, η πολιτισμική μας ταυτότητα», Άρθρο στο Τρικαλινό Ημερολόγιο, 2002-2003.
10. Κλιάφα Μ.-Γλούπας Κ.-Βαρβούλη Δ., «Στο Βαρούσι», Τρίκαλα 1985.
11. Κωστοπούλου-Μπαλαμώτη Κ., «Η Συνοικία των Τρικάλων Βαρούσι», Τρίκαλα 1987
12. Μητούλα Ρ., Αστάρα Ο., Κάλδης Π., «Βιώσιμη ανάπτυξη->έννοιες-> διεθνείς & ευρωπαϊκές διαστάσεις», εκδόσεις Rosili, Αθήνα 2008.
13. Μπαρούτας Κ., «Για την αισθητική και τον πολιτισμό των Τρικάλων», Άρθρο στο Τρικαλινό Ημερολόγιο 2002-2003.
14. Μπίθας Κ., «Βιώσιμες πόλεις: Θεωρία-Πολιτική», Τυπωθητώ, Αθήνα 2001.
15. Νημάς Θ., «Τρίκαλα-Καλαμπάκα-Μετέωρα-Πίνδος-Χάσια», (Γεωγραφία, Ιστορία, Μνημεία, Τουρισμός), Θεσσαλονίκη 1987.
16. Παπαγεωργίου Κ., «Βιώσιμη συνεταιριστική οικονομία: Θεωρία και πρακτική», Σταμούλης Αθήνα 2004.

17. Παπαστεργίου Κ., Ασκληπιός «Ο Πρώτος Γιατρός Χωρίς Σύνορα», Τρίκαλα 1998.
18. Πέρκα Α., «Οι νερόμυλοι των Τρικάλων», Διδακτορική διατριβή, Θεσσαλονίκη 2003
19. Πολιτιστικός Οργανισμός Δήμου Τρικκαίων (Π.Ο.Δ.Τ.) «Μουσεία και συλλογές της πόλης των Τρικάλων» Άρθρο στο Τρικαλινό Ημερολόγιο 2002-2003.
20. Σιάρδος Γ., Κουτσούσης Α., «Αειφορική γεωργία και ανάπτυξη», Ζυγός, Θεσσαλονίκη 2002.
21. «Τουριστικός Οδηγός Ν. Τρικάλων», Τρίκαλα 1998.
22. Τριανταφύλλου Θ., «Τα παλιά Τρίκαλα-Αναμνήσεις και Ιστορήματα», Τόμος Α', Τρίκαλα 1976.
23. Τριανταφύλλου Θ., «Τα παλιά Τρίκαλα-Αναμνήσεις και Ιστορήματα», Τόμος Β', Τρίκαλα 1977.
24. Ψημένος Σ., «Ανεξερεύνητη Θεσσαλία», Θεσσαλονίκη 1992.

Πηγές Internet

1. <http://www.hotelsintrikala.gr/>
2. <http://trikala-pindus.blogspot.com/>
3. <http://www.kliafa.gr/>
4. <http://www.scribd.com/>
5. <http://el.wikipedia.org/>

Παράρτημα

1. Ερωτηματολόγιο

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Τμήμα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας

Ερωτηματολόγιο για την πτυχιακή μελέτη με θέμα:

«Οργανική ένταξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στον πολεοδομικό ιστό της πόλης. Η περίπτωση των Τρικάλων.»

Το παρόν ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο, τα στοιχεία που θα προκύψουν θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για τους σκοπούς της πτυχιακής εργασίας και είναι αυστηρά εμπιστευτικά. Σας ευχαριστώ πολύ εκ των προτέρων για τη συνεργασία σας.

Φοιτήτρια: Γελαδάρη Ειρήνη

Αριθμός ερωτηματολογίου:

Το ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε πλήρως ☐

Ημερομηνία συμπλήρωσης ερωτηματολογίου

(Α) ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Παρακαλώ συμπληρώστε τα κενά όπου ζητείται και στις υπόλοιπες ερωτήσεις επιλέξτε την απάντηση που σας αντιπροσωπεύει.

1. Φύλο ερωτώμενου

Γυναίκα	
Ανδρας	

2. Αναφέρετε την ηλικία σας παρακαλώ.

.....ετών

3. Αναφέρετε παρακαλώ το μορφωτικό σας επίπεδο.

Αναλφάβητος	
Απόφοιτος/-η Δημοτικού	
Απόφοιτος/-η Γυμνασίου	
Απόφοιτος/-η Λυκείου	
Πτυχιούχος Ι.Ε.Κ.	
Πτυχιούχος Τ.Ε.Ι.	
Πτυχιούχος Α.Ε.Ι.	
Κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος	
Κάτοχος διδακτορικού διπλώματος	

4. Η καταγωγή σας είναι από τα Τρίκαλα;

Ναι	
Όχι	

5. Είστε μόνιμος κάτοικος Τρικάλων;

Ναι	
Όχι	

6. Αναφέρετε παρακαλώ την οικογενειακή σας κατάσταση.

Άγαμος	
Έγγαμος	
Άλλο	

7. Αναφέρετε παρακαλώ το επάγγελμά σας.

Δημόσιος Υπάλληλος	
Δημοτικός Υπάλληλος	
Ιδιωτικός Υπάλληλος	
Αγρότης	
Φοιτητής	
Άνεργος	
Άλλο	

8. Έχετε παιδιά;

Ναι	
Όχι	

9. Αν ναι, σημειώστε παρακαλώ τον αριθμό παρακάτω.

..... παιδιά

10. Το ατομικό σας εισόδημα είναι

Έως και 700 ευρώ	
Από 701 έως και 1400 ευρώ	
Από 1401 έως και 2100 ευρώ	
Από 2101 έως και 2800 ευρώ	
Άνω των 2800 ευρώ	

11. Το οικογενειακό σας εισόδημα είναι

Έως και 700 ευρώ	
Από 701 έως και 1400 ευρώ	
Από 1401 έως και 2100 ευρώ	
Από 2101 έως και 2800 ευρώ	
Άνω των 2800 ευρώ	

B) ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Παρακαλώ επιλέξτε την απάντηση που σας αντιπροσωπεύει.

1. Πιστεύετε ότι υπάρχουν πολλά αρχιτεκτονικά μνημεία στην πόλη;

Ναι	
Όχι	

2. Γνωρίζετε πληροφορίες σχετικά με αυτά;

1 Καθόλου	2 Λίγες	3 Ούτε πολλές, ούτε λίγες	4 Αρκετές	5 Πολλές

3. Παρακαλώ αναφέρετε το πιο γνωστό σε εσάς.

Κουρσούμ Τζαμί	
Μύλος Ματσόπουλου	
Φρούριο	
Γέφυρες του ποταμού Ληθαίου	
Βαρούσι	
Μανάβικα	
Ξενοδοχείο «Πανελλήνιον»	
Κτίριο Πελέκη (πλατεία Παλαιού Δεσποτικού)	
Άλλο	

4. Τι διαφοροποιεί την πόλη από τις υπόλοιπες πόλεις;
(παρακαλώ σημειώστε μόνο μία απάντηση)

Αρχοντικά	
Γέφυρες	
Μουσεία	
Άλλα κτίσματα	

5. Η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης χρησιμοποιείται από τους κατοίκους;

Ναι	
Όχι	

6. Αν ναι, για ποιο σκοπό; (παρακαλώ σημειώστε μόνο μία απάντηση)

Κατοικία	
Διασκέδαση-ψυχαγωγία-εκδηλώσεις	
Εμπορικές δραστηριότητες	
Δημόσια χρήση	
Άλλο	

7. Κατά πόσο συμβάλλει η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης στην οικονομική της ευημερία;

1 Καθόλου	2 Λίγο	3 Μέτρια	4 Αρκετά	5 Πολύ

8. Ποιο από τα παρακάτω πιστεύετε ότι συμβάλλει περισσότερο στην οικονομική ανάπτυξη της πόλης;

Φρούριο	
Κουρσούμ Τζαμί	
Βαρούσι	
Μύλος Ματσόπουλου	
Γέφυρες του ποταμού Ληθαίου	
Μανάβικα	
Άλλο	

9. Με ποια ιδιότητα συμβάλλουν τα μνημεία αυτά στην οικονομική ανάπτυξη της πόλης; (παρακαλώ σημειώστε μόνο μία απάντηση)

Παραγωγή	
Τουρισμός	
Αγορά	
Διασκέδαση-Ψυχαγωγία-Εκδηλώσεις	
Άλλο	

10. Πώς θα κρίνατε την επισκεψιμότητα των μνημείων;

1 Ανύπαρκτη	2 Ελάχιστη	3 Μέτρια	4 Επαρκής	5 Μεγάλη

11. Γνωρίζετε αν πραγματοποιούνται εκδηλώσεις στους χώρους αυτούς;

Ναι	
Όχι	

12. Πόσο ενδιαφέρουσα είναι η παρούσα ιδιότητα των μνημείων;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ

13. Κατά πόσο έχει αλλοιωθεί η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ

14. Κατά πόσο συντηρείται η αρχιτεκτονική κληρονομιά της πόλης;

1	2	3	4	5
Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Αρκετά	Πολύ

15. Η συντήρηση που έχουν υποστεί τα διάφορα μνημεία αναδεικνύει τη σημασία και την ιστορία τους;

Ναι	
Όχι	

16. Υπάρχει σεβασμός από τους κατοίκους και τους επισκέπτες της πόλης προς τα διάφορα μνημεία;

Ναι	
Όχι	

17. Υπάρχει σεβασμός από την πολιτεία όσον αφορά στη διατήρηση της αρχικής τους φυσιογνωμίας;

Ναι	
Όχι	

18. Ποιος έχει μεγαλύτερη ευθύνη για τη διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς;

Τοπικές Αρχές	
Κάτοικοι	

19. Ποιος έχει μεγαλύτερη ευθύνη για την ανάδειξη της σημασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς;

Τοπικές Αρχές	
Κάτοικοι	

20. Οι διεργασίες για συντήρηση και ανάπλαση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς πραγματοποιήθηκαν έτσι, ώστε να σέβονται τις ανάγκες και τις επιθυμίες του τοπικού πληθυσμού;

Ναι	
Όχι	

21. Η αρχιτεκτονική κληρονομιά, για την καλύτερη προστασία και ανάπλασή της, πρέπει να είναι στη δικαιοδοσία

Του κράτους	
Των ιδιοκτητών	
Άλλο	

22. Δημιουργούνται προβλήματα από τη σημερινή χρήση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς;

Ναι	
Όχι	

23. Δημιουργούνται προβλήματα από τη συντήρηση και ανάπλαση στις αρχιτεκτονικής κληρονομιάς;

Ναι	
Όχι	

24. Υπάρχει διάθεση από την πλευρά σας για αύξηση των δημοτικών τελών για συντήρηση ή ολοκληρωτική αλλαγή και διαμόρφωση των χώρων αυτών;

Ναι	
Όχι	

25. Τι πρέπει να γίνει από πλευράς ανάπλασης και συντήρησης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς;

Περισσότερες επιδοτήσεις και προγράμματα	
Μεγαλύτερο ενδιαφέρον πολιτείας	
Μεγαλύτερο ενδιαφέρον πολιτών	
Διαφορετική χρήση των μνημείων	

2. Πίνακες Συχνοτήτων

fulo					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Γυναίκα	116	58,0	58,0	58,0
	Ανδρας	84	42,0	42,0	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

ilikia					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	18	1	,5	,5	,5
	19	2	1,0	1,0	1,5
	20	4	2,0	2,0	3,5
	21	4	2,0	2,0	5,5
	22	6	3,0	3,0	8,5
	23	1	,5	,5	9,0
	24	4	2,0	2,0	11,0
	25	3	1,5	1,5	12,5
	26	1	,5	,5	13,0
	27	2	1,0	1,0	14,0
	28	7	3,5	3,5	17,5
	29	1	,5	,5	18,0
	30	6	3,0	3,0	21,0
	31	3	1,5	1,5	22,5
	32	4	2,0	2,0	24,5
	33	2	1,0	1,0	25,5
	34	2	1,0	1,0	26,5
	35	8	4,0	4,0	30,5
	36	8	4,0	4,0	34,5
	37	10	5,0	5,0	39,5
	38	4	2,0	2,0	41,5
	39	7	3,5	3,5	45,0
	40	16	8,0	8,0	53,0
	41	5	2,5	2,5	55,5
	42	10	5,0	5,0	60,5
	43	10	5,0	5,0	65,5
	44	6	3,0	3,0	68,5
	45	7	3,5	3,5	72,0
	46	5	2,5	2,5	74,5
	47	11	5,5	5,5	80,0
	48	7	3,5	3,5	83,5
	49	4	2,0	2,0	85,5
	50	6	3,0	3,0	88,5
	51	4	2,0	2,0	90,5
	52	2	1,0	1,0	91,5
	53	4	2,0	2,0	93,5
	54	1	,5	,5	94,0
	55	6	3,0	3,0	97,0
	56	2	1,0	1,0	98,0
	57	2	1,0	1,0	99,0
	61	1	,5	,5	99,5
	62	1	,5	,5	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

morfwsi					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	απόφοιτος Δημοτικού	4	2,0	2,0	2,0
	απόφοιτος Γυμνασίου	8	4,0	4,0	6,0
	απόφοιτος Λυκείου	73	36,5	36,5	42,5
	πτυχιούχος Ι.Ε.Κ.	24	12,0	12,0	54,5
	πτυχιούχος Τ.Ε.Ι.	56	28,0	28,0	82,5
	πτυχιούχος Α.Ε.Ι.	28	14,0	14,0	96,5
	κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος	4	2,0	2,0	98,5
	κάτοχος διδακτορικού διπλώματος	3	1,5	1,5	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

katagwgi					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καταγωγή όχι από Τρίκαλα	35	17,5	17,5	17,5
	Καταγωγή από Τρίκαλα	165	82,5	82,5	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

katoikos					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Όχι κάτοικος Τρικάλων	32	16,0	16,0	16,0
	Κάτοικος Τρικάλων	168	84,0	84,0	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

paidia					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Όχι	60	30,0	30,0	30,0
	Ναι	140	70,0	70,0	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

arithmospaidiwn					
-----------------	--	--	--	--	--

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	29	20,7	20,7	20,7
	2	87	62,1	62,1	82,9
	3	20	14,3	14,3	97,1
	4	3	2,1	2,1	99,3
	5	1	,7	,7	100,0
	Total	140	100,0	100,0	

atomeisodima					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	έως και 700 ευρώ	30	15,0	15,0	15,0
	από 701 έως και 1400 ευρώ	127	63,5	63,5	78,5
	από 1401 έως και 2100 ευρώ	28	14,0	14,0	92,5
	από 2101 έως και 2800 ευρώ	8	4,0	4,0	96,5
	άνω των 2800 ευρώ	7	3,5	3,5	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

oikeisodima					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	<=700 ευρώ	6	3,0	3,0	3,0
	>=701 και <=1400 ευρώ	53	26,5	26,5	29,5
	>=1401 και <=2100 ευρώ	62	31,0	31,0	60,5
	>=2101 και <=2800 ευρώ	43	21,5	21,5	82,0
	>2800 ευρώ	36	18,0	18,0	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

mnimeia					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Δεν υπάρχουν πολλά μνημεία	61	30,5	30,5	30,5
	Υπάρχουν πολλά μνημεία	139	69,5	69,5	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

plirofories					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	10	5,0	5,0	5,0
	Λίγες	69	34,5	34,5	39,5
	Ούτε πολλές, ούτε λίγες	64	32,0	32,0	71,5
	Αρκετές	47	23,5	23,5	95,0
	Πολλές	10	5,0	5,0	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

gnwstomnimeio					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Κουρσούμ Τζαμί	33	16,5	16,5	16,5
	Μύλος Ματσόπουλου	16	8,0	8,0	24,5
	Φρούριο	86	43,0	43,0	67,5
	Γέφυρες του ποταμού Ληθαίου	14	7,0	7,0	74,5
	Βαρούσι	25	12,5	12,5	87,0
	Μανάβικα	20	10,0	10,0	97,0
	Ξενοδοχείο "Πανελλήνιον"	2	1,0	1,0	98,0
	Κτίριο Πελέκη	3	1,5	1,5	99,5
	Άλλο	1	,5	,5	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

diaforetikomnimeio					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Αρχοντικά	45	22,5	22,5	22,5
	Γέφυρες	128	64,0	64,0	86,5
	Μουσεία	2	1,0	1,0	87,5
	Άλλα κτίσματα	25	12,5	12,5	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

xrisikatoikwn					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Δεν χρησιμοποιείται	47	23,5	23,5	23,5
	Χρησιμοποιείται	153	76,5	76,5	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

skoposxrisis					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Κατοικία	32	19,0	19,0	19,0
	Διασκέδαση-ψυχαγωγία-εκδηλώσεις	87	51,8	51,8	70,8
	Εμπορικές δραστηριότητες	20	11,9	11,9	82,7
	Δημόσια χρήση	25	14,9	14,9	97,6
	Άλλο	4	2,4	2,4	100,0
	Total	168	100,0	100,0	

oikonsumvoli					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Λίγο	58	29,0	29,0	29,0
	Μέτρια	79	39,5	39,5	68,5
	Αρκετά	50	25,0	25,0	93,5
	Πολύ	13	6,5	6,5	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

mnimeiooikonsumvoli					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Φρούριο	43	21,5	21,5	21,5
	Κουρσούμ Τζαμί	7	3,5	3,5	25,0
	Βαρούσι	13	6,5	6,5	31,5
	Μύλος Ματσόπουλου	17	8,5	8,5	40,0
	Γέφυρες του ποταμού Ληθαίου	11	5,5	5,5	45,5
	Μανάβικα	107	53,5	53,5	99,0
	Άλλο	2	1,0	1,0	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

idiotitasumvolis					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Παραγωγή	5	2,5	2,5	2,5
	Τουρισμός	74	37,0	37,0	39,5
	Αγορά	15	7,5	7,5	47,0
	Διασκέδαση-ψυχαγωγία-εκδηλώσεις	104	52,0	52,0	99,0
	Άλλο	2	1,0	1,0	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

ekdilwseis					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Δεν πραγματοποιούνται	44	22,0	22,0	22,0
	Πραγματοποιούνται	156	78,0	78,0	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

endiaferon					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	2	1,0	1,0	1,0
	Λίγο	30	15,0	15,0	16,0
	Μέτρια	63	31,5	31,5	47,5
	Αρκετά	88	44,0	44,0	91,5
	Πολύ	17	8,5	8,5	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

alloiws					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Λίγο	44	22,0	22,0	22,0
	Μέτρια	60	30,0	30,0	52,0
	Αρκετά	70	35,0	35,0	87,0
	Πολύ	26	13,0	13,0	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

suntirisi					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	8	4,0	4,0	4,0
	Λίγο	58	29,0	29,0	33,0
	Μέτρια	78	39,0	39,0	72,0
	Αρκετά	49	24,5	24,5	96,5
	Πολύ	7	3,5	3,5	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

suntirisianadeiksi					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Όχι	52	26,0	26,0	26,0
	Ναι	148	74,0	74,0	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

sevasmoskatoikoi					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Δεν υπάρχει σεβασμός	42	21,0	21,0	21,0
	Υπάρχει σεβασμός	158	79,0	79,0	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

sevasmospoliteia					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Δεν υπάρχει σεβασμός	91	45,5	45,5	45,5
	Υπάρχει σεβασμός	109	54,5	54,5	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

euthinidiatirisi					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Κάτοικοι	38	19,0	19,0	19,0
	Τοπικές αρχές	162	81,0	81,0	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

euthinianadeiksi					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Κάτοικοι	20	10,0	10,0	10,0
	Τοπικές αρχές	180	90,0	90,0	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

anagkes					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Όχι	72	36,0	36,0	36,0
	Ναι	128	64,0	64,0	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

dikaiodosia					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Κράτος	142	71,0	71,0	71,0
	Ιδιοκτήτες	40	20,0	20,0	91,0
	Άλλο	18	9,0	9,0	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

provlimateaxrisi					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Όχι	121	60,5	60,5	60,5
	Ναι	79	39,5	39,5	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

provlimateasuntirisi					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Όχι	120	60,0	60,0	60,0
	Ναι	80	40,0	40,0	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

dimotikateli					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Όχι	128	64,0	64,0	64,0
	Ναι	72	36,0	36,0	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

protasi					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Περισσότερες επιδοτήσεις και προγράμματα	60	30,0	30,0	30,0
	Μεγαλύτερο ενδιαφέρον πολιτείας	86	43,0	43,0	73,0
	Μεγαλύτερο ενδιαφέρον πολιτών	28	14,0	14,0	87,0
	Διαφορετική χρήση του μνημείου	26	13,0	13,0	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

3. Πίνακες Διπλής Ειδόδου (Crosstabs)

		plirofories					Total
		1,00	2,00	3,00	4,00	5,00	
mnimeia	,00	2	32	19	6	1	60
	1,00	7	37	46	41	9	140
Total		9	69	65	47	10	200

		xrisikatoikwn		Total
		,00	1,00	
mnimeia	,00	22	38	60
	1,00	25	115	140
Total		47	153	200

		oikonsumvoli				Total
		2,00	3,00	4,00	5,00	
mnimeia	,00	25	27	6	2	60
	1,00	33	52	44	11	140
Total		58	79	50	13	200

		alloiws				Total
		2,00	3,00	4,00	5,00	
mnimeia	,00	13	9	26	12	60
	1,00	31	51	44	14	140
Total		44	60	70	26	200

		anagkes		Total
		,00	1,00	
mnimeia	,00	31	29	60
	1,00	41	99	140
Total		72	128	200

		oikonsumvoli				Total
		2,00	3,00	4,00	5,00	
xrisikatoikwn	,00	23	19	4	1	47
	1,00	35	60	46	12	153
Total		58	79	50	13	200

		ekdilwseis		Total
		,00	1,00	
xrisikatoikwn	,00	22	25	47
	1,00	22	131	153
Total		44	156	200

		alloiws				Total
		2,00	3,00	4,00	5,00	
xrisikatoikwn	,00	9	8	18	12	47
	1,00	35	52	52	14	153
Total		44	60	70	26	200

		anagkes		Total
		,00	1,00	
xrisikatoikwn	,00	25	22	47
	1,00	47	106	153
Total		72	128	200

		sevasmospoliteia		Total
		,00	1,00	
oikonsumvoli	2,00	41	17	58
	3,00	30	49	79
	4,00	17	33	50
	5,00	3	10	13
Total		91	109	200

		sevasmoskatoikoi		Total
		,00	1,00	
alloiws	2,00	4	40	44
	3,00	10	50	60
	4,00	15	55	70
	5,00	13	13	26
Total		42	158	200

		sevasmospoliteia		Total
		,00	1,00	
alloiws	2,00	9	35	44
	3,00	22	38	60
	4,00	45	25	70
	5,00	15	11	26
Total		91	109	200

		protasi				Total
		,00	1,00	2,00	3,00	
suntirisianadeiksi	,00	8	23	9	12	52
	1,00	52	63	19	14	148
Total		60	86	28	26	200

		protasi				Total
		,00	1,00	2,00	3,00	
sevasmospoliteia	,00	18	45	17	11	91
	1,00	42	41	11	15	109
Total		60	86	28	26	200

4. Πίνακες χ^2

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,642 ^a	4	,001
Likelihood Ratio	18,571	4	,001
Linear-by-Linear Association	12,070	1	,001
N of Valid Cases	200		
a. 2 cells (20,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,70.			

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	8,266 ^a	1	,004		
Continuity Correction ^b	7,252	1	,007		
Likelihood Ratio	7,858	1	,005		
Fisher's Exact Test				,006	,004
Linear-by-Linear Association	8,224	1	,004		
N of Valid Cases	200				
a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 14,10.					
b. Computed only for a 2x2 table					

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	14,435 ^a	3	,002
Likelihood Ratio	15,725	3	,001
Linear-by-Linear Association	12,450	1	,000
N of Valid Cases	200		
a. 1 cells (12,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,90.			

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	13,326 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	12,000	1	,001		
Likelihood Ratio	12,524	1	,000		
Fisher's Exact Test				,001	,000
Linear-by-Linear Association	13,259	1	,000		
N of Valid Cases	200				
a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 13,20.					
b. Computed only for a 2x2 table					

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,364 ^a	3	,010
Likelihood Ratio	11,959	3	,008
Linear-by-Linear Association	4,672	1	,031
N of Valid Cases	200		
a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 7,80.			

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	9,131 ^a	1	,003		
Continuity Correction ^b	8,186	1	,004		
Likelihood Ratio	8,943	1	,003		
Fisher's Exact Test				,004	,002
Linear-by-Linear Association	9,085	1	,003		
N of Valid Cases	200				
a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 21,60.					
b. Computed only for a 2x2 table					

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	16,922 ^a	3	,001
Likelihood Ratio	18,104	3	,000
Linear-by-Linear Association	15,750	1	,000
N of Valid Cases	200		
a. 1 cells (12,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,06.			

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	22,035 ^a	1	,000		
Continuity Correction ^b	20,186	1	,000		
Likelihood Ratio	19,793	1	,000		
Fisher's Exact Test				,000	,000
Linear-by-Linear Association	21,925	1	,000		
N of Valid Cases	200				
a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,34.					
b. Computed only for a 2x2 table					

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,290 ^a	3	,010
Likelihood Ratio	10,698	3	,013
Linear-by-Linear Association	6,350	1	,012
N of Valid Cases	200		
a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6,11.			

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	7,881 ^a	1	,005		
Continuity Correction ^b	6,936	1	,008		
Likelihood Ratio	7,652	1	,006		
Fisher's Exact Test				,009	,005
Linear-by-Linear Association	7,842	1	,005		
N of Valid Cases	200				
a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 16,92.					
b. Computed only for a 2x2 table					

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	21,948 ^a	3	,000
Likelihood Ratio	22,416	3	,000
Linear-by-Linear Association	17,377	1	,000
N of Valid Cases	200		
a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,92.			

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,629 ^a	3	,001
Likelihood Ratio	15,923	3	,001
Linear-by-Linear Association	13,595	1	,000
N of Valid Cases	200		
a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,46.			

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,066 ^a	3	,011
Likelihood Ratio	11,167	3	,011
Linear-by-Linear Association	10,671	1	,001
N of Valid Cases	200		
a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6,76.			

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,149 ^a	3	,017
Likelihood Ratio	10,351	3	,016
Linear-by-Linear Association	2,991	1	,084
N of Valid Cases	200		
a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 11,83.			

5. Πίνακες παλινδρομήσεων

Variables in the Equation							
		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a	plirofories	,508	,200	6,436	1	,011	1,661
	oikonsumvoli	,462	,218	4,509	1	,034	1,588
	ekdilwseis	1,098	,385	8,141	1	,004	2,997
	anagkes	,961	,360	7,126	1	,008	2,614
	Constant	-3,330	,847	15,436	1	,000	,036
a. Variable(s) entered on step 1: plirofories, oikonsumvoli, ekdilwseis, anagkes.							

Model Summary			
Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	207,781 ^a	,167	,237
a. Estimation terminated at iteration number 5 because parameter estimates changed by less than ,001.			

Variables in the Equation							
		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Step 1 ^a	oikonsumvoli	,848	,248	11,723	1	,001	2,334
	ekdilwseis	1,762	,406	18,871	1	,000	5,823
	alloiws	-,406	,199	4,180	1	,041	,666
	Constant	-1,118	1,090	1,052	1	,305	,327
a. Variable(s) entered on step 1: oikonsumvoli, ekdilwseis, alloiws.							

Model Summary			
Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	177,463 ^a	,184	,277
a. Estimation terminated at iteration number 5 because parameter estimates changed by less than ,001.			